

HRVATSKI VOJNIK

BROJ 758

10. TRAVNJA 2026.

CIJENA 1,33 €

PRVI HRVATSKI VOJNOSTRUCNI MAGAZIN // IZLAZI OD 1991. // WWW.HRVATSKI-VOJNIK.HR

GMBR: NATJECANJE ILI VOJNA OPERACIJA?

JTAC, LIGHTNING
I HARRIER NA
SLUNJU

HKoV
TIGROVI NIŠTA
NE PREPUŠTAJU
SLUČAJU

PREDSTAVLJAMO
KADETKINJA
KLARA FRLAN

HKoV
ZAJEDNIŠTVO
ČINI RAZLIKU

ISSN 1330 - 500X
PRINTED IN CROATIA
01526
9 1177133 01500031

Foto: Tomislav Brandt

www.hrvatski-vojniki.hr

NAKLADNIK: **MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOS S JAVNOŠĆU I VOJNA GLASILA / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA**

Glavni urednik: Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@morh.hr) // **Zamjenica glavnog urednika:** Vesna Pintarić (vpintar@morh.hr)

Urednici i novinari: Domagoj Vlahović (hrvojni@morh.hr), Ivan Šurbek, Tomislav Vidaković (tomislav.vidakovic@morh.hr), Hrvoje Lončarević (hrvoje.loncarevic@morh.hr)

Lektura / korektura: Gordana Jelavić (gordana.jelavic@morh.hr), Andrea Pavlić // **Fotograf:** Tomislav Brandt (tomislav.brandt@morh.hr)

Grafička redakcija: Ante Perković // **Marketing:** Mila Badrić Gelo (mbadric@morh.hr), tel: 4568-008; fax: 3784-322

Tisak: Tiskara STEGA TISAK d.o.o., Heinzelova 60/1, 10 000 Zagreb // **Adresa uredništva:** Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ulica Antuna Bauera 35, 10 000 Zagreb, e-mail: hrvojni@morh.hr

Odobrava: Ivana Balenović, voditeljica Samostalne službe za odnose s javnošću i vojna glasila

GMBR: NATJECANJE ILI VOJNA OPERACIJA?

Gardijska mehanizirana brigada na nekoliko je lokacija na području Knina provela trodnevni ciklus vojničkih natjecanja. Obuhvatio je pet različitih konkurencija, više od 160 natjecatelja i barem još toliko ljudi u izravnoj potpori, šezdesetak radnih točaka te mnoštvo borbene tehnike i opreme

[STR. 4]

NASLOVNICU SNIMIO TOMISLAV BRANDT

SADRŽAJ

- 12 MEĐUNARODNA SURADNJA**
JTAC, Lightning i Harrier na Slunju
- 18 HKoV**
Zajedništvo čini razliku
- 20 HKoV**
Tigrovi ništa ne prepuštaju slučaju
- 26 PREDSTAVLJAMO**
kadetkinja Klara Frlan
- 30 RAZGOVOR**
razvodnik Filip Grgić, autor knjige *Španjolski građanski rat*
- 34 OBLJETNICA**
Obilježena 35. obljetnica Krvavog Uskrsa
- 36 VOJNA PSIHOLOGIJA**
Domišljatost i snalažljivost u donošenju odluka u vojnom djelovanju
- 44 PODLISTAK**
Povijest snajpera (VIII. dio):
SVT-40 – oružje koje se pojavilo prerano
- 48 VOJNA POVIJEST**
Hrvatski generali i admirali
- 54 PRIČE O DOMOVINSKOM RATU**
U sredini magle
- 56 PJESME KOJE SU OBLJEŽILE
DOMOVINSKI RAT**
Bože, čuvaj Hrvatsku
- 60 RAZGOVOR**
Branko Crnov, dragovoljac Domovinskog rata,
dobitnik priznanja HOO-a i Ministarstva hrvatskih
branitelja za doprinos u obrani Republike Hrvatske
- 66 DOMOVINSKI RAT**
Slomljeni pejzaž
Spomen-obilježje posvećeno poginulom snimatelju
Gordanu Ledereru

Prizor s iscrpljujuće *commando* hodnje – uz naoružanje, prsluk i kacigu, vojnici su morali nositi i naprtnjaču koja je težila minimalno dvanaest kilograma

GIMBR:

NATJECANJE ILI VO

HRVATSKA KOPNENA VOJSKA

TEKST Domagoj Vlahović // FOTO Tomislav Brandt i Mateo Milanović Litre

GARDIJSKA MEHANIZIRANA BRIGADA NA NEKOLIKO JE LOKACIJA NA PODRUČJU KNINA PROVELA TRODNEVNI CIKLUS VOJNIČKIH NATJECANJA. OBUHVATIO JE PET RAZLIČITIH KONKURENCIJA, VIŠE OD 160 NATJECATELJA I BAREM JOŠ TOLIKO LJUDI U IZRAVNOJ POTPORI, ŠEZDESETAK RADNIH TOČAKA TE MNOŠTVO BORBENE TEHNIKE I OPREME

VOJNA OPERACIJA?

Gađanje pod zvijezdama -
streljivo se nije štedjelo, pucalo
se na različite mete s različitim
udaljenosti, iz stojećeg, klečećeg
i ležećeg stava

Nekoliko minuta nakon što smo prošli prijavnicu poligona "Josip Markić", parkirali smo vozilo nedaleko od kampa Bralovac, izišli i izvadili fotografsku opremu iz prtljagnika. Potom smo pogledom napravili puni krug. Maskirne odore na sve strane, na makadamima, pješačkim preprekama, streljačkim grudobranima, s puškama, kacigama i naprtnjačama. U blizini prolaze ili stoje borbena oklopna vozila Patria, M-ATV, različiti kamioni, terenci... Iznad nas, na visini od petnaestak metara, proletio je FPV dron. Pa, kamo ćemo sad? Svejedno je. Kamo god dođemo, za što god se zainteresiramo, s kim god razgovaramo, nećemo pogriješiti – bit će nam zanimljivo. Jer, u tijeku je trodnevni ciklus vojničkih natjecanja Gardijske mehanizirane brigade (GMBR) Hrvatske kopnene vojske (HKoV). Pravi prikaz vojničkih vještina i psihofizičke spremnosti koji se održava povodom predstojećeg Dana brigade. Njezine pripadnice i pripadnici već su se tradicionalno okupili na području Knina kako bi odgovorili na pitanje: "Tko je najbolji i najspremniji"? No, tu se ne misli na pojedince, nego na binome, timove i desetine, koji zapravo predstavljaju svoje postrojbe, osnovne ustrojstvene cjeline Brigade.

PET KONKURENCIJA – JEDAN VELIKI CIKLUS

Ekipe Hrvatskog vojnika stigla je u Knin 24. ožujka, prvog dana natjecanja. Različite radne točke, raštrkane poligonom i šireg područja grada Knina, već su bile uvelike zauzete, što je i objašnjavalo sliku koju smo ugledali po dolasku. Obujam i intenzitet samog natjecanja jako je ve-

lik: sudjelovalo je više od 160 pripadnika, a još i više ih je u organizacijskoj, logističkoj, sigurnosnoj i svakoj drugoj potpori. "Ovo natjecanje organizacijski bi se moglo usporediti s Natjecanjem za najspremnijeg pripadnika OSRH, ali po kompleksnosti, količini i vrstama uključene borbene tehnike, te zadaćama koje se provode – takvog nema u OSRH", kaže nam koordinator natjecanja, prvi dočasnik GMBR-a časnički namjesnik Igor Pavlov. Natjecanja uoči Dana brigade bilo je i prethodnih godina, no ovogodišnje je u organizacijskom smislu i po kompleksnosti određenih segmenata korak ispred onog što se odvijalo do sada. Ove je godine sportski dio, tj. natjecanje u vojničkom višeborju za žensko-muške binome, i *hommage* pripadnicama GMBR-a. One se rame uz rame sa svojim muškim kolegama natječu kao dio binoma i u sklopu toga se vrednuju i njihovi rezultati. Naime, binom se mora sastojati od pripadnice i pripadnika koji predstavljaju svoju ustrojstvenu cjelinu unutar brigade i sve discipline prolaze zajednički. I to nije sve. "Velik dio natjecanja odvija se u noćnim uvjetima. Za ovu godinu povećali smo standarde, proširili broj disciplina, poglavito kad govorimo o natjecanjima snajperskih timova i izvidničkih desetina", nastavlja prvi dočasnik. Dakle, to su već tri konkurencije. A bile su još dvije: mehanizirane, odnosno motorizirane desetine, što uključuje i posade vozila Patria, tj. M-ATV. "U pripremi i organizaciji ovog natjecanja ponašamo se kao da provodimo vojnu operaciju. Brojne lokacije, discipline, konkurencija i tehnika tražili su temeljito planiranje, detaljnu organizaciju i provedbu. Uz sve to, bilo

Neke su discipline na natjecanju bile specijalizirane, poput snajperskih, izvidničkih ili posadnih

je potrebno istodobno vođenje i nadzor provedbe s više različitih međusobno udaljenih lokacija u realnom vremenu. To smo činili snagama i sredstvima koje GMBR ima u svojem sastavu“, opisuje Pavlov. Najveći teret organizacije bio je na Dočasničkom lancu potpore, no njezin uspjeh ne bi bio moguć bez potpore zapovjednika GMBR-a brigadiru Mirka Stošića i svih ustrojstvenih cjelina brigade.

ČUĐLJIVO PROLJEĆE I DINARA

Uobičajeno, sva su natjecanja bila prožeta različitim radnim točkama, tj. disciplinama. Kad se zbroje sve konkurencije, radnih je točaka bilo više od šezdeset! Neke su se preklapale, tj. prolazili su ih natjecatelji iz više konkurencija, a odnosile su se na temeljne vojničke vještine i tjelesnu spremnost. Neke su pak bile specijalizirane, poput snajperskih, izvidničkih ili posadnih. Dodatni začini dali su nepredvidivi vremenski uvjeti. Čudljivi početak proljeća i još čudljivije područje Dinare te kninske kotline pobrinuli su se da hrvatski gardisti u 72 sata osjete kako prži sunce, kako im hladna bura prožima kosti, pa čak i kako ih zasipaju snježne pahuljice i ledena kiša.

Što se tiče novinarskog praćenja, rano smo se pomirili s time da nećemo, kao na *linearnim* vojničkim natjecanjima, moći praktički pratiti cijeli tijek događaja u stvarnom vremenu. To bismo mogli jedino kad bismo gledali televizijski prijenos s *uključivanjima* i *prijelazima* s discipline na disciplinu, s konkurencije na konkurenciju, kako se to odvija tijekom velikih sportskih događaja poput Olimpijskih igara.

Ovako nam je preostalo vozilom ići od poprišta do poprišta. Doduše, sve smo mogli pratiti i tako da neprestano sjedimo u taktičko-operativnom središtu (TOS), tj. na mjestu iz kojeg se natjecanje koordinira i u koje se u realnom vremenu slijevaju svi rezultati s radnih točaka. Isto tako, po *narudžbi* u TOS je mogao doći i videoprijenos nekog od događaja, što je i objašnjavalo prisustvo dronova na poligonu. Ipak, željeli smo vidjeti što više, a za informacije nam je bilo najjednostavnije pitati koordinatora. Prvi dočasnik GMBR-a doimao se kao da u glavi ima kompletnu sliku svih događaja. A to je potvrđivao i brzim te preciznim odgovorima na sva naša pitanja. “Kako sada stvari stoje, neki su se jako dobro pripremili“, rekao nam je časnički namjesnik.

IZBJEGAVANJE POGREŠNOG KORAKA

Konkurencija koju smo upoznali prvu bile su mehanizirane desetine. Predstavljale su tri mehanizirane bojne, tj. postrojbe čije je najpoznatije tehničko sredstvo borbeno oklopno vozilo Patria: Tigrove, Gromove i Pauke. Promatrali smo kako iskrcajni dijelovi mehaniziranih desetina, dakle pješaci, noseći zaštitne maske brzo zajednički prenose ranjenika. Trčali su noseći nosila s vrećama pijeska koje su simulirale masu čovjeka, pazeći da ne naprave pogrešan korak ili da im teret ispadne, što bi im donijelo negativne bodove. Jer princip je uobičajen za vojnička natjecanja: izvršiti zadaće što brže, ali u okviru strogo određenih pravila. Sve to uz uzvike međusobnog bodrenja. Vrlo često, iz nekog bismo smjera čuli gromki višeglasni uzvik: “Pauci!!!“, “Tigrovi!!!“

Očekivani pobjednici u konkurenciji izvidnika - desetina iz Vojnoobavještajne satnije

Spuštanje niz jednu od mnogobrojnih strmih stijena u kanjonu rijeke Krčić

Prepreke na poligonu "Josip Markić" po zahtjevnosti podsjećaju na one koje su bile postavljene u nekadašnjoj vojarni u Jastrebarskom

Zasluženo osvježanje nakon *commando* hodnje

Ako vam je naprtnjača na startu hodnje bila lakša od propisanog, jednostavno ste dobili dodatni – uteg

ili "Bravo!!!", Ajmo, dečki!!!" Nešto slično ponavljali su i dok su nosili teški teret na radnoj točki logistička popuna. Kad su se preselili na paljbene pozicije, tj. na radne točke koje su podrazumijevale gađanje iz pušaka VHS, ljudski su poklici zanijemili. Zamijenila ih je pucnjava. Streljivo se nije štedjelo, pucalo se na različite mete s različitih udaljenosti, iz stojećeg, klečećeg i ležećeg stava. No, nije bilo puno vremena za koncentraciju – streljivo se moralo ispuccati u točno određenom vremenskom roku. Pješačke radne točke prelazili su i Vukovi. Međutim, kao jedina motorizirana bojna u GMBR-u, oni imaju vlastitu konkurenciju desetina, prije svega zato jer im je glavno borbena sredstvo MRAP vozilo M-ATV. Strogo vojnički gledano, ne razlikuju se od svojih kolega. "Točno, sav pješački dio prolazimo kao i drugi u brigadi, zajedno s Tigrovima, Gromovima i Paucima. Svi smo tu negdje", govori nam desetnik Valentino Dodik iz Vukova. U njihovoj konkurenciji, desetine i posade predstavljaju satnije Vukova. I to natjecanje nije ništa manje kompetitivno nego ostala, odnos među satnijama također je rivalski. Dodik nam objašnjava kako bojna ima novu generaciju vojnika, a želja je postrojbe da na natjecanju sudjeluju što mlađi pripadnici. "Ja sam u vojsci više od deset godina, no ova smo uglavnom povelj mlade vojnike i zaista su dobri. Što se tiče motivacije i spremnosti, sigurno je kako nam želja za pobjedom dodaje još dvadeset posto snage. Na kraju, obično presuđuju pogreške za koje se dobivaju kazne", zaključuje desetnik.

ISCRPLJUJUĆA IDILA

Ciklus vojničkih natjecanja GMBR-a prostorno nije bio ograničen samo na poligon "Josip Markić". Protezao se i na kninske vojarne. A i na područje kanjona Krčić i jezera Peruća. Niste čuli za Krčić? E, pa dopustite malu slobodu u reportaži vojnog novinara. Dakle, riječ je o jednom od mjesta koja su malo poznata, ali zbog kojih volimo reći da je naša Hrvatska najljepša zemlja na svijetu. Istočnu stranu Knina dodiruje seoce Kovačić. Skrenite prema njemu, prođite ga i uskoro ćete se naći pred prekrasnim Topoljskim slapom – njime se rijeka Krčić ulijeva praktički izravno u izvorište Krke. Kad se nauživete tog prizora, krenite dalje makadamskom, ali dobro utabanom Napoleonovom cestom, izgrađenom 1807. godine. Nekad je to bila jedina prometnica između Knina i Sinja. Ona prati tok rijeke Krčić prema Dinari, s nje ćete vidjeti još nekoliko slapova, brzaca i starih mlinova. To prekrasno područje nedirnete prirode GMBR je iskoristio za nekoliko disciplina. Prvog dana ondje smo bili na nadmetanju izvidničkih timova. Oni su predstavljali izvidničke vodove četiriju već spomenutih manevarskih bojni, kao i Vojnoobavještajnu satniju GMBR-a. Elitni gardisti ondje su prošli iscrpljujuću *commando* hodnju dugačku 30 km, startavši u selu Ježević kod jezera Peruća. Usput su prešli rijeku koristeći tirolsku priječnicu pomoću konopa koji je s jedne strane bio privezan za stablo, a s druge za – teško MRAP vozilo MaxxPro! Na putu su morali i alpinistički svladati jednu od brojnih visokih stijena uz Napoleonovu cestu. Ondje smo prvi put razgovarali o konkretnim rezultatima – vodstvo je očekivano preuzela desetina iz Vojnoobavještajne satnije. No, baš svi izvidnici pokazali su se spretnima na dijelovima

idiličnog područja koji su manje pristupačni i koje ne bismo preporučili baš svakom turistu ili rekreativcu.

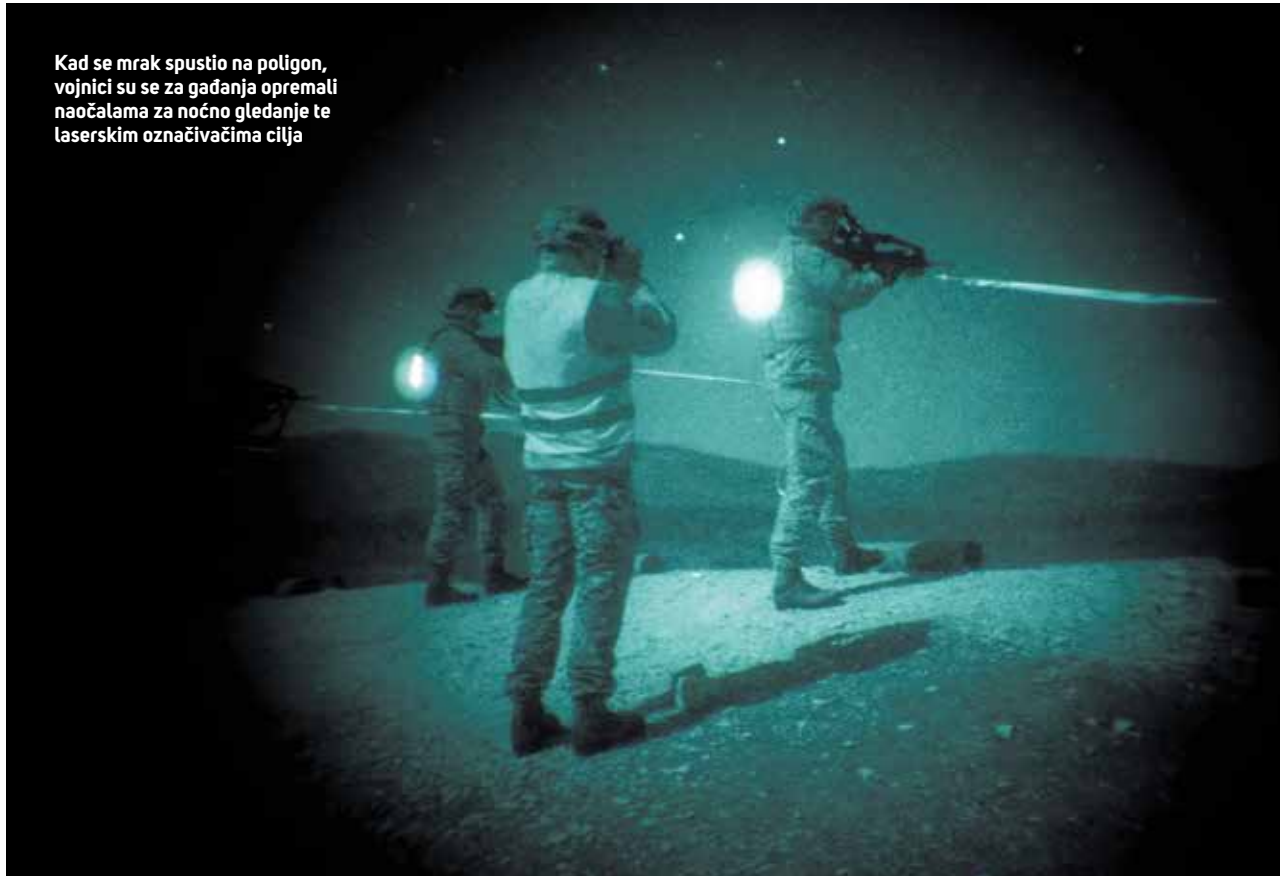
PUCNJEVI U NOĆI

Gardisti nisu prestajali niti noću. "Natjecanja prezentiraju sposobnosti koje imamo i razvijamo kao brigada: djelovanje u svim uvjetima, uključujući i uvjete smanjene vidljivost", rekao nam je časnički namjesnik Pavlov. Kad se mrak spustio na poligon, vojnici su se uhvatili svojih pušaka i opremili se naočalama za noćno gledanje te laserskim označivačima cilja. Prije samog vatrenog dijela, još jednom detaljno su brifrani o svim procedurama i pravilima koje moraju poštovati. I onda se tijekom noći uputila ručna sirena za početak gađanja. Vojnici su opet gađali iz različitih stavova, na različitim udaljenostima. Uvjete je itekako otežavala bura. Zanimljivo, ponekad bi puhala vrlo jako, da bi onda na dvadesetak minuta potpuno prestala i onda bi se streljivom brzo proširio opori miris baruta. S druge strane, noć su često osvjetljavali jaka mjesečina i zvjezdano nebo. U noćnim uvjetima, dodatno su oprezni morali biti i organizatori te ocjenjivači. Međutim, sve je išlo kako je i bilo predviđeno, od procedura gađanja, pa nadalje. Primjerice, nakon što bi desetina završila seriju gađanja, prema metama bi se uputila dva terenska vozila iz kojih bi izišli predstavnici organizatora koji su brojili koliko su strijelci bili uspješni. I tako je gađanje išlo kontinuirano, završilo je kad smo se već približili ponoći. U konkurenciji mehaniziranih desetina preciznošću su se bili istaknuli Gromovi. "Da, gađanje je bilo jako dobro. No, tu smo i inače na visokoj razini, u postrojbi često gađamo i imamo na raspolaganju puno streljiva", rekao nam je skupnik Vladimir Šamper, uz dodatak da natjecanja poput kninskog puno znače Gromovima, posebno u kontekstu obuke. Skupnik Michael Žegrec iz Tigrova potvrdio je da natjecanje utječe na kompletnu borbenu spremnost vojnika, te izrazio zadovoljstvo pogocima. "Tu smo negdje kao i naši Pauci i Gromovi. Bura je bila prilično otežava, pogotovo kod gađanja u stojećem stavu, tada baš smeta. No, kad smo već ovdje, želimo biti prvi", zaključio je pripadnik 1. mehanizirane bojne iz Petrinje.

SPOJ SPORTSKOG I VOJNIČKOG

Kad je svanuo dan, dio sudionika vratio se u kanjon Krčića. Među ostalim, mehanizirane i motorizirane desetine imale su *commando* hodnju. Start je bio na Napoleonovu mostu koji premošćuje Krčić i izgrađen je 1888. godine. Staza je bila kraća nego ona za izvidnike, no teret je bio jednak. I tu nije bilo odstupanja: ako bi vaga na startu pokazala da vam je naprtnjača lakša od propisanog minimuma od 12 kilograma, morali ste je napuniti – utegom. Podrazumijevalo se i da nosite jurišnu pušku, zaštitni prsluk i kacigu. A temperatura zraka počela je rasti, oblaci koji su pokrivali sunce bili su sve rjeđi. Sedmeročlane desetine startale su u pravilnim razmacima. Kad smo ih sve ispratili, pošli smo vozilom ispred njih kako bismo ih dočekali na cilju kod Topoljskog slapa. Nakon nekoliko kilometara, na makadamu smo počeli prestizati mladiće i djevojke koji su trčali u sportskoj opremi. Bilo ih je sve

Kad se mrak spustio na poligon, vojnici su se za gađanja opremali naočalama za noćno gledanje te laserskim označivačima cilja

više i više, a na kraju se ispostavilo da su to natjecatelji u vojničkom višeboju koji trče vojnički kros. Konkurenciju čini dvadesetak muško-ženskih binoma iz svih većih ustrojenih cjelina GMBR-a, dakle, ne samo iz manevarskih postrojbi. Osim kroša dugačkog 3200 metara, pred sudionicima su bile još četiri discipline: crossfit, sastavljanje i rastavljanje osobnog naoružanja, vojničke prepreke te bacanje ručne bombe. Višeboj je, dakle, spoj čisto sportskog i vojničkog natjecanja, s tim da su neki segmenti dodatno otežani, poput onih s naoružanjem – puške su rastavljene do najsitnijeg djelića, a neki dijelovi budu skriveni, pa je sastavljanje prilično zahtjevnije od uobičajenog. Cilj je višeboja motivirati što veći broj pripadnika i pripadnika brigade da se okušaju u vojničkim natjecanjima. Konačnu pobjedu odnio je duet iz Vukova - skupnica Gresa Jahaj i desetnik Ivica Gogić.

CIJELO VRIJEME U POKRETU

Što se tiče *commando* hodnje, prvi su na cilj stigli pripadnici Paukova. U konkurenciji mehaniziranih desetina, ta je bojna odnijela pobjede na prva tri natjecanja, no 2025. godine najuspješniji su bili Gromovi. Skupnik Gordan Batarilo iz Paukova na cilju je izrazio uvjerenje da su složili jako dobar tim. "Dosta toga skupa smo prošli, osposobljeni smo tjelesno i u glavi, mislim da je odabrana odlična ekipa. Cilj nam je vratiti pobjednički pehar u Knin, zasad smo prvi, ali ima još praktički dva dana", bio je oprezan dočasnik. Opisao je natjecanje kao sveobuhvatno i zahtjevno, pogotovo tijekom prvog dana i noći u koje je uklopljeno najviše točaka. "Cijelo vrijeme si u pokretu, nema puno odmora. Teško

je, ali razbijamo našu vojničku rutinu, imamo osjećaj da idemo prema nečemu višem", rekao nam je Batarilo. Razvodnica Adriana Tomac iz Vukova bila je jedina dama na onom strogo vojničkom djelu natjecanja, dakle izvan vojničkog višeboja. Kad je prošla cilj *commando* hodnje, rekla nam je da se iznenadila kako je dobro prošla stazu: "Prvo mi je natjecanje i baš je dobro, zanimljivo, jedno posve novo iskustvo. To što sam jedina žena dalo mi je još veći poticaj i motivaciju. Ako sam žena, to ne znači da sam najslabija". To je i više nego zorno pokazala! I dodala: "Kolegicama poručujem jednostavno da sudjeluju, da se natječu najbolje što mogu, da daju sve od sebe. Jer one to mogu".

PRAVI NIZ ISKUŠENJA

Vratili smo se na poligon kako bismo vidjeli još neke dijelove natjecanja. Primjerice, izvidnici su prelazili NATO-ove prepreke. To je jedan pravi niz iskušenja, čak bismo rekli da su kninske prepreke među najkompleksnijim koje smo vidjeli u vojnim postrojenjima OSRH, a vidjeli smo ih zaista dosta. Podsjećaju na one koje su bile postavljene u nekadašnjoj vojarni u Jastrebarskom. U svakom slučaju, za prijelaz je potrebna brzina, ali i puno skakanja, penjanja, puzanja, provlačenja, gutanja prašine... Neke se prepreke prelaze timskim radom, pa je bilo zanimljivo gledati kako ih svaka desetina prelazi na svoj poseban način. Vidjeli smo i radnu točku koja se odnosila na promatranje na bojištu. Pripadnici izvidničke desetine nalazili su se na povišenoj točki poligona, te su dalekozorom promatrali područje udaljeno nekoliko stotina metara. Trebali su

Trčanje uz nošenje nosila s vrećama pijeska koje su simulirale masu čovjeka

POBJEDNICI

Najbolja mehanizirana
desetina BOV Patria:

2. mb Gromovi

Najbolja motorizirana
desetina GMBR:

1. desetina

1. satnije mtb Vukovi

Najbolja izvidnička
desetina GMBR:

**Vojnoobavještajna
satnija**

Najbolji snajperski tim
GMBR:

1. mb Tigrovi

Vojnički višeboj:

**desetnik Ivica Gogić i
skupnica Gresa Jehaj
(mtb Vukovi)**

locirati određeni broj predmeta koji su nasumice razbacani i skriveni unutar područja koje se promatra. Ono što je bitno istaknuti jest kako pojedinac sam ne može napraviti puno pa sve i da uoči sve predmete unutar zadanog vremena, jer boduje se rezultat svih zajedno. Naime, rezultat koji ulazi u kriterij bodovanja donose samo oni predmeti koje su uočili i pravilno unijeli svi pripadnici desetine, ali moraju biti isti kod svih. Ako desetina ima jednak broj uočenih predmeta, a oni se ne podudaraju izgledom predmeta, tada im se taj pronalazak uopće ne uzima kao rezultat. Možda sve skupa izgleda jednostavno, ali kad je vrijeme ograničeno i predmeti skriveni, a vi morate poštovati proceduru i izraditi skicu motrenja, tada to više i nije tako jednostavna stvar. Reći ćemo samo i kako je vrijeme bilo jako ograničeno za ovu radnu točku.

ŠTO ĆE BITI 2027. GODINE?

Na kraju drugog dana uspjeli smo posjetiti i snajperske timove. Elitni strijelci također su imali priliku pokazati niz svojih specijalističkih vještina, u različitim uvjetima, danju i noću, djelujući na različite mete, s različitim udaljenosti, ali ne samo sa snajperskom puškom Sako TRG 22A1, nego i s puškama VHS-2 te pištoljima HS-9. Dio na kojem smo bili odnosio se na simulaciju snajperskog gađanja u urbanom okruženju, što znači kako problem nisu bile samo različite udaljenosti i lokacije meta, nego su i položaji s kojih se pucalo bili skučeni, s ograničenim vidnim poljem jer se simuliralo djelovanje kroz više prepreka (zidova). Bitno je istaknuti kako su svi elementi potrebni za organizaciju segmenata (stage) snajperskih gađanja (barikade, pre-

preke, mete) proizvod brigade i izradili su ih pripadnici Logističke satnije i Inženjerijske bojne GMBR-a. Iako su možda bili *nevidljivi*, podnijeli su golem teret u pripremi i u provedbi natjecanja, a posebno u dijelu koji se odnosio na potporu gađanjima. Na kraju su se najboljim strijelcima pokazali pripadnici tima iz 1. mehanizirane bojne Tigrovi, uz prednost od praktički samo jednog hica. Rezultat je bio tijesan i neizvjestan do samog kraja i prelomio se trećeg dana ujutro, na samom kraju natjecanja.

Treći dan protekao je u znaku snježnog nevremena, pa je provedba natjecanja bila dodatno otežana. No, iskristalizirala se konačna lista pobjednika. Pehar za najbolju mehaniziranu desetinu na kraju su odnijeli pripadnici 2. mehanizirane bojne Gromovi i tako obranili naslov. U konkurenciji motoriziranih desetina, dakle, među Vukovima, najbolji su bili pripadnici 1. desetine 1. satnije. U konkurenciji izvidničkih desetina, pripadnici Vojnoobavještajne satnije nastavili su u istom stilu i nakon *commando* hodnje, pa su zauzeli najvišu pobjedničku stepenicu. U zaključku, prvi dočasnik GMBR-a rekao je kako je ciklus natjecanja jako pozitivan i motivirajući čimbenik za sve postrojbe brigade. "Znate kakvi su vojnici, svatko želi pokazati da je njegov vod, satnija ili bojna najbolja. U rezultatima koje su ostvarili u ova tri dana, pobjednici mogu uživati godinu dana", rekao je časnički namjesnik Pavlov. I već smo počeli razmišljati kako bi natjecanje moglo izgledati iduće godine. Planiranje i priprema organizacije za 2027. već su počeli, jer praktično traju cijelu godinu. Nakon svega što smo vidjeli, ta informacija nije ni najmanje iznenađujuća.

JTAC, LIGHTNING I HARRIER NA SLUNJU

U OKVIRU NATO-ove AKTIVNOSTI NEPTUNE STRIKE 26-1, NA POLIGONU "EUGEN KVATERNIK" PROVEDENO JE ZAJEDNIČKO UVJEŽBAVANJE HRVATSKIH I TALIJANSKIH TIMOVA KONTROLORA BLISKE ZRAČNE POTPORE. SUKLADNO SCENARIJU, NAVODILI SU BORBENO DJELOVANJE TALIJANSKIH MORNARIČKIH BORBENIH AVIONA KOJI SU UZLIJETALI S NOSAČA ZRAKOPLOVA U JADRANU

MEĐUNARODNA SURADNJA

Pripadnici hrvatskih i talijanskih timova izrazili su zadovoljstvo pokazanom interoperabilnosti i provedbom scenarija, kao i općom suradnjom

NATO-ova serija mornaričkih aktivnosti ojačane budnosti (Enhanced Vigilance Activities – eVA) Neptune Strike, osmišljena 2020. godine, naglašava sposobnost Saveza da brzo integrira svoje multinacionalne pomorske i udarne snage. Pojednostavnjeno rečeno, to je kombinacija vježbe i nadzorne operacije, a uobičajeno se provodi u više ciklusa godišnje. Primjerice, protekle 2025. imala ih je četiri. Prvi ovogodišnji ciklus proveden je od 25. ožujka do 1. travnja. U kratkoj najavi, Zapovjedništvo združenih snaga Napulj priopćilo je da će se kroz Neptune Strike 26-1 kombinirati sposobnosti pomorskih udara ekspedicijskih snaga, kao i udarnih skupina nosača zrakoplova koji djeluju u zapadnom i središnjem dijelu Sredozemnog mora. Jedna od triju skupina okupljena je oko talijanskog nosača Cavour. U okviru scenarija Neptune Strikea, NATO je prikazao kakve su mu sposobnosti dugodometnih udara, kao i interoperabilnost oružanih snaga zemalja članica u zraku, na moru i na kopnu. U slučaju Cavoura, koji je bio stacioniran u području Jadranskog mora, te simulirane dugodometne udare vršili su njegovi višenamjenski borbeni avioni: stariji AV-8B Harrier (četvrta generacija) i F-35B Lightning II (peta generacija). Ta dva tipa aviona imaju jednu zajedničku karakteristiku: sposobnosti vertikalnog, odnosno kratkog uzlijetanja i slijetanja (V/STOL).

AMFIBIJSKA POSTROJBA

U Neptune Strike 26-1 bile su uključene i Oružane snage RH. Na terenu, najistaknutiji u toj aktivnosti bili su hrvatski timovi kontrolora bliske zračne potpore (Joint Terminal Attack Controller – JTAC). U dijelu scenarija koji se provodio na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" kod Slunja, timovi sastavljeni od pripadnika dviju gardijskih brigada Hrvatske kopnene vojske uvježbavali su se zajednički s talijanskim JTAC kolegama. Konkretno, bila je riječ o timu koji dolazi iz talijanske ratne mornarice (Marina Militare), tj. njezine amfibijske postrojbe Mornarička brigada San Marco.

Podsjetimo, osnovna definicija vezana uz JTAC navodi da je riječ o kvalificiranom pripadniku oružanih snaga koji često i s prednjeg položaja upravlja djelovanjem borbenih zrakoplova koji provode blisku zračnu potporu. Već je iz toga vidljivo da je riječ o potpuno spremnom vojniku, koji s jedne strane mora biti osposobljen za sve zadaće pješaka, pa i uz naglasak na prikrivenost, kretanje i izviđanje u otežanim uvjetima, blizu prve crte bojišta. S druge strane, on mora jako dobro poznavati zrakoplovstvo i njegove sposobnosti, a istodobno s njim održavati iznimno preciznu i točnu komunikaciju.

Kad JTAC djeluje u okviru operacije NATO-a, preciznost zadaće, ali i komunikacije, još više dobiva na važnosti. Tu nema različitih jezika, doktrina niti procedura. Nije bitno dolazi li JTAC iz oružanih snaga Hrvatske, Italije, Turske, Portugala, Kanade ili bilo koje druge članice NATO-a. "Naše procedure i način rada isti su u cijelom NATO-u. To znači da bismo gotovo bez ikakve pripreme mogli doći u bilo koje područje operacija, te jako brzo uspostaviti interoperabilnost s drugim JTAC-ovcima, ali i s pilotima zrakoplova koje navodimo", rekao nam je na Slunju jedan od pripadnika hrvatskog tima.

1

2

4

1. U punoj vojničkoj opremi, Hrvati i Talijani ulovili su se svojih dalekozora i profesionalnih pametnih telefona, počeli pogledavati prema metama te komunicirati međusobno i s pilotima aviona

2. Kako JTAC upravlja manevrom zrakoplova i navodi ga na ciljeve koji se nalaze u neposrednoj blizini prijateljskih snaga, glavni posao im je da spriječe bilo kakve gubitke od prijateljske vatre

3. Hrvatski JTAC timovi bili su sastavljeni od pripadnika dviju gardijskih brigada Hrvatske kopnene vojske, a talijanski od pripadnika amfibijske postrojbe ratne mornarice, tj. Mornaričke brigade San Marco

4. Pripadnici savezničkih vojski dijelili su i zajednički proveli cijeli proces planiranja, a tako je bilo i s konkretnim akcijama koje su trajale dva dana

IZAZOVNI VREMENSKI UVJETI

Ekipa Hrvatskog vojnika došla je na Slunj 30. ožujka, a dva JTAC tima dan prije. Međutim, takve su aktivnosti dugo planirane, obrambene su prirode, prilagođavaju se trenutačnim sigurnosnim okolnostima i u skladu su s međunarodnim pravom. Aktivnost na Slunju inicirana je sa zahtjevom NATO-ova zapovjedništva u Napulju za pružanje potpore u provedbi Neptune Strikea, a onda su odmah počele i konkretne aktivnosti za pripremu. S jedne strane one podrazumijevaju interakciju unutar NATO-a i OSRH, kao i s civilnim institucijama, da bi se omogućili preduvjeti za provedbu. S druge strane podrazumijeva se vojno planiranje - sama vježba treba se postaviti u određeni taktički scenarij na zemljištu.

Dan koji smo mi proveli na Slunju bio je u znaku nevremena koje je pogodilo Hrvatsku krajem ožujka – probijali smo se kroz snježni pokrivač koji je napadao nekoliko dana prije. Sada padalina nije bilo, pa ni izraženog vjetra. Međutim, nebo je bilo oblačno, pa je i s tom situacijom bilo usklađeno i djelovanje na crti Cavour – avioni – JTAC. Brzo smo smanjili broj pitanja, jer su iz radiouređaja pripadnika JTAC timova počeli intenzivno dolaziti glasovi. Osim nekoliko engleskih riječi, nismo razumjeli previše toga. Bio je to vojnički jezik u punom smislu riječi, pun akronima i šifri. U punoj vojničkoj opremi, Hrvati i Talijani ulovili su se svojih dalekozora i profesionalnih pametnih telefona, počeli pogledavati prema metama te komunicirati međusobno i s pilotima aviona. Vremenski uvjeti jesu izazov, kažu nam naši hrvatski i talijanski sugovornici, ali oni im se uspješno prilagođavaju. Uostalom, to čini i posada Cavoura te piloti Lightninga i Harriera, baš kao i leteće cisterne KC-767 iz sastava Talijanskog ratnog zrakoplovstva, koja opskrbljuje avione gorivom u zraku na dugim letovima. Bez obzira na okolnosti, svi će usklađeno provesti vježbovni scenarij koji podrazumijeva napadnu operaciju. “Protivnik ima snažnu zemaljsku protuzračnu obranu (PZO). Uporabom združenih vatri, zemlja-zemlja i zrak-zemlja, naše snage trebaju potisnuti i uništavati taj PZO da bi omogućile slobodu manevra zrakoplovima koji potom uništavaju visokovrijedne ciljeve na zemlji”, objašnjavaju nam JTAC-i. Dobivamo i jednu dodatnu informaciju: kako JTAC upravlja manevrom zrakoplova i navodi ga na ciljeve koji se nalaze u neposrednoj blizini prijateljskih snaga, glavni posao im je da spriječe bilo kakve gubitke od prijateljske vatre. “JTAC treba pridonijeti da zrakoplov bude siguran, a napad tog zrakoplova ne smije izazvati nikakve prijateljske žrtve”, objašnjavaju vojnici.

PRIMOPREDAJA BOJNOG POLJA

Slijedilo je dulje razdoblje u kojem smo kontinuirano slušali karakterističnu buku koju podižu mlazni višenamjenski borbeni avioni. Kao što je bilo i najavljeno, iznad poligona su simulirali borbeno djelovanje, tj. zračnu potporu precizno navođenim bombama. Komunikacija timova na zemlji još se intenzivirala – poslije smo saznali da su Hrvati i Talijani zajednički dijelili i proveli cijeli proces planiranja, a tako je bilo i s konkretnim akcijama koje su trajale dva dana. “Po današnjem scenariju, talijanski kolege počeli su s provedbom JTAC dijela operacije, a onda smo napravili

svojevrstu primopredaju bojnog polja i hrvatski je tim nastavio provedbu“, objasnio nam je hrvatski pripadnik tima. “Koliko mi je poznato, ovo je prvi slučaj da hrvatski JTAC-ovci navode avion F-35B Lightning II. No, kod aviona zapravo nema puno razlika, procedura je ista. Ipak, mi definitivno moramo poznavati sposobnosti i ograničenja zrakoplova s kojima radimo. Zrakoplov s više sposobnosti daje i nama više mogućnosti, kao i prostora da djelujemo u kompleksnijim operativnim i vremenskim uvjetima“, objasnio nam je naš sugovornik.

Kad je akcija završila, pripadnici oba tima izrazili su zadovoljstvo pokazanom interoperabilnosti i provedbom scenarija, kao i općom suradnjom. Uostalom, zajednički doprinos hrvatskih i talijanskih JTAC timova aktivnosti

Neptune Strike na svojim je društvenim mrežama popratilo i vrhovno zapovjedništvo NATO-ovih vojnih snaga (SHAPE). Iako OSRH već niz godina ima vrlo istaknute JTAC timove, saznali smo da im modernizacija HRZ-a s višenamjenskim borbenim avionima Rafale daje puno više mogućnosti da se uvježbavaju lokalno. “Da, Rafale je kvantni skok i za hrvatske JTAC-e, platforma koja ima mogućnosti digitalne komunikacije, ima bolje sustave za akviziciju ciljeva, može nositi više naoružanja, koje je raznovrsnije i preciznije“, govore nam hrvatski gardisti. U nastavku godine, naši JTAC timovi opet će djelovati u vježbama Neptune Strike, kao i u drugim NATO-ovim aktivnostima. S nestrpljenjem se očekuje ovogodišnja velika vježba OSRH Borbena moć, a želja je i što više zajedničkih vježbi s HRZ-om.

Nad hrvatskim vojnim poligonom letjeli su talijanski mornarički višenamjenski borbeni avioni AV-8B Harrier (lijevo, četvrta generacija) i F-35B Lightning II (desno, peta generacija). Imaju jednu zajedničku karakteristiku: sposobnosti vertikalnog, odnosno kratkog uzlijetanja i slijetanja (Foto: NATO /SHAPE; ilustrativna fotografija)

Foto: U.S. Navy / Mass Communication Specialist Seaman Nathaly Cruz

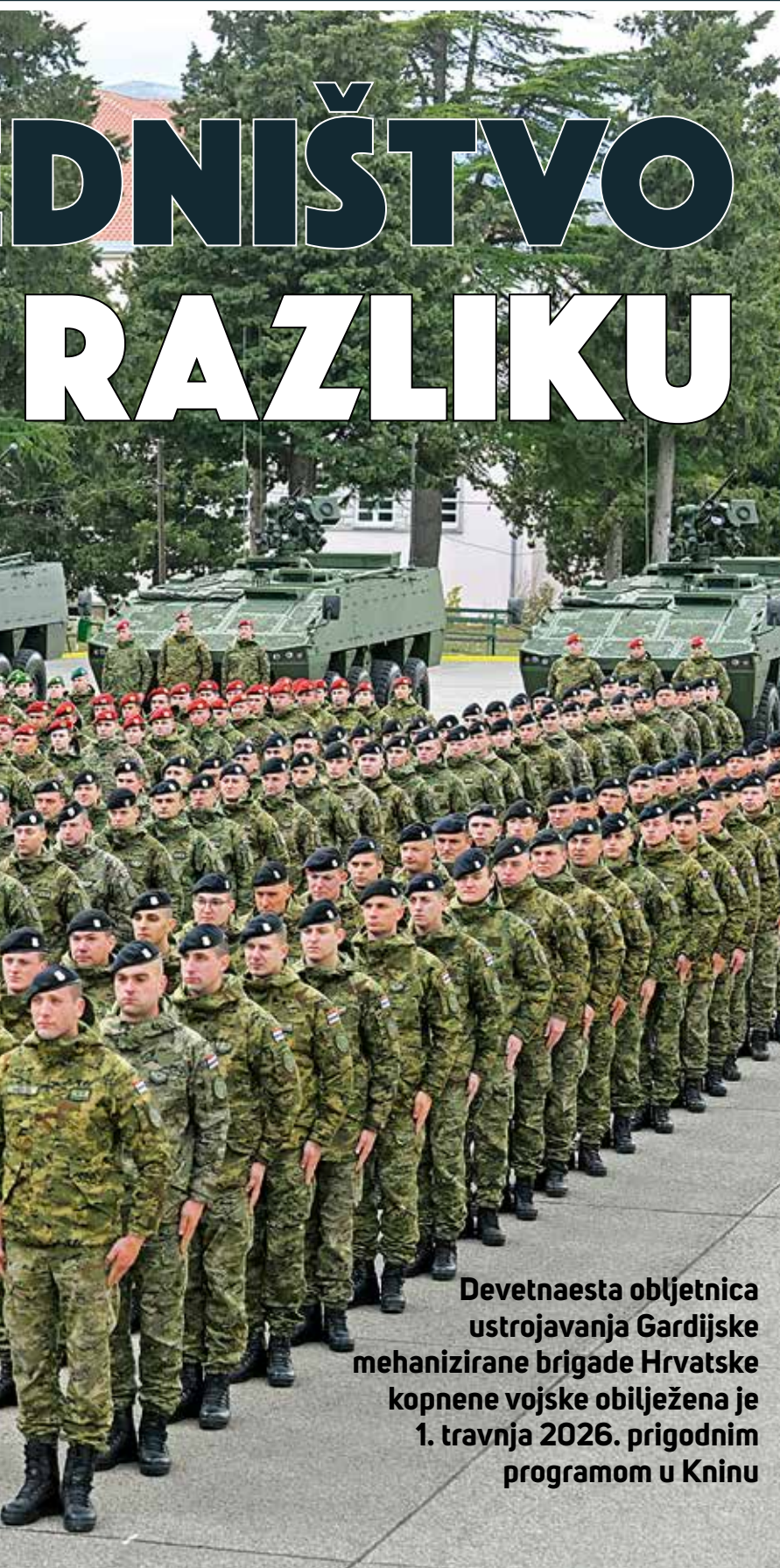
Avioni su uzlijetali s talijanskog nosača zrakoplova Cavour, koji je u okviru NATO-ove aktivnosti Neptune Strike 26-1 djelovao u Jadranskom moru (ilustrativna fotografija)

ZAJE ČINI

DNIAŠTVO RAZLIKU

**Devetnaesta obljetnica
ustrojavanja Gardijske
mehanizirane brigade Hrvatske
kopnene vojske obilježena je
1. travnja 2026. prigodnim
programom u Kninu**

Program obilježavanja obljetnice započeo je misnim slavljem koje je u Crkvi Gospe Velikog Hrvatskog Krsnog zavjeta predvodio vojni kapelan fra Božo Ančić. Kod spomenika "Oluja 95" u Kninu položeni su vijenci i zapaljene svijeće u čast poginulim, umrlim i nestalim hrvatskim braniteljima. Središnja svečanost održana je u vojarni "4. gardijske brigade Pauci", uz nagrade i priznanja istaknutim pripadnicima Gardijske mehanizirane brigade. U prigodi obilježavanja obljetnice Gardijske mehanizirane brigade održano je natjecanje posada BOV Patria te je uručen prijelazni pehar najboljoj posadi iz 2. mehanizirane bojne Gromovi, koja je pobijedila drugu godinu zaredom. Na središnjoj svečanosti u vojarni "4. gardijske brigade Pauci" uz pripadnike Gardijske mehanizirane brigade nazočili su izaslanik potpredsjednika Vlade i ministra obrane državni tajnik u Ministarstvu obrane Branko Hrg, direktor Glavnog stožera Oružanih snaga general-bojnik Denis Tretinjak, zapovjednik Hrvatske kopnene vojske general-bojnik Blaž Beretin, zapovjednik Gardijske mehanizirane brigade brigadir Mirko Stošić, predstavnici Grada Knina i Šibensko-kninske županije i drugi visoki uzvanici.

PRIMJER PROFESIONALNOSTI

Državni tajnik Branko Hrg čestitao je pripadnicima Gardijske mehanizirane brigade 19. obljetnicu i istaknuo: "Vi, pripadnici Hrvatske vojske, naših elitnih postrojbi, uzor ste mladićima i djevojkama. Ostanite ponosni, ostanite čvrsti, čuvajte ono što su stvorili hrvatski branitelji. Budite uvijek Domovini vjerni". Zahvalio je pripadnicima GMBR-a na odličnoj prezentaciji Republike Hrvatske u međunarodnim misijama i različitim aktivnostima u koje hrvatski vojnici odlaze.

General-bojnik Denis Tretinjak prenio je pozdrave načelnika Glavnog stožera Oružanih snaga i poručio: "Gardijska mehanizirana brigada nije samo vojna formacija – ona je snaga koja proizlazi iz povjerenja među ljudima koji stoje rame uz rame spremni odgovoriti na svaki izazov. Jer u najtežim trenucima to zajedništvo čini razliku". Na kraju je general Tretinjak pripadnicima poručio: "Uvijek budite primjer profesionalnosti i s ponosom nosite oznaku Gardijske mehanizirane brigade". Brigadir Mirko Stošić istaknuo je da su pripadnici Gardijske mehanizirane brigade baštinici tradicije gardijskih brigada iz Domovinskog rata. "Trebamo biti ponosni i dužni smo čuvati i njegovati sjećanje na žrtvu hrvatskih branitelja jer bez njihove volje i hrabrosti danas ne bismo slavili u slobodi i blagostanju". Na kraju je zahvalio svim bivšim pripadnicima GMBR-a, a posebnu zahvalu uputio je nagrađenim i pohvaljenim pripadnicima Gardijske mehanizirane brigade.

**TIGROVI NIŠTA
NE PREPUŠTAJU
SLUČAJU**

PRIPREME PRIPADNIKA TIGROVA ZA ODLAZAK U OPERACIJU NA KOSOVU ČASOPIS HRVATSKI VOJNIK PRATI GOTOVO OD SAMOG POČETKA, JOŠ OD FAZE RAČUNALNIH SIMULACIJA PROVEDENIH U VOJARNI "PETAR ZRINSKI" U ZAGREBU. POČETKOM VELJAČE NAŠA EKIPA POSJETILA IH JE U MATIČNOJ VOJARNI "PUKOVNIK PREDRAG MATANOVIĆ" U PETRINJI, GDJE SU UVJEŽBAVALI SCENARIJE UOČI ZAVRŠNOG OCJENJIVANJA, A SAD NAM JE PRUŽENA PRILIKA I ZA UVID U ZAVRŠNU FAZU PROVEDENU NA VOJNOM POLIGONU "EUGEN KVATERNIK" KOD SLUNJA

Riječ je o završnom ocjenjivanju na razini brigade, koje provode pripadnici Središta za borbenu obuku. Na temelju ocjenjivanja donosi se konačna odluka o spremnosti bojne za upućivanje u operaciju KFOR. Dolaskom na dio poligona poznat kao Božići, gdje je uspostavljena glavna baza, odmah je bilo jasno da je sve podređeno realističnoj simulaciji operativnih uvjeta. Budući da naše vozilo nije bilo označeno kao *out of play*, ulazak u bazu odvijao se kao dio scenarija. Pritom su pripadnici koji kontroliraju ulaz temeljito pregledali i nas i vozilo. Tijekom provjere bilo je vidljivo kako svaki postupak budno prate ocjenjivači, analizirajući reakcije i postupanja vojnika.

Tijekom tri dana i dvije noći neprekidnih aktivnosti, pripadnici su bili izloženi iznimno zahtjevnim i realističnim scenarijima osmišljenim kako bi se do krajnjih granica testirala njihova fizička izdržljivost, psihička otpornost i razina uvježbanosti. Operativni okvir ocjenjivanja obuhvatio je širok spektar situacija s kojima se mogu susresti u području operacije – od izravnih napada na bazu, preko reakcija na improvizirane eksplozivne naprave, pa sve do složenih sigurnosnih izazova poput krijumčarenja ljudi, droge i oružja.

"Brigada danas raspolaže zaokruženim sustavom, koji obuhvaća provedbeni, potporni i ocjenjivački segment, uz potporu mjerodavnih središta. Takav sveobuhvatan pristup rezultat je dugogodišnjeg rada, kvalitetnog vođenja i jasnog usmjerenja. Naš su najvredniji resurs ljudi – njihovo znanje, motivacija i spremnost na razvoj", istaknuo je glavni direktor vježbe bojnik Nikša Bosančić.

Bojnik je istaknuo kako je nakon završetka planskog procesa ključna zadaća na samoj vježbi učinkovito upravljanje svim segmentima – ocjenjivačkim, provedbenim i potpornim dijelom, koji zajedno čine temelj uspješne realizacije. Naglasio je da Gardijska mehanizirana brigada već godinama sustavno stvara iskustvo u pripremi deklariranih snaga. Zbog toga ona danas raspolaže osposobljenim ljudstvom, koje može voditi i najsloženije procese.

DEESKALACIJA NA PRVOM MJESTU

Poseban naglasak stavljen je na sposobnost deeskalacije kriznih situacija. To potvrđuje i angažman tzv. protivničkih snaga, koje su kroz različite uloge, od prosvjednika do pojedinaca koji namjerno izazivaju incidente, dodatno otežavale situaciju na terenu. Jedan od takvih scenarija uključivao je osiguranje štice objekta, pri čemu su se pripadnici Tigrova suočili s glasnim i agresivnim prosvjedom. Unatoč pritisku tzv. prosvjednika, zapovjednik nadzorne točke ostao je smiren i profesionalan, koristeći sve raspoložive metode kako bi smirio situaciju bez dodatne eskalacije.

"Moramo sve napraviti da zaustavimo situaciju i deeskaliramo – postupamo po procedurama i čekamo odluku zapovjednika", objašnjava razvodnik Goran Šimunović i opisuje scenarij prema kojem su bili iznenađeni suočeni s većom skupinom agresivnih osoba koje su pokušale proći kontrolnu točku, zbog čega su odmah primijenili uvježbane procedure. Postupali su prema zapovijedima nadređenog, nastojeći smiriti situaciju i spriječiti eskalaciju, uz pravodobno pozivanje pojačanja. Nakon dolaska dodatnih snaga i intervencije zapovjednika, situacija je stavljena

Operativni okvir ocjenjivanja obuhvatio je širok spektar situacija s kojima se pripadnici mogu susresti u području operacije

Scenariji su osmišljeni tako da budu izravno povezani s ocjenjivanjem te da omoguću stvarnu procjenu izvršavanja svih zadaća. U njihovoj izradi i planiranju ocjenjivanja aktivno sudjeluje i Središte za borbenu obuku

pod kontrolu. Pritom treba uzeti u obzir i visoku zahtjevnost 72-satne vježbe, koja se provodi uz minimalno sna, a ključan je element u procjeni spremnosti za odlazak u misiju.

"Scenariji su osmišljeni tako da budu izravno povezani s ocjenjivanjem i da omoguću stvarnu procjenu izvršavanja svih zadaća. U njihovoj izradi i planiranju ocjenjivanja aktivno sudjeluje i Središte za borbenu obuku. Samo ocjenjivanje provodimo mi kao vanjsko, formalno i nepristrano tijelo", naglasio je bojnik Blaženko Mrvelj iz Središta za borbenu obuku. Dodao je kako u ocjenjivačkim timovima sudjeluju pripadnici s operativnim iskustvima iz misija, što daje dodatnu vrijednost cijelom procesu.

"Ne radi se samo o ocjenjivanju. Nakon svake aktivnosti provodimo detaljne raščlambe kako bi pripadnici mogli uočiti nedostatke i unaprijediti svoje postupanje. Primarno ocjenjujemo satnijski popis zadaća ključnih za misiju, ali pritom posebnu pozornost usmjeravamo i na niže razine, desetine i vodove, jer ukupna učinkovitost ovisi o svakom pojedincu i svakoj razini zapovijedanja", zaključio je bojnik.

Upravo takve, ali i brojne druge kompleksne situacije, pripadnici Tigrova prolazili su tijekom 72-satne vježbe Tigar 26. Vježba je osmišljena i provedena u suradnji Zapovjedništva Gardijske mehanizirane brigade i Središta za borbenu obuku, uz jasan cilj: ništa ne prepustiti slučaju. Intencija je da pripadnici u operaciju odu maksimalno pripremljeni. To znači nakon višemjesečne obuke, koja je često zahtjevnija od stvarnih uvjeta u operaciji. Zahvaljujući takvom sustavnom i rigoroznom pristupu, hrvatski vojnici u međunarodnom okruženju uživaju reputaciju iznimno pouzdanih i profesionalnih pripadnika, na koje se saveznici mogu osloniti u izvršavanju svake zadaće.

IZAZOV STABILIZACIJSKIH OPERACIJA

Skupnica Adela Žličarić istaknula je kako na vježbi nema stroge podjele poslova te svi pripadnici sudjeluju u većini zadaća. Iznimke su pregledi osoba, gdje se poštuju pravila da muškarci ne mogu pregledavati žene.

Vježba je osmišljena i provedena u suradnji Zapovjedništva Gardijske mehanizirane brigade i Središta za borbenu obuku

"Unatoč 72 sata kontinuiranih aktivnosti, ne bih rekla da je naporno. Najveći je izazov nedostatak sna, ali uz dobru ekipu i pozitivnu atmosferu sve se lakše podnosi i međusobno se guramo naprijed", naglasila je. Osvrnula se i na provedene zadaće: od osiguranja baze i kontrole ulaska osoba, do suradnje s civilnim vlastima i ophodnji, ističući važnost realističnih scenarija. "Budući da sam već bila u misiji na Kosovu, ovo iskustvo mi je sad puno lakše, ali i zahtjevnije jer idem u ulozi vođe tima. Osim za sebe, sad odgovaram i za ljude koje vodim", zaključila je.

Na vježbi se kroz svakodnevne situacije uvježbavaju realni scenariji s kojima se vojnici mogu susresti u misiji. Jedan je od primjera osiguranje glavnog ulaza u bazu, kamo civili dolaze s različitim statusom – neki s valjanim odobrenjem za ulazak, a neki bez potrebne dokumentacije. U jednom od scenarija skupina civila zatražila je ulazak, pri čemu jedna osoba, iako ima pravo ulaska, nije imala dokumente te je uz to bila i zdravstveno ugrožena. Takve situacije zahtijevaju brzu koordinaciju sa Zapovjedništvom, ali i suradnju s civilnim strukturama s obzirom na to da vojska ne može samostalno pružiti sve oblike pomoći.

"Poseban je izazov prilagodba na stabilizacijske operacije, koje se uvelike razlikuju od klasičnih vojnih zadaća. Za razliku od napadnih i obrambenih djelovanja, u kojima dominira sila na silu, ovdje je naglasak na komunikaciji, suradnji s civilima i smirivanju situacija", objašnjava nam natporučnik Tomislav Kušec izazove stabilizacijskih operacija. Iako takav pristup izlazi iz okvira uobičajenih borbenih zadaća, natporučnik ističe kako prilagodba nije problematična. Zahvaljujući fleksibilnosti sustava i jasno definiranim smjernicama, vojnici se tijekom nekoliko tjedana obuke uspješno prilagođavaju specifičnostima stabilizacijskog okruženja.

Bojna Tigrovi potvrdila je završetkom ocjenjivanja visoku razinu spremnosti i interoperabilnosti, čime je još jednom demonstrirana sposobnost Hrvatske vojske da kvalitetno odgovori na sve izazove u međunarodnom sigurnosnom okruženju. Takav rezultat nije slučajna, već je rezultat sustavnog i višemjesečnog rada, intenzivne obuke te jasno postavljenih standarda koji se dosljedno provode na svim razinama zapovijedanja.

Posebna je vrijednost sposobnost prilagodbe širokom spektru zadaća – od klasičnih vojnih djelovanja do složenih stabilizacijskih operacija, koje zahtijevaju visoku razinu komunikacije, sudržanosti i suradnje s civilnim strukturama. Upravo ta kombinacija borbenih sposobnosti i mekih vještina čini hrvatske vojnike pouzdanim partnerima u međunarodnim misijama. Potvrđena spremnost Tigrova ujedno je i jamstvo da će Republika Hrvatska i u dolazećem angažmanu u operaciji na Kosovu imati profesionalne, uvježbane i motivirane pripadnike, koji mogu učinkovito odgovoriti na sve sigurnosne izazove, pridonoseći stabilnosti i sigurnosti područja operacije, ali i jačanju ugleda Hrvatske vojske među saveznicima.

Intencija je da pripadnici u misiju odu maksimalno pripremljeni, nakon višemjesečne obuke, koja je često zahtjevnija od stvarnih uvjeta u operaciji

Bojna Tigrovi potvrdila je završetkom ovog ocjenjivanja visoku razinu spremnosti i interoperabilnosti, čime je još jednom demonstrirana sposobnost Hrvatske vojske da kvalitetno odgovori na sve izazove u međunarodnom sigurnosnom okruženju

PREDSTAVLJAMO

KADETKINJA

KLARA FRLAN

KAD CRTEŽ POSTANE PROSTOR ZA ONO NEIZGOVORENO

TEKST Ines Grossi FOTO Jelena Vrbatović

U generaciji kadeta Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" ističu se različiti talenti, od sportskih do akademskih, no među njima postoje i oni koji svoj izraz pronalaze u tišim, ali jednako snažnim oblicima stvaralaštva. Jedan od takvih talenata njeguje kadetkinja nadnarednica Klara Frlan, čiji se svijet crteža isprepleće s ritmom vojničke svakodnevice. Njezine linije, sjenčanja i pažljivo građeni detalji svjedoče o predanosti koja nadilazi hobi, o unutarnjoj potrebi da ono što osjeti, vidi i promisli, prenese na papir s jasnoćom koja ne traži pozornost, nego razumijevanje. Upravo zato njezina priča nosi vrijednost koja nadopunjuje cjelinu kadetskog života, pokazuje da se u zahtjevnom okruženju i dalje može njegovati prostor osobne kreativnosti, koji oblikuje i čovjeka i budućeg časnika

FRLAN

[Vertical line patch]

[Sleeve patch]

[Sleeve patch]

Kadetkinja Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" Klara Frlan, studentica pete godine studija Vojnog pomorstva, dolazi iz Matulja pokraj Rijeke. Nakon opće gimnazije, prema vojnom se studiju usmjerila pred kraj srednjoškolskog obrazovanja, vođena željom za dinamičnim i zahtjevnim pozivom.

Svoje prve crteže pamti praktički odrastanjem. "Crtam od kad znam za sebe", govori, prisjećajući se kako su obiteljske mape pune dječjih radova preživjele zahvaljujući očevoj navici da sve sačuva. Crtanje joj je bilo prirodan način izražavanja: "Mislim da je svako dijete kreativno..., ali talent i vlastita želja ipak moraju postojati." Tijekom školovanja pratilo ju je društvo prijateljica koje su također voljele crtati, pa se stvaralački razvoj odvijao spontano, kroz zajedničke pokušaje i istraživanja.

"Inače sam kreativna osoba i stvarno sam često sama sebi osmišljavala razne kreativne projekte jer se volim tako izražavati. Crtanje se tu izdvojilo tek kad sam počela crtati realistično. U zadnje vrijeme dosta težim kroz crtež iznijeti emociju, jer nekad ju je teško podijeliti s drugima, a slika vrijedi tisuću riječi. I dugotrajnija je zabilješka mojih emocija, želja..." Realizam je područje u kojem se najsnažnije pronalazi. "Referenca je takva kakva je, ja ju samo moram reproducirati", kaže, naglašavajući važnost zapažanja detalja, tekstura i dubine. Olovka joj je osnovni medij, prirodan i precizan. Kad se odluči za složeniji rad, kombinira više fotografskih referenci i spaja ih u novu cjelinu, tražeći uvjerljivost i unutarnju logiku prizora. Tijekom kadetskih obveza vrijeme za crtanje je ograničeno, no svaki dovršeni rad nosi poseban trag: "Daje mi osjećaj ispunjenosti jer pred sobom držim nešto što sam samo ja stvorila." Među motivima ističu se konji, tema koja joj je bliska još od djetinjstva, kao i biblijski prizori, prema kojima se polako okreće, ali promišljeno i s jasnoćom da svaki rad treba sazreti prije nego ga započne.

Kreativni proces započinje skicom, rasporedom na papiru i određivanjem naglasaka "pokušam krenuti od onog što radu daje dušu". Potom slijedi sjenčanje, najčešće počevši od ključnog dijela motiva: "kod portreta to su uvijek oči". Vrijeme potrebno za jedan rad varira od nekoliko sati do višednevnog stvaranja. Važan dio procesa jest i namjerno odmaknuće, kratka pauza, povratak i pogled koji *osvježava* procjenu detalja. Završetak donosi poseban trenutak, skidanje krep-trake i jasnu granicu između bijelog papira i dovršenog crteža. "Najdraže od svega mi je odlijepiti krep-traku s rubova i vidjeti čistu ravnu liniju koja dijeli sate rada i bijeli papir. Ima neko posebno zadovoljstvo u tome, da sam privela ideju kraju", ističe Klara.

Reakcije kolega kadeta doživljava jednostavno: "Nisam osoba od pohvale i ne volim pokazivati svoje radove, ali uvijek je lijepo kad netko pohvali tvoj trud. Nekoliko puta poklonila sam svoje radove i iskrena oduševljenost onoga tko ga je primio najveća je moguća pohvala". U razgovoru je jasno da svoj talent ne pretvara u isticanje, već ga živi kao tiho, ali postojano područje u kojem se najbolje razumije sama sa sobom. U budućnosti bi se željela okušati

U zadnje vrijeme dosta težim kroz crtež iznijeti emociju, jer nekad ju je teško podijeliti s drugima, a slika vrijedi tisuću riječi. I daleko je dugotrajnija zabilješka mojih emocija, želja...

Nisam osoba od pohvale i ne volim pokazivati svoje radove, ali uvijek je lijepo kad netko pohvali tvoj trud. Nekoliko puta poklonila sam svoje radove i iskrena oduševljenost onoga tko ga je primio najveća je moguća pohvala

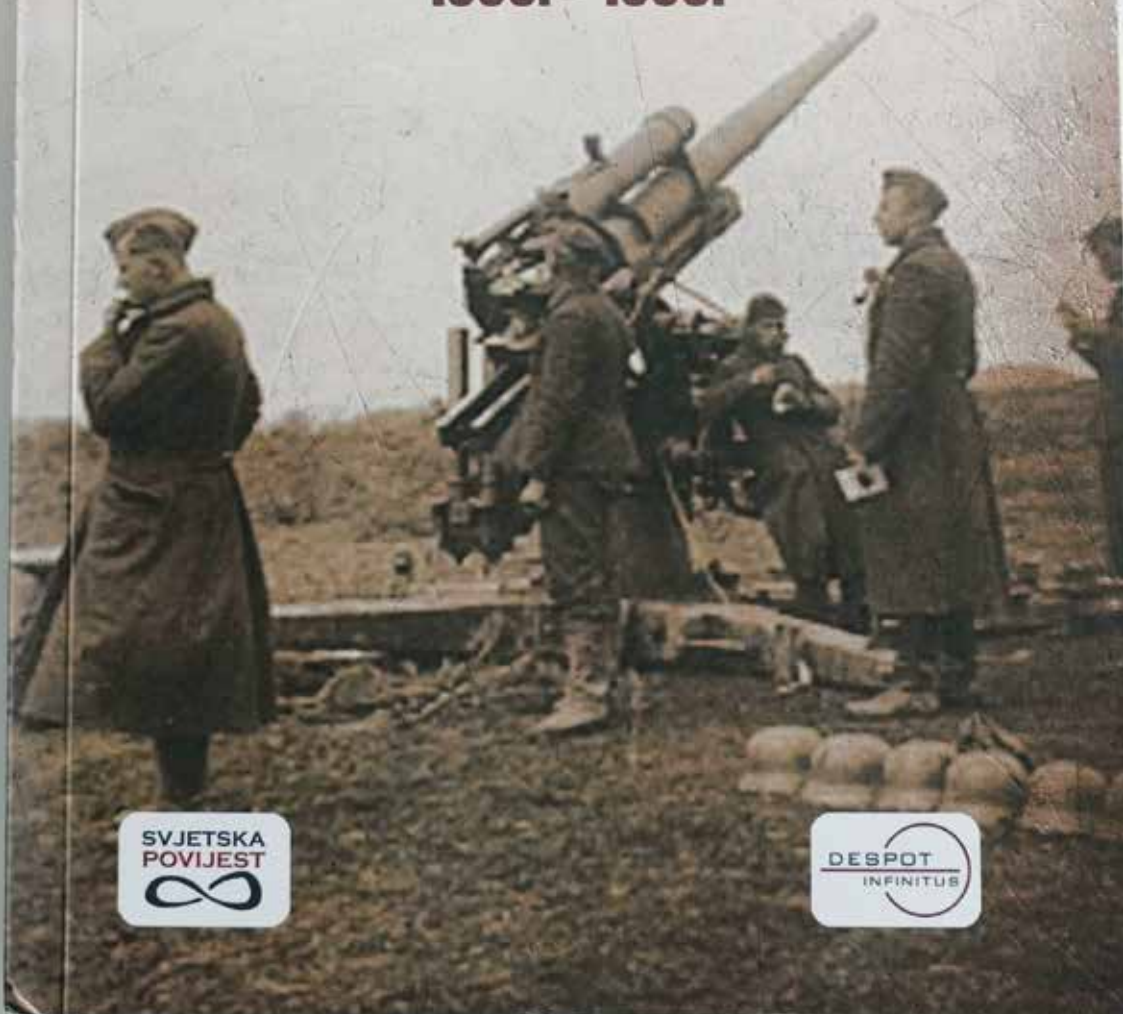
Mladima koji tek razmišljaju o tome da započnu svoj umjetnički put, Klara poručuje da se ne boje početaka, nesigurnosti ni nedostatka vremena. Važno je, kaže, dopustiti si pokušaj, pogrešku i ponovni početak, jer se "tako grade vještine i samopouzdanje. Umjetnost je poprilično oslobađajuća, pa ta sloboda može biti dosta jak motiv za trud"

na platnu i u većim formatima, kao i razraditi pojedine religijske motive koje nosi u ideji. O ulozi umjetnosti u vojnom okruženju kaže: "Kreativno izražavanje može biti odličan mehanizam udaljavanja od zbilje našeg poziva kada on postane težak". Kao umjetnica ne postavlja velike ciljeve; crtanje želi zadržati kao osoban prostor stvaranja, bez pritiska i tržišnih ambicija: "Želim da ostane skrovit talent..." Mladima koji tek razmišljaju o tome da započnu svoj umjetnički put, Klara poručuje da se ne boje početaka, nesigurnosti ni nedostatka vremena. Važno je, kaže, dopustiti si pokušaj, pogrešku i ponovni početak, jer se "tako grade vještine i samopouzdanje. Umjetnost je poprilično oslobađajuća, pa ta sloboda može biti dosta jak motiv za trud". Upravo u tom shvaćanju umjetnosti kao prostora u kojem se uči gledati, tražiti i otkrivati, nalazi se i misao koja njezin stav najbolje opisuje, kako je rekao Alberto Giacometti: "Umjetnost nije ono što vidiš, nego ono što možete učiniti da drugi vide". Ta misao, u svojoj jednostavnosti i širini, dobro prati put kojim Klara nastavlja razvijati i svoje stvaralaštvo i svoju buduću časničku ulogu. U Klarinu stvaralačkom putu nema potrebe za velikim gestama ni isticanjem, sve što želi reći stane u pažljivo povučenu liniju, u preciznost pogleda, u strpljivost procesa. Njezina umjetnost tiho traje uz vojnički poziv, dajući mu ravnotežu i drugačiju dimenziju. Upravo u tom spoju discipline i unutarnje slobode prepoznaje se vrijednost koju sa sobom nosi, sposobnost da i u zahtjevnim okolnostima ostane vjerna onome što je oblikuje kao osobu. Takva postojanost, podržana riječima Alberta Giacomettija, otkriva da umjetnost nije izdvojen dio njezina života, nego alat kojim razumije svijet i ljude oko sebe. A način na koji gradi svoj put, istodobno profesionalno i stvaralački daje naslutiti da će i kao buduća časnica i kao umjetnica nastaviti razvijati pogled koji vidi više od površine. To je možda i njezin najvredniji dar.

FILIP GRGIĆ

ŠPANJOLSKI GRAĐANSKI RAT

1936. - 1939.

SVJETSKA
POVIJEST

DESPOT
INFINITUS

RAZVODNIK **FILIP GRGIĆ**, AUTOR KNJIGE **ŠPANJOLSKI GRAĐANSKI RAT**

ZANIMANJE ZA BROJNE POVIJESNE TEME

Razvodnik Filip Grgić pripadnik je 1. mehanizirane bojne Tigrovi, a uz redovne vojničke i obiteljske dužnosti našao je vremena i za pisanje knjiga o povijesnim temama. Dosad je objavio knjige *Samuraji Katoličke crkve* o djelovanju isusovačkih misionara u Japanu, a krajem prošle godine iz tiska je izišla njegova knjiga *Španjolski građanski rat*, koja je bila povod ovom razgovoru.

ŠTO VAS JE MOTIVIRALO NA PISANJE KNJIGE O ŠPANJOLSKOM GRAĐANSKOM RATU?

Vojna povijest oduvijek mi je bila fascinantna. Kao dijete branitelja odrastao sam na temama iz Domovinskog rata i hrvatske vojne povijesti. Kasnije sam se zainteresirao za vojnu povijest općenito. Oduvijek me zanimalo kako je napredovala vojna taktika, kako se razvijalo naoružanje i kako su ratovi utjecali na formiranje nacija i politika. Građanski rat u Španjolskoj postao mi je poznat kad sam o njemu pogledao seriju dokumentarnih filmova. Kad sam nastavio proučavati, shvatio sam da taj rat ima veze s našim prostorima puno više nego što bi se na prvu pomislilo. Kako je literatura o Španjolskom građanskom ratu vrlo manjkava, odlučio sam napisati knjigu kako bih barem malo bacio svjetlo na, za nas, nepoznatu temu.

KOLIKO DUGO STE RADILI NA KNJIZI I KAKO STE TO USKLADILI SA SVOJIM PROFESIONALNIM I PRIVATNIM OBVEZAMA?

Nisam vodio bilješke o pisanju, tako da ne znam kad sam točno počeo pisati i kad sam završio kostur rukopisa. S naknadnim uređivanjima teksta i ispravcima koje su mi sugerirali iz izdavačke kuće, mogu reći da je nastanak knjige bio višegodišnji proces. Na prvom su mi mjestu, naravno, dužnosti prema obitelji i postrojbi. Proces se odužio jer sam se pisanjem bavio u slobodnom vremenu, koje baš i nisam imao. No, kad sam se počeo baviti time, znao sam da neću stati dok ne završim.

KOJIM STE SE IZVORIMA NAJVIŠE KORISTILI TIJEKOM ISTRAŽIVANJA I KOJA SU VAM OTKRIĆA BILA NAJZNAČAJNIJA?

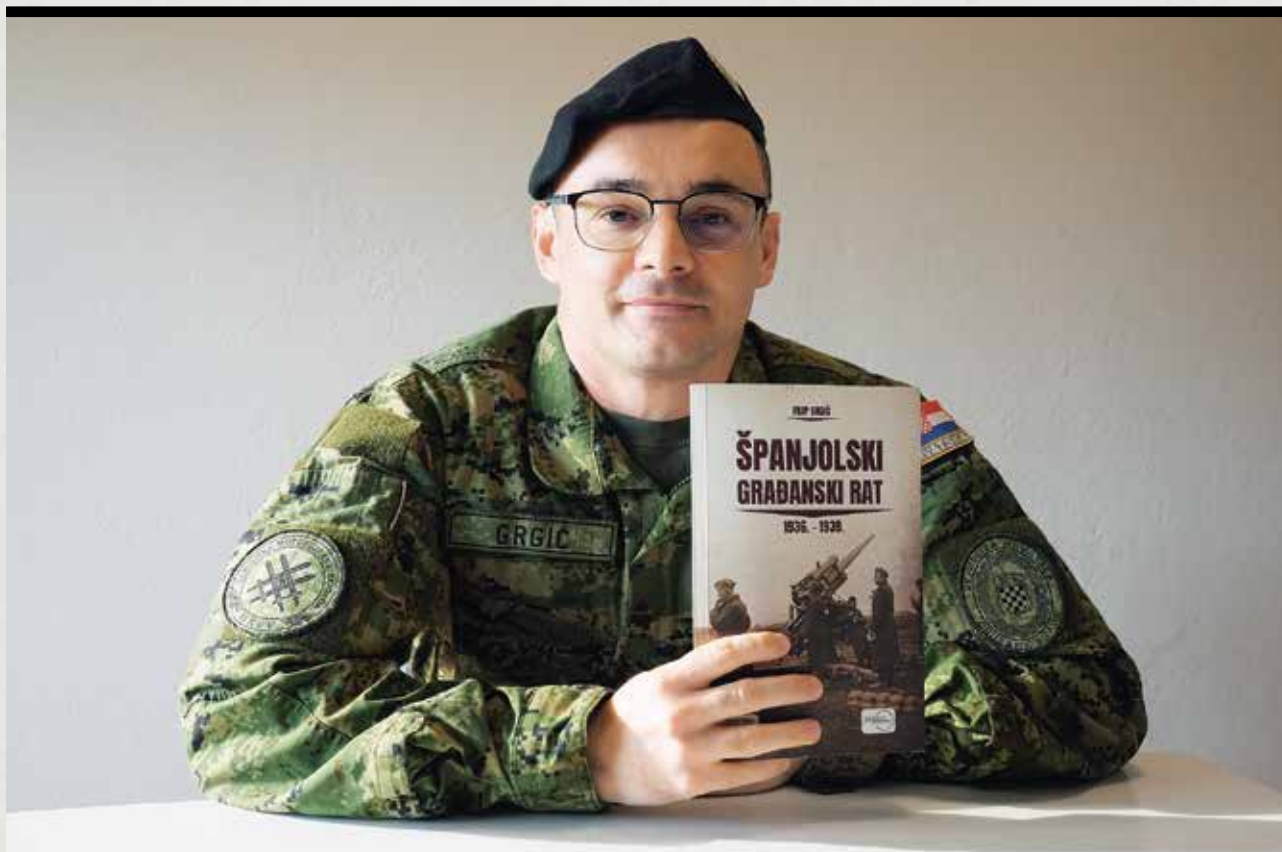
Knjiga koja je na mene najviše utjecala tijekom pisanja je *Bitka za Španjolsku: Španjolski građanski rat 1936. – 1939.*

britanskog vojnog povjesničara Antonyja Beevora. Osim nje, koristio sam se radovima povjesničara Paula Prestona, Stanleyja Paynea i Hughha Thomasa koji su se specijalizirali za građanski rat u Španjolskoj. Usto, koristio sam se radovima brojnih drugih manje poznatih autora, vojnim člancima, *web*-stranicama i memoarima poput *Kataloniji u čast* Georgea Orwella. Sve izvore pomno sam uspoređivao kako bih dobio što točniju sliku događaja. Najveća prepreka kod istraživanja bilo je nepoznavanje španjolskog jezika, što je znatno otežalo i usporilo pregledavanje izvornih dokumenata.

Vjerojatno najznačajnije otkriće jest da je građanski rat u Španjolskoj zapravo Drugi svjetski rat u malom. Blitzkrieg, masovne likvidacije ideoloških protivnika i nepoželjnih skupina, razaranje gradova tepih-bombardiranjem i koncentracijski logori dogodili su se u Španjolskoj, a poslije su se na puno većoj skali ponovili tijekom horora Drugog svjetskog rata.

ZA RAZLIKU OD DRUGIH REVOLUCIJA XX. STOLJEĆA, U ŠPANJOLSKOJ SU POBIJEDILI NACIONALISTI. KAKO TO OBJAŠNjavATE? KOJI SU ČIMBENICI ODNOSNO DOGAĐAJI PRESUDILI U NJIHOVU KORIST?

Nacionalisti su se sastojali od raznih grupa desnog svjetonazora poput fašista, monarhista, konzervativaca i tradicionalista uz potporu Katoličke crkve. Republikanci su bili labavo povezani savez lijevo orijentiranih frakcija poput komunisti, socijalista, anarhista, baskijskih i katalonskih separatista odanih vladi Druge Španjolske Republike. U oružanom sukobu tih dviju skupina, nacionalisti pod zapovjedništvom generala Francisca Franca odnijeli su pobjedu. Nigdje do tada kontrarevolucionarna desnica nije odnijela toliko temeljitu i trajnu pobjedu. Brojni su razlozi zašto su nacionalisti pobijedili, a republikanci izgubili, ali najvećim se dijelom svode na činjenicu da su nacionalisti imali bolje vojno vodstvo, ujedinjeno i motivirano ljudstvo te obilnu podršku nacističke Njemačke i fašističke Italije. Republikanske frakcije patile su od nejedinstva te su čak izbjigali i građanski ratovi unutar građanskog rata između komunisti, socijalista i anarhista. Osim toga, republikanski zapovjednici bili su neiskusni, a međunarodna potpora Re-

publici uglavnom je izostala. Najveću vojnu pomoć Republici poslao je Staljin, no on ju je uvjetovao komunističkom dominacijom nauštrb drugih skupina, osobito socijalista i anarhista koje je smatrao izdajicama revolucije. U srazu s nacionalistima, republikanci su jednostavno iskrvarili i kapitulirali.

NAPISALI STE DA FRANCISCO FRANCO, IAKO JE TRIJUMFIRAO U RATU, NIJE USPIO OSVOJITI SRCA I UMOVE ŠPANJOLACA UNATOČ EKONOMSKOM PROSPERITETU I STABILNOSTI DRŽAVE. MOŽETE LI OCIJENITI JESU LI PRISUTNE I U KOJEM POGLEDU POSLJEDICE GRAĐANSKOG RATA U DANAŠNJOJ ŠPANJOLSKOJ?

General Francisco Franco jedna je od najkontroverznijih figura španjolske i europske povijesti. S jedne strane bio je doživotni diktator koji je osvojio vlast uz pomoć nacističke Njemačke i fašističke Italije. Provodio je surov progon političkih nejestomišljenika, cenzurirao medije, ukinuo stranke i izolirao Španjolsku od zapadnog svijeta. S druge strane, donio je Španjolskoj potrebnu stabilnost, a 50-ih je uz pomoć tehnokrata Opusa Dei Španjolska doživjela nezapamćen gospodarski uzlet. Održao je Španjolsku neutralnom tijekom Drugog svjetskog rata i postao saveznik Zapada tijekom hladnoratovskog nadmetanja. Postoje stanoviti dokazi da je pomogao tisućama Židova da pobjegnu od nacističkog progona u zemlje Latinske Amerike.

Vladao je Španjolskom gotovo pet desetljeća i poslije njegove smrti nastupila je liberalna demokracija. Njegova ostavština u španjolskom društvu ostala je sporna. Desetljećima se vode sporovi oko kipova i imena ulica istaknutih frankista. Sporna su čak i njihova grobna mjesta. Tako je Francovo tijelo 2019. ekshumirano i preseljeno na drugo mjesto po nalogu socijalističke vlade Pedra Sáncheza. Dugovi prošlosti progone španjolsko društvo sve do danas.

POZNATO JE DA SU NEKI OD JUGOSLAVENSKIH KOMUNISTA SUDJELOVALI U ŠPANJOLSKOM GRAĐANSKOM RATU. PREMA VAŠEM SUDU U KOJOJ JE MJERI NJIHOVO ISKUSTVO UTJECALO NA POVIJEST I DRUŠTVENE PRILIKE NA NAŠIM PROSTORIMA TIJEKOM DRUGOG SVJETSKOG RATA I NA POSTUPANJE JUGOSLAVENŠKE VLASTI NEPOSREDNO NAKON NJEGOVA ZAVRŠETKA? MOŽE LI SE PRIMIJETITI IZMEĐU TE DVIJE POJAVE KAKVA UZROČNO-POSLEDIČNA VEZA?

Izbijanje građanskog rata u Španjolskoj 1936. privuklo je tisuće stranih dragovoljaca svih boja u redove nekih od zaraćenih frakcija. I nacionalisti i republikanci primili su u svoje redove strane borce, a u nemalom broju slučajeva o njima su i ovisili tijekom ključnih bitaka. Jedna od najpoznatijih postrojbi stranih dragovoljaca bila je Internacionalna brigada koja se borila za očuvanje Španjolske Republike. Propaganda je formiranje Internacionalne brigade

prikazala kao spontani dolazak stranih dragovoljaca koji se bore za slobodu. Internacionalne brigade organizirao je i financirao Staljinov Sovjetski Savez, a radilo se o iskusnim borcima i najelitnijem dijelu Republikanske armije. Za naše područje zanimljivi su interbrigadisti s područja bivše Jugoslavije organizirani u bataljun Đuro Đaković i bataljun Dimitrov. Veterani Španjolskog građanskog rata po povratku u svoju zemlju priključili su se Narodnooslobodilačkoj borbi, a mnogi su zauzeli ključne političke i vojne funkcije. Jugoslavenska povijest zapamtila ih je pod imenom *Španci*. Koliko je njihovo iskustvo iz Španjolske utjecalo na događaje u bivšoj Jugoslaviji? Kako objektivno istraživanje još nije provedeno, možemo samo spekulirati. Nema dvojbe da mnoge pogreške koje je počinila Španjolska Republika nisu počinjene tijekom NOB-a, poput razjedinjenosti, neuskustva, političkih trzavica, nedostatka središnjeg vodstva i besmislenih vojnih akcija. Može se zaključiti da je utjecaj *Španaca* bio dosta jak i da je time Španjolski građanski rat neizravno utjecao i na prilike na našim prostorima.

U ZAKLJUČKU VAŠE KNJIGE NAVODITE DA JE TO DOISTA BIO KRVAV GRAĐANSKI RAT. RATOVALA JE REGIJA PROTIV REGIJE, GRAD PROTIV GRADA, SELO PROTIV SELA, SUSJED PROTIV SUSJEDA, A ČESTO SU SE ČLANOVI OBITELJI NAŠLI NA SUPROTNIM STRANAMA BARIKADA. TAKAV OPIS PODSJEĆA NA HRVATSKO ISKUSTVO U DRUGOM SVJETSKOM RATU. IAKO JE RIJEČ O DVA RAZLIČITA POLITIČKA SPEKTRA, METODE I POSLJEDICE SU ISTE. MOŽETE LI USPOREDITI TE DVIJE POJAVE, GEOGRAFSKI UDALJENE, ALI SUDBINSKI SLIČNE?

Sličnosti španjolskog i hrvatskog iskustva dosta su brojne. U oba slučaja radilo se ne samo o vojnom već i o duboko ideološkom sukobu između komunističkih partizana, fašističkih ustaša i rojalističkih četnika željnih obnove monarhističke Jugoslavije. U oba slučaja radilo se o građanskom ratu tijekom kojeg su sve sukobljene strane provodile suruvu represiju nad ideološkim protivnicima. Oba slučaja bilježe značajno uplitanje nacističke Njemačke, fašističke Italije i Sovjetskog Saveza u ratne operacije i naoružavanje savezničkih vojski. Naravno, dva iskustva nisu u svemu ista; španjolski rat primarno je politički i ideološki sukob, dok sukob na prostorima NDH ima, uz ideologiju, snažnu etničku i nacionalnu komponentu (Hrvati, Srbi, Bošnjaci, Židovi). Još jedna sličnost velik je teret prošlosti koji nose generacije koje s tim sukobima nisu imale veze. U Španjolskoj je pobjedu odnio desničarski diktator Francisco Franco, dok je Hrvatskom vladao komunist Josip Broz Tito. I Španjolci i Hrvati do danas se spore o naravi režima i doprinosima, odnosno zločinima tih diktatora te njihovoj ostavštini.

OVO NIJE VAŠA PRVA KNJIGA. AUTOR STE KNJIGE SAMURAJI KATOLIČKE CRKVE IZDANE 2022. KOJA JE TEMA I PORUKA TE KNJIGE?

Tako je, ovo mi nije prva knjiga. U XVI. stoljeću isusovački misionari, predvođeni svetim Franjom Ksaverskim, došli su

Koristio sam se radovima brojnih drugih manje poznatih autora, vojnim člancima, web-stranicama i memoarima poput *Kataloniji u čast* Georgea Orwella. Sve izvore pomno sam uspoređivao jedne s drugima kako bih dobio što točniju sliku događaja

Vjerojatno najznačajnije otkriće jest da je građanski rat u Španjolskoj zapravo Drugi svjetski rat u malom. Blitzkrieg, masovne likvidacije ideoloških protivnika i nepoželjnih skupina, razaranja gradova tepih-bombardiranjem i koncentracijski logori dogodili su se u Španjolskoj, a kasnije su se na puno većoj skali ponovili tijekom horora Drugog svjetskog rata

do obala feudalnog Japana i počeli propovijedati katoličku vjeru. Japan je tada bio uronjen u krvavi građanski rat između raznih lokalnih gospodara i aristokrata koji su htjeli vlast nad zemljom. U tim nemilim uvjetima isusovački misionari uspjeli su pokrstiti nekoliko stotina tisuća Japanaca, uključujući i dio samurajske ratničke kaste.

Japan je bio na dobrom putu da se cijela zemlja pokrsti dok nova vjera nije postala problem budističkim vlastima početkom XVII. stoljeća. Započeli su krvavi progoni vjere koji se mogu smatrati nekima od najtežih u povijesti Crkve.

Mnogi pobožni Japanci mnogo su pretrpjeli jer se vjere nisu htjeli odreći, poput samurajskog ratnika Justa Takayame Ukona, koji je u procesu proglašenja svetim. Jedna od najvjerovatnijih priča dolazi iz XIX. stoljeća, kad je Japan opet otvoren za dolazak stranaca. Tada su otkrivene tisuće tajnih pripadnika katoličke vjere, zvanih Kakure Kiristan. Oni su nekoliko stoljeća uspjeli sačuvati vjeru u potpunoj tajnosti i bez ikakvih kontakata s katoličkim svećenicima.

Priča mi je bila fascinantna i napeto slabim izvorima uspio sam napisati knjigu o toj zanimljivoj temi. Poruka je da vjera može opstati čak i pod teretom najtežih progona.

ZANIMAJU LI VAS JOŠ NEKE POVIJESNE TEME? IMATE LI U PLANU NASTAVITI S ISTRAŽIVANJEM I PISANJEM?

Zanimaju me mnoge povijesne teme. Trenutačno radim na rukopisu o jednoj vojnoj operaciji: kako se planirala, organizirala, provela i koje su joj bile posljedice. Iznimno sam zadovoljan s tekstom i nadam se da će što prije ugledati svjetlo dana. Naravno, sve ovisi o tome koliko će moji tekstovi zanimati čitatelje i koliko ću imati podršku u daljnjim istraživanjima. Vidjet ćemo. Nadam se najboljem.

OBLJETNICA

OBILJEŽENA 35. OBLJETNICA
KRVAVOG USKRSA

Komemorativni skup započeo je minutom šutnje za poginulog Josipa Jovića i sve branitelje koji su svoje živote dali u Domovinskom ratu. Hrvatsku zastavu podigli su polaznici Policijske škole Josip Jović, a Policijska klapa "Sv. Mihovil" izvela je himnu.

Polaganjem vijenaca i paljenjem svijeća počast su odali članovi Jovićeve obitelji, potpredsjednici Vlade i ministri branitelja i unutarnjih poslova Tomo Medved i Davor Božinović, državni tajnik Ministarstva obrane Tomislav Galić, izaslanik Predsjednika RH general-pukovnik Marijan Mareković, ostali visoki predstavnici te hrvatski branitelji. Vojni ordinarij mons. Jure Bogdan, koji je predvodio molitvu za Josipa Jovića i sve hrvatske branitelje na mjestu Jovićeve pogibije istaknuo je da ovo spomen-obilježje podsjeća na žrtvu koja je ovdje podnesena. "Spomen na žrtvu Josipa Jovića, spomen je svih poginulih hrvatskih branitelja, svih stradalih, nestalih i preminulih u ratu ili od posljedica Domovinskog rata", rekao je biskup Bogdan.

Ministar hrvatskih branitelja Tomo Medved naglasio je da se sjećanjem na Josipa Jovića izražava zahvala svima onima koji su bili spremni stati u obranu Hrvatske. Istaknuo je da su tu akciju obilježili odlučnost prvog hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana i hrabrost hrvatskih redarstvenika koji su u najtežim okolnostima proveli odluku državnog vrha o spajanju sjevera i juga Hrvatske. "Naša Vlada, zajedno s braniteljima, čuva od zaborava ovu akciju, ali i sve akcije i operacije Domovinskog rata. Sloboda koju danas imamo nije darovana, ona je plaćena krvlju Josipa Jovića i životima mnogih hrvatskih branitelja. Oni su nam trajno nadahnuće", rekao je ministar Medved i dodao da je obveza današnjih generacija graditi Hrvatsku u skladu s idealima za koje su branitelji živjeli i ginuli te prenositi istinu o Domovinskom ratu na buduće naraštaje.

Potpredsjednik Vlade i ministar unutarnjih poslova Davor Božinović podsjetio je da postoje trenuci kad narod donese odluku da nema uzmaca i da je jedan takav trenutak bio upravo prije 35 godina na Plitvicama. Naglasio je kako tadašnje sjećanje nije vezano samo uz jednu akciju, već uz spremnost svih hrvatskih branitelja da stanu nasuprot neprijatelju i obrane

Sloboda koju danas imamo nije darovana, ona je plaćena krvlju Josipa Jovića i životima mnogih hrvatskih branitelja

Tijekom komemoracije zapovjednik ATJ Lučko Mate Bilobrck uručio je ambleme specijalne policije novim pripadnicima jedinice

domovinu. "Sjećanje za nas nije prošlost, ono je obveza", zaključio je Božinović.

DODJELA AMBLEMA NOVIM PRIPADNICIMA ATJ LUČKO

Uz službeni program, udruge i veterani dali su poseban doprinos obilježavanju. Udruga Specijalne jedinice policije Grom iz Karlovca organizirala je 16. ultramaraton dug 87 kilometara od Karlovca do Plitvica, a biciklistička ekipa veterana Tigrovi zajedno s Dobrovoljnim vatrogasnim društvom Grada Slunja i polaznicima Policijske škole "Josip Jović" odvezla je 130 kilometara dugačak biciklistički maraton od Rakitja do Plitvičkih jezera. Tijekom komemoracije zapovjednik ATJ Lučko Mate Bilobrck uručio je ambleme specijalne policije novim pripadnicima jedinice, kao čin koji simbolizira predanost, čast i nastavak tradicije hrabrosti koju je započeo Josip Jović.

Akcija Plitvice, pokrenuta u noći s 30. na 31. ožujka 1991., imala je za cilj vratiti NP Plitvička jezera u ustavnopravni poredak Hrvatske te uspostaviti policijsku postaju na Plitvičkim jezerima nakon što su srpski ekstremisti počeli protjerivati nespersko stanovništvo i tražiti da Nacionalni park Plitvička jezera postane dio tzv. SAO Krajine. U akciji su sudjelovali pripadnici Antiterorističke jedinice Lučko i Jedinice za posebne namjene Rakitje, od kojih je devet ranjeno, a na pomoćnom pravcu, kako bi se dodatno osigurala uspješnost akcije, borbeno su djelovali i pripadnici Jedinice za posebne namjene Kumrovec. Premda je akcija uspjela te je na Plitvicama uspostavljen ustavnopravni poredak Republike Hrvatske, ona je prije svega ostala upamćena po prvom poginulom hrvatskom branitelju Josipu Joviću, 22. godišnjem mladiću iz Aržana pokraj Imotskog.

Na Plitvičkim jezerima
31. ožujka obilježena je
35. obljetnica akcije
Plitvice poznatije kao
Krvavi Uskrs u kojoj je
poginuo 22-godišnji
hrvatski redarstvenik
Josip Jović, prva žrtva
Domovinskog rata

JOSIP JOVIĆ
policajac

USKRS 1991.

PRVI POGINULI BRANITELJ
REPUBLIKE HRVATSKE

Općenito gledajući, odlučivanje može biti individualno i skupno. Odluke mogu biti programirane (npr. po standardnom operativnom postupku ili pisanoj uputi) i neprogramirane (ilustrativna fotografija)

Vojne zapovjednike treba poučavati donošenju odluka iz svih mogućih perspektiva - povijesnih, psiholoških, antropoloških, socioloških...

TEKST

Dalibor Mesić

DOMIŠLJATOST I SNALA U DONOŠENJU ODLUKA U VOJNO

Čovjek je prvo oružje u bitki. Proučavamo vojnika jer on je taj koji u nju unosi stvarnost.

Charles Ardant du Picq, Études sur les combat: Combat antique et moderne, 1870.

Rat je najstresnija i najkompleksnija društvena pojava, rat je kolektivna stresna i traumatska situacija, a ponekad ima i iznimna katastrofična obilježja. U tim je uvjetim i donošenje odluka, iako često zamršeno i samo po sebi, najkompleksnija vrsta odlučivanja koja postoji (opstanak zajednice, utjecaj na ljudske sudbine i živote, hijerarhijsko odlučivanje, *magla rata*, nedostupni podaci o stanju...). Admiral

Davor Domazet-Lošo rekao je: "Objektivno, ne postoji ljudska djelatnost – osobna ili kolektivna, koja zahtijeva veći stupanj umnosti i odgovornosti od donošenja odluka i poduzimanja akcija u području obrane nacionalnih interesa." Kako u pisanoj ljudskoj povijesti kroničari ne bilježe ratove u samo 250 godina, o tome itekako treba voditi računa. Vojne zapovjednike treba poučavati donošenju odluka (sastavni dio svih vojnih nastavnih planova) iz svih mogućih perspektiva - povijesnih, psiholoških, antropoloških, socioloških itd.

Donošenje odluka, kad pojednostavnimo razmišljanje do kraja, rješavanje je problema. Srž donošenja odluka

brzo je imenovanje, raščlanjivanje i, na kraju, rješavanje problema.

Općenito gledajući, odlučivanje može biti individualno i skupno. Odluke mogu biti programirane (npr. po standardnom operativnom postupku ili pisanoj uputi) i neprogramirane. Potonje je pravi ispit sposobnosti i pameti zapovjednika, jer su odluke vrlo često, u stvari, *snalaženje u novonastaloj situaciji*, što je jedna od psihologijskih definicija inteligencije. Svakog dana ljudska bića pojedinačno misle i do 50 000 misli, od čega samo 10 000 pozitivnih. Naš je mozak *paranoičan stroj*, previše oprezan i sumnjičav. Već tisućama godina brine ponajprije o našem preživljavanju, a u

Foto: Filip Klein

ŽLJIVOST M DJELOVANJU*

tom procesu precjenjuje mogućnost negativnih ishoda kako bi nas bolje zaštitio. Svakog dana donesemo 35 000 raznih odluka. Naš mozak nije ugodan i uvjetan za tu količinu, no s tim se izazovom informacijske preopterećenosti (*information overload*) moramo nositi. Dakle, u skladu s teorijom vjerojatnosti mora biti i loših odluka, to je neizbježno. Kako to prihvatiti i kako s tim postupati? I to posebno u vojsci, gdje to može značiti

* Članak je napisan u okviru 19. tjedna psihologije u Hrvatskoj održanog od 9. do 15. ožujka 2026. u Zagrebu

nezgode, nesreće i gubitak ljudskih života? Donošenje odluka može se promišljati i kroz neke druge psihologijske pojmove.

INTUICIJA

Ja nikada nisam određivao: to je jedini pravac kojim morate ići! Ja sam davao orijentaciju.

general zbora Janko Bobetko

Odlučivanje, samo po sebi, prvo asocira na racionalnu aktivnost no, naravno da ono, po modelu ledene sante, ima i skrivene aspekte. Pa to onda mogu biti i situacijski, razvojni, čuvstveni ili intuitivni momenti. Intuicija je emocionalno obojeno prosuđivanje ili razumijevanje neke situacije/osobe/pojave, koje nije posljedica namjernog ili do kraja svjesnog i izravnog razmišljanja, već se javlja kao nagla spoznaja ili uvid. O njoj, *donošenju odluka iz želuca*, bit će riječi i poslije. U Domovinskom ratu zapovjednici su (npr. konkretno general Janko Bobetko) bili svjesni da njihovi vojnici imaju razmjerno malo vojnih znanja koja prelaze taktičku razinu (u vojnom smislu, neškolorani časnici), o ratnom iskustvu da i ne govorimo. No, bili su to bistri ljudi, s ispravnom, pravednom i moćnom i intenzivnom motivacijom, ljudi koji brane ono što je njihovo, jedino što imaju. Zato se u ratu, u koji se krenulo s malo oružja, cijeno intuiciju kao način donošenja odluka, kreativnost (domišljatost, improvizaciju, razmišljanje

JANKO BOBETKO – ISKORISTI ONO ŠTO IMAŠ

Ovo bi vjerojatno bio jedan od dobrih pravaca, a ako ocijenate da postoji i drugi način, možete to učiniti na svoju ruku.

Ako je potrebno, ostanite dan duže, odustanite od toga napada, čekajte noć, zaobidite (protivnika) i pokažite inicijativu.

Koristeći jednu inačicu *laissez-faire* vođenja, u slučaju generala Bobetka davao se otvoreni prostor za promjenu u hodu i prilagođeno djelovanje. S tim davanjem povjerenja podređenima došlo se do nevjerojatnih i neočekivano kvalitetnih rezultata. To je dokaz ispravnog razmišljanja temeljenog na raščlambi koja je koristila podrazumijevajuću/logičnu metodologiju – skeniraj-snimi situaciju, shvati s čime raspolažeš i to iskoristi na najbolji mogući način!

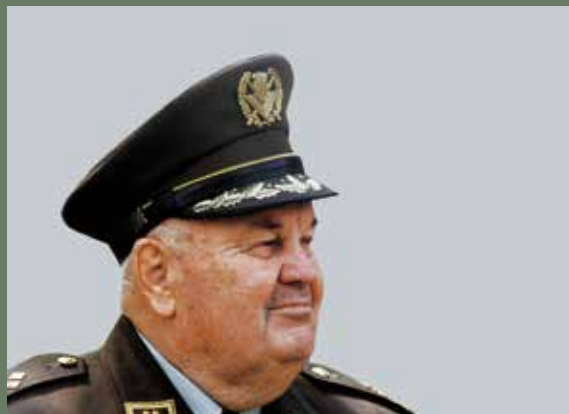

Foto: MORH

izvan kutije – *out-of-the-box*, nespontanost pa čak i bazično nekonformno vojno ponašanje) uz element davanja slobode podređenima.

Naša se obrana temeljila na ljudima i njihovoj izvanserijski visokoj obrambenoj motivaciji te, paralelno, kao nenadomjestiv potporanj, unisonoj podršci hrvatske javnosti. Stoga je promišljeno aktiviranje tog i takvog ljudskog potencijala bio najbolji mogući potez.

Zato su hrvatski vojnici i nakon rata iskustveno bili pripremljeni na prilagodavanje uvjetima same situacije ili uvjetima u kojima djeluju u aktualnom trenutku (npr. današnje mirovne misije). To je, uz tolerantno podnošenje stalnih promjena, i jedan od postulata ispravnog reagiranja u modernim uvjetima življenja, a onda i ratovanja. Nefleksibilnost i ekstremno rigidno pridržavanje svih mogućih pravila ponekad dovodi do poraznih rezultata (primjer JNA u Vukovaru). Teško je moguće, posebno u vojsci, naći model upravljanja u kojem se maksimalizira kreativnost (pri čemu bi gotovo svako ponašanje, okrenuto improvizaciji u svrhu iznenađenja, bilo i dopušteno). Međutim, da se u određenim situacijama treba u većoj mjeri koristiti izrazitije varijacije modela decentraliziranog zapovijedanja, dokaz je Domovinski rat. Na kontinuumu od *nepogrešive* (zero-defect mentality) robotske vojske koja donosi odluke samo po obrascima i zapovijedima i time diže razinu stresa pripadnika na maksimum, do one opuštenije s manjom formalnom stegom, istina je kao i uvijek negdje na sredini. Dakle, potreban je kontingencijski, situacijski model, uzimanje u obzir konteksta djelovanja. Taj bi se aspekt morao razmatrati u nekom budućem sveobuhvatnom hrvatskom modelu vojnog vodstva, a onda u njegovo stvaranje uzeti u obzir bogato iskustvo iz Domovinskoga rata.

Hrvatskoj vojsci (ili u početku Zboru narodne garde Republike Hrvatske) početkom rata davalo se malo nade. Prognoziralo se da obrana može trajati dva tjedna (izjava tadašnjega visokog dužnosnika NATO-a generalu Tusu u listopadu 1991.; Tus, 1999.). I to zato što su, računalnim rječnikom

Foto: Josip Kopač

Znajući što su podnijeli vukovarski borci i drugi branitelji, te uzevši u obzir njihove karakterne snage i dalje se, u stvaranju boljeg, trebamo ugledati na te ljude

govoreći, prognozeri u obzir uzimali samo statističke podatke o *hardwareu* UNA je 4. oružana sila u Europi), a jedva da su se osvrtni na vrlo bitan element *softwarea* (motiviranost i psihičku bojnu spremnost). Drugim riječima "sasvim su zanemarili psihičku stranu ratovanja, motivaciju branitelja i odlučnost njihovih vođa i zapovjednika" (Filjak, 2019).

Motivacija temeljena na krajnje poštenom i pravednom cilju (obrani svojeg) sigurno je pridonosila kreativnosti, domišljatosti i snalažljivosti vojnika. Prije svega, rezultirala je manjim doživljajem stresa, koji se u ratu podrazumijeva. Inače, upravo stres smanjuje kvalitetu kognitivnog funkcioniranja. Drugog izbora nije bilo, nego stajati u obrani i prihvatiti povijesnu ulogu za jedan narod. Tu ljudski mozak, kako smo i svjedočili, napravi čuda u motivacijskom smislu (samomotiviranje; unutarnja motivacija). Branitelji 1991. godine nisu puno znali o teorijama stresa (veza čeonog režnja mozga i emocionalnog centra - amigdale, jačanja sinaptičkih veza po toj osovini intenziviranjem utjecaja prvog; vidi npr. istraživanja prof. K. Čosića i sur.). No bili su svjesni da ne smiju gubiti psihički mir i da moraju racionalno kontrolirati svoj strah i svoje reakcije, kako bi bili uspješni u obrani.

Disencija, ili stvaranje neslaganja, osim samog donošenja odluke, temeljna je zadaća vođe tima u samom procesu donošenja skupnih odluka. Naime, previše lako dolaženje do odluke riskira tzv. jednoulje, tzv. groupthinking fenomen, poznat primjerice iz neuspjele američke operacije u kubanskom Zaljevu svinja 1961. godine. Zato je pri skupnom donošenju odluka dobro imati na umu jednu izreku: *Gospodo, očito je da se svi u potpunosti slažemo oko ove odluke. Zato predlažem da odgodimo daljnju raspravu do našeg sljedećeg sastanka i tako damo sebi vremena da stvorimo neslaganje i na taj način, možda, shvatimo o čemu se kod ove odluke zapravo radi*. Te je riječi izgovorio Alfred Sloan, nekadašnji predsjednik General Motorsa, "najveći poduzetnik u američkoj povijesti" (Malik, 2009).

VUKOVAR

Primjer Vukovara ukazuje na to kako postizanje vojnog cilja na operativnoj razini, a možda čak i na taktičkoj razini, može imati strategijsku važnost.

Trnski i sur. (2014.)

Mudro osmišljena taktika urbane borbe (*inovativne taktike malih grupa*) bila je jedan od elemenata snažnog i dugotrajnog otpora branitelja u Vukovaru, u odnosu snaga deset naprama jedan u korist agresora. Načelo iznenađenja nije se, primjerice, realiziralo novim oružjima, već "djelovanjem izvan propisanih pravila, sposobnošću improvizacije i snalaženja" (Trnski i sur., 2014).

Kao jedno od glavnih načela ratovanja, iznenađenje se u Bitki za Vukovar, a i šire u Domovinskom ratu, postizalo sljedećim konkretnim postupcima:

- djelovanje iz srušenih objekata i otvora za kanalizaciju prema tenkovima i oklopnim vozilima
- primjena mikrotaktičkog postupka izrade tzv. improviziranih prolaza, *mišjih rupa* kroz gospodarske objekte i između njih, a onda, zbog razmjera rušenja i prolaza kroz same kuće, čime se dobivala paralelna komunikacija, manje izložena topničkoj vatri (prema Platužić, Žunec, 2014); takav je kreativni pristup zbunio napadača koji je imao šablonizirani, predvidljivi pristup jedne vojske bivšeg Varšavskog ugovora, spor, masivan sustav; primjerice, iako su u svojim pravilima imali detaljne tehničke upute o izgradnji prikrivenih komunikacija, nisu ih primijenili u Vukovaru
- prilagodba i uporaba poljoprivrednih zrakoplova
- improvizacija ubojitih sredstava npr. bojleri punjeni eksplozivnim nabojem i plinskim bocama (Načela ratovanja, Trnski i sur. 2014).

VOJNA PSIHOLOGIJA

BLAGO ZADRO – "ZA MNOM"!

Prekursori (iako bez formalne vojne izobrazbe) izvanrednog vodstva Blage Zadre (hrabar i odlučan zapovjednik s izvrsnim organizacijskim sposobnostima, koji je uvijek govorio "Za mnom!") mogu se naći u njegovoj biografiji:

- rođen 1944., odrastao u velikoj obitelji (otvorenost prema ljudima)
- *čovjek iz naroda* (nije elitist, osjeća bilo običnoga čovjeka i skladu s tim komunicira, zapovjednik za ljude, narodni vođa i zapovjednik)
- 1990. vođa štrajkaškog odbora u Borovu (pokazatelj jakog impulsa za vodstvom).

Odjel za vojnu psihologiju MORH-a, 1992. godine, preporučio je, među ostalim, da se kao simbol viteštva u obrani Vukovara i cijele Hrvatske, Blago Zadro posthumno predloži za prvog ratnog generala HV-a (Filjak i sur., 2024.).

Foto: Steliam Spanić

Poticanje kreativnosti od ključne je važnosti, isto kao što je to i organizacijska kultura sklona brznoj provedbi prilagodljivih ideja.

(Trnski i sur. 2014., str. 238.)

Branitelji su *neopterećeni doktrinom*, pod pritiskom *život-ili smrt* situacije, pribjegli spontanim rješenjima koji su im se u skladu sa zdravim razumom i iskustvom činila logičnima. Pojam aktivne obrane u Vukovaru definiran je i kroz ove riječi: *...ne čekati napad, sredstvima i ljudima koristiti se krajnje racionalno, nikada i nigdje neprijatelju ne dopustiti opuštanje, iskoristiti sve informacije i sve izvore informiranja, pustiti mašti na volju i ne činiti ništa čega bi se poslije čovjek morao stidjeti* (Dedaković i ostali, 2001). *Pustiti mašti na volju* fraza je neuobičajena za vojnički diskurs, koja ocrtava ispravnu dijagnozu tadašnjeg stanja. Prvo, potrebno je koristiti sve resurse koje imamo, baš kao i volju te motivaciju koja se u toj silini i koherenciji pojavi *jednom*

Foto: OSRH/ J. Bobinac

u tisuću godina. Također, zdrava pamet i logika te kreativno promišljanje, procijenili su dobro vođe iz Domovinskog rata, mogla je u toj ne baš optimističnoj situaciji biti komparativna prednost u odnosu na konzervativnu vojnu organizaciju napadača. Visoka motivacija pogoduje povećanju izdržljivosti kod suočavanja sa stresom, većem fokusu i boljem kognitivnom funkcioniranju. Motivacija, domoljublje i kreativnost dali su svojevrsnu nadljudsku prednost braniteljima u odnosu na višestruko brojnijeg napadača. Slomili su kralježnicu rigidne vojske dugotrajnim otporom, a onda i potpuno promijenili tijekom rata, jer je vrijeme u ratu jedna od ključnih kategorija.

Ta stvaralačka, divergentna produkcija (Psihologijski rječnik, 1992.) pod stresom i ekstremnom napetošću i neizvjesnošću, pod nezamislivim pritiskom, kreativnost u prilagodbi (ili kognitivna fleksibilnost) jedan je od zanimljivijih fenomena Domovinskog rata. Pojam kognitivne fleksibilnosti često se navodi u udžbenicima taktike svjetskih vojski, a u zapovijedi o strukturi Švicarske vojske (2017.) piše: "Zapovjednik mora biti dovoljno fleksibilan prilagoditi svoj plan promjenjivim okolnostima, iskoristiti priliku kada se ona pojavi ili promijeniti naglasak vojne akcije". Kognitivna fleksibilnost definira se kao sposobnost promjene smjera k različitim razmišljanjima ili djelovanjima, a u

Sklop osobina koji se spominje kao poželjan za vojnike izražava se kroz frazu misliti na nogama (tjelesna izdržljivost, psihička otpornost, otpornost na stres, situacijska svjesnost...)

skladu sa situacijskim zahtjevima (Geurts et al., 2009).

Na Vukovar je tijekom 87 dana opsade (najduža i najkrvavija bitka Domovinskog rata; 50 dana u potpunom okruženju) padalo prosječno 7000 različitih projektila dnevno, a ponekad i do 15 000. U takvim uvjetima (urbanocid!) ostati pribran te racionalno odlučivati nije mogao svatko, već samo posebni ljudi, najbolji među nama. Znajući što su podnijeli vukovarski borci i drugi branitelji, te uzevši u obzir njihove karakterne snage i dalje se, u stvaranju boljeg, trebamo ugledati na te ljude.

Kako ljudi jedni druge mogu jednom riječju uniziti, tako se, suprotno, i čudesno mogu podržavati i stvoriti zajedništvo koje ljudi dožive jednom u životu, a koje i jest sukus vojničkog zanimanja (vojnička kohezija), njegova bit. Takvo zajedništvo stvori sama teška situacija u kojoj su se vojnici našli, ali i posebni pojedinci koji sve što se spontano događa, još višestruko pojačaju svojim hrabrim, karizmatičnim i sjedinjujućim ponašanjem. Još je Sun Tzu, 500 godina prije Krista, među ostalim, rekao da će "pobijediti onaj u čijoj vojsci prevladava duh zajedništva od vrha do dna uspravnice".

Psihička otpornost (resilience) definira se kao dinamička sposobnost adaptirati se i razvijati u teškim situacijama, a uključuje biološku, psihološku i društvenu dimenziju (ilustrativna fotografija)

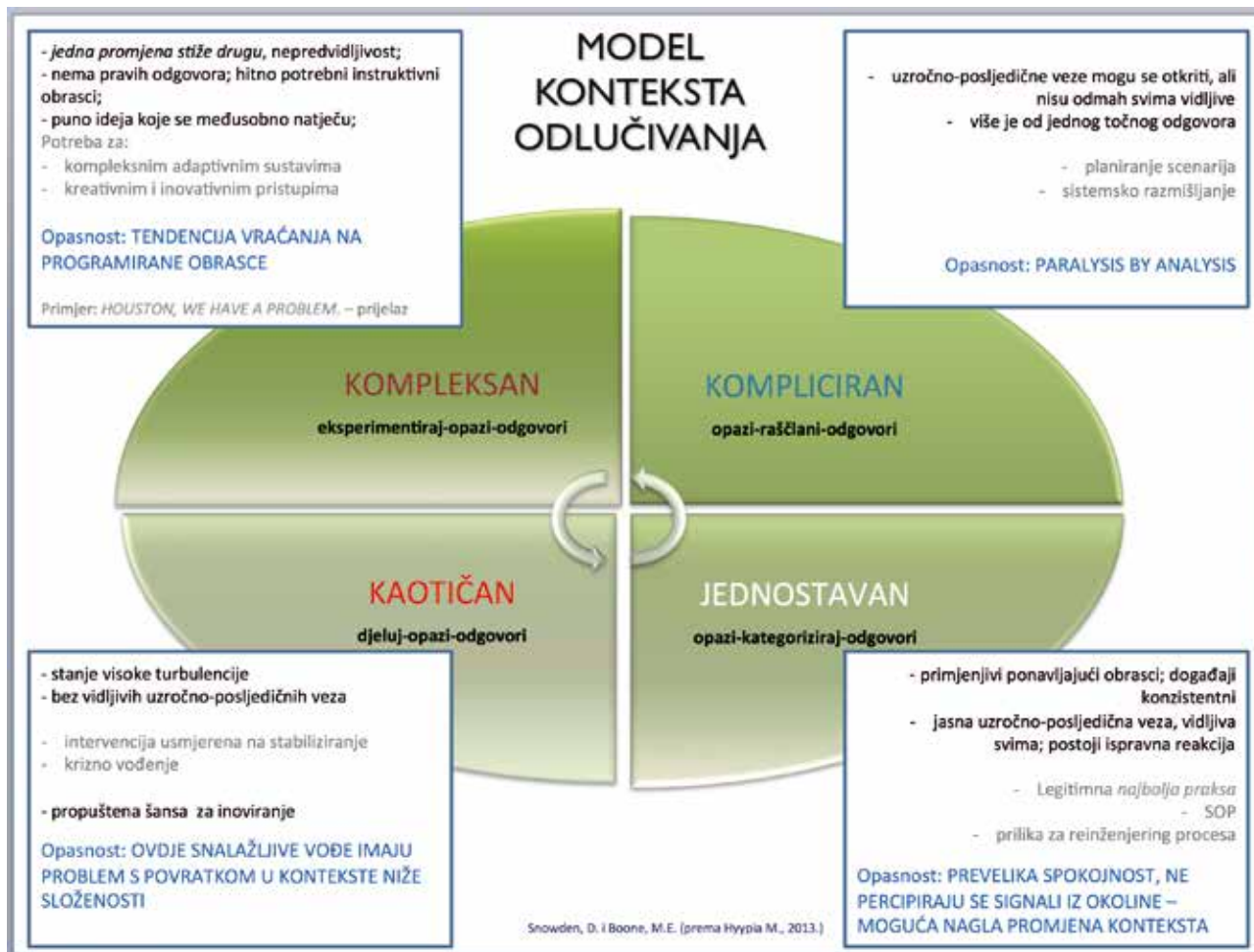
Foto: ZSS

DOBAR VOĐA U SKLADU S RAZLIČITIM PSIHOLGIJSKIM TEORIJAMA

Psiholog Raymond Cattell u istraživanjima, u sklopu svoje teorije ličnosti, za dobre vođe, tj. potencijal za vođenje navodi dva glavna psihološka kriterija. Prvi je povišena ekstraverzija (socijalna odvažnost, živahnost i usmjerenost na grupu). Drugi je manja anksioznost (emocionalna stabilnost i niska napetost), dakle odnosi se na neanksioznu i prema ljudima otvorenu osobu (prema Russel i Karol, 2000). Socijalno-psihološki SYMLOG model za promatranje malih skupina kao osobine dobrog vođe navodi dominantnost, pozitivnost i kontrolu (DPK). U obratu psihološkog pristupa u promatranju čovjekove osobnosti, od negativnog k pozitivnom, nastao je model utemeljitelja pozitivne psihologije Christophera Petersona i Martina Seligmana (dr. Happy) pod nazivom *klasifikacija karakternih snaga* (vidi knjigu iz 2004. *Karakterne snage i vrline* tih dvojice autora). Model podrazumijeva 24-karakterne snage pod šest nadređenih temeljnih vrлина: mudrost, hrabrost, ljudskost, pravdednost, umjerenost i transcendencija. Bilo bi zanimljivo taj model

staviti u kontekst junaka Domovinskog rata, jer je jasno da određene kompatibilnosti u pogledu na svijet postoje. Kad smo već kod vojničke psihologije osobnosti, za vojnike specijalnih namjena duhovito se kaže da oni trebaju biti *doktori znanosti koji mogu pobijediti u barskoj tučnjavi*. Drugim riječima, osim biološke inteligencije trebaju imati i onu *street-wise* tipa, stečenu u stvarnom životu, onu vrstu snalažljivosti koju ne mogu iščitati iz knjiga, već dobiti samo putem iskustva (Faunce, 2016.). Drugi sklop osobina koji se spominje u tom kontekstu izražava se kroz frazu *misлити na nogama* (tjelesna izdržljivost, psihička otpornost, otpornost na stres, situacijska svjesnost...).

Na kraju možemo zaključiti kako su hrvatski vojnici već u Domovinskom ratu, takoreći intuitivno, boreći se za preživljavanje, anticipirali model koji NATO sustav već neko vrijeme uzima kao temeljni okvir djelovanja. To je tzv. V.U.C.A. model: volatile, uncertain, complex/chaotic, ambiguous (nestabilan, neizvjestan, složen/kaotičan, dvosmislen). To je zapravo termin dvojice američkih ekonomista Warrena Bennis i Burtona Nanusa iskovan 1987. godine. Bio je korišten u sklopu

VOJNA PSIHOLOGIJA

GEORGE S. PATTON – BEZ MISTIKE

Poznat po svojim munjevitim gotovo uvijek ispravnim odlukama (snap decisions) u Drugom svjetskom ratu, kad je zapovijedao 3. oklopnom divizijom u Europi (konkretno u Francuskoj). Govorili su da ima šesto čulo. U stvari, mjesta mistici nije bilo... :

- pohađao je West Point – vrlo studiozna izobrazba, priprema polaznika za kojekakve moguće situacije
- u Prvom svjetskom ratu bio je časnik u Američkom ekspedicijskom korpusu
- vrlo dobro je poznao situaciju u Francuskoj
- tijekom 1912. i 1913. pohađao je francusku vojnu Konjičku školu (École de cavalerie)
- osobno je posjetio bojišta, pa je u glavi imao trodimenzionalnu sliku bojišta preko iskustvenog spajanja zemljoviđa s terenom
- de facto, čitav se život bavio zapovijedanjem oklopnom divizijom (Malik, 2009.).

General Patton izdaje zapovijedi vojnicima tijekom operacije na Siciliji

nastave vodstva (leadership), a kasnije promoviran u Ratnoj školi Američke kopnene vojske te se proširio dalje. Model podrazumijeva činjenicu kako vojnici danas, s obzirom na stalne brze i nepredvidljive promjene naravi rata (volatile), bez iznimke djeluje u kompleksnim, nejasnim (ambiguous) okolnostima i uvjetima u kojima su informacije nedostupne i nepredvidljive (uncertain). Da bi u tom okružju djelovao prilagođeno, mora biti kognitivno kreativan (generirati više/puno alter-

Truman za radnim stolom neposredno nakon preuzimanja predsjedničke dužnosti

HARRY S. TRUMAN – MAJSTOR ODLUČIVANJA**KONTEKST:**

Kao potpredsjednik, u travnju 1945. naslijedio je preminulog Franklina D. Roosevelta. U javnosti i medijima dočekan je s nepovjerenjem. Po mnogim procjenama i informacijama koje su se pojavljivale nakon što je postao predsjednik, bio je netalentiran i neinformiran. Roosevelt ga nikad nije uključivao u poslove, pa nije poznao niti Churchilla niti Staljina. Međutim, doslovnom primjenom jedne metode odlučivanja postao je jedan od najuspješnijih američkih predsjednika u povijesti.

METODA:

Kad bi se pojavio ozbiljan problem i kad bi identificirao koja bi ministarstva/službena tijela/institucije mogli/morali pridonijeti rješenju, sazva bi njihove nadležne dužnosnike, službenike ili zapovjednike te bi svakoga, od novih do iskusnih, pitao: "Kako gledate na ovaj problem (s gledišta svoje funkcije, obrazovanja i iskustva)? Nemojte mi davati preporuke, samo dajte opis kako taj problem izgleda s vašeg stajališta".

Primjena te metode dovela je do nadimka "majstor odlučivanja", a proglašavalo ga se i najučinkovitijim američkim predsjednikom u XX. st. (Malik, 2009.)

nativa za djelovanje), domišljat i snalažljiv (*misliti na nogama*, mijenjati pristupe u hod). Drugim riječima, treba biti psihički fleksibilan i otporan. Takav sustav djelovanja koji se bazira na improvizaciji, domišljatosti i divergentnoj intelektualnoj produkciji treba ostati jedan od načina djelovanja vojske (decentralizirano zapovijedanje). No, u hrvatskom slučaju, kroz daljnja znanstvena istraživanja treba još više osvijestiti tradiciju koju baštinimo iz Domovinskog rata.

COLIN POWELL – POPIS NAČELA DJELOVANJA

Bio je dijete siromašnih jamajčanskih useljenika u Ameriku. *Self-made man*, od siromaštva, preko uspješne vojne karijere, do načelnika združenog stožera američke vojske i prvog Afroamerikanca na poziciji američkog državnog tajnika. Jedan od najučinkovitijih američkih vođa. Svoja iskustva zbrojio je u popisu načela djelovanja – 13/18/24 pravila vodstva, a imao je i pravilo povrh njih, koje se tiče donošenja odluka:

- Powellovo 40-70 načelo kaže da se odluke donose s ne manje od 40 % (premao informacija), niti s više od 70 % potrebnih informacija (za odluku će biti prekasno). Tu se uvijek postavlja pitanje "a koliko je to 100 % informacija?" no pretpostavimo da zapovjednik to može više-manje točno procijeniti (James, 2024).
- naglašavao kombinaciju analitike i intuicije (*gut feeling*)
- intuicija je, prema Powellu, ono što dijeli izvanredne vođe od prosječnih.

Ljudski mozak ima ograničenu sposobnost procesiranja informacija i ne može prihvatiti/razumjeti sve informacije koje su potrebne za donošenje optimalnih odluka (7+/-2 načela, Miller). Redukcija je neizbježna, jer pojednostavljuje proces koji mora biti završen u određenom roku. Naravno, uvijek je u jednadžbi bitno i pitanje vremena koje za odluku imamo na raspolaganju. Uz tu temu vežu se i pojmovi stresa (donošenje odluka pod stresom) i informacijskog preopterećenja (overload) te situacijske svjesnosti. Ti su pojmovi nezaobilazni kad se promišlja proces donošenja odluka u vojskama XXI. stoljeća, a iskustvo *intuitivnih ratnika* iz hrvatskog Domovinskog rata tu je zoran primjer.

Powell, načelnik Zdrženog stožera američkih oružanih snaga, pozdravlja publiku na vojnom mimohodu u New Yorku održanom u lipnju 1991. nakon Zaljevskog rata

Foto: U. S. DoW

HRABROST I OTPORNOST

U modernim sukobima izdržljivost zahtijeva osobitu mentalnu čvrstinu (mental toughness). Izdržljivost kod suočavanja s golemim stresom koji proizvodi ubojitost modernih borbišta, podnošenje sve sofisticiranijeg psihološkog ratovanja i toleriranje ekstremnog odricanja ističu golemu važnost profesionalizma, posebice stege.

(Trnski i sur., 2014.)

Psihička otpornost (resilience) pojam je koji se mora spomenuti u ovom kontekstu. Ona se definira kao dinamička sposobnost adaptirati se i razvijati u teškim situacijama, a uključuje biološku, psihološku i društvenu dimenziju (Udeh-Momoh i sur. 2025.). Hrvatski izraz mogao bi biti žilavost. Termin koji se veže uz psihičku otpornost i mentalna je tvrdoća (hardiness – sklop stavova i vještina koji omogućuje hrabrost i strategije za preokretanje stresnih okolnosti iz potencijalne propasti u priliku za rast - Maddi, 2007.). Postoji i termin grit (ustrajnost i strast u ostvarivanju dugoročnih ciljeva). Najsvežiji termin već je uključen u vojno-psihološka razmatranja, zove se antifragilnost i potječe od libanonsko-američkog fenomenologa Nassima Nicholasa Taleba: *Antifragilnost je onkraj otpornosti ili robustnosti. Otporni se odupiru šokovima i ostaju isti; antifragilni postaju boljima.* (Taleb, 2013).

Poznata hrvatska klinička psihologinja Mirjana Krizmanić imala je stav da su jednostavni, obični ljudi koji su iznijeli rat na svojim leđima imali manje tzv. iracionalnih uvjerenja. Taj pojam dolazi iz teorije američkog psihologa Alberta Ellisa, a odnosi se na neobjektivne, rigidne i samoporažavajuće stavove o sebi, drugima i svijetu. Zbog toga su *obični ljudi* bili izdržljiviji u teškim godinama. S druge strane, branitelji su imali i svoje racionalizirajuće mentalne alate kako bi si olakšali neizvjesnost i neodređenost i objasnili si sudbinske događaje. To su, primjerice, činili rečenicama poput *Na toj granati/ili metku nije pisalo moje ime ili Bog je razgrtao gelere i metke oko moga tijela.*

Inventivnost i domišljatost u našoj zemlji može se pratiti od davnih dana, pa je npr. Dubrovačka Republika prva u svijetu imala ljekarnu i primjenjivala karantenu. Što se tiče vođenja Republike, upravitelj se, radi sprečavanja korupcije i familijariziranja, izmjenjivao svakih mjesec (!) dana. A presudni sastanci Malog vijeća Republike nikad se nisu održavali za južine, zbog pretpostavljenog utjecaja meteoropatije na kvalitetu donošenja odluka. Naši sunarodnjaci izmislili su daktiloskopiju, izmjeničnu struju, tehničku olovku, kravatu, nalivpero s patronama, termofor, dinamo, torpedo, azitromicin (sumamed), valium (apaurin), prvi funkcionalni program za reprodukciju mp3 audio-datoteka itd. Prvi grad s javnom rasvjetom na izmjeničnu električnu struju bio je Šibenik, 1895. godine, pa je izum Nikole Tesle u tu svrhu prvi put primijenjen u njegovoj rodnoj zemlji. Možemo zaključiti, bez pretjerivanja, kako je s obzirom na veličinu, utjecaj Hrvatske na svjetsku znanstvenu baštinu popriličan.

Kreativnost se u nas jasno vidi i iz vrlo šarolike regionalne narodne umjetnosti i običaja te narodnih nošnji, umjetničkih pokreta svjetskog glasa (Zagrebačka škola crtanoga filma, Gorgona, EXAT 51 itd.), široke glazbene produkcije (npr. najugledniji hrvatski komorni ansambl Zagrebački solisti, živopisna narodna glazba te niz plodnih stvaralaca iz područja popularne glazbe) itd. Kreativnost i njezino razvijanje i korištenje za raznoliki napredak i opće dobro, iz svega rečenog i s obzirom na sklonosti i tradiciju, moglo bi u nas postati i strateški cilj.

PODLISTAK

Za snajperske zadaće puške SVT-40 nisu nasumice uzimane s redovne proizvodne linije, već su namjenski proizvedene s višim tolerancijama i strožim testiranjem preciznosti

POVIJEST SNAJPERA (VIII. DIO)

Foto: Gemini AI

SVT-40 – ORUŽJE KOJE SE POJAVILO PRERANO

Sovjetska puška i njezina snajperska inačica bile su suvremeni poluautomatski sustavi koji su početkom četrdesetih godina trebali zamijeniti staru repetirku Mosin-Nagant

Dok su krajem tridesetih godina prošlog stoljeća druge sile koristile sporije repetirajuće puške, SSSR je uz SAD prepoznao nužnost prelaska na poluautomatsko oružje. Još sredinom dvadesetih godina donesena je strateška odluka o uvođenju takve puške kao standarda Crvene armije.

Cilj sovjetske vojske bio je jasan: drastično povećanje gustoće vatre bez povećanja broja vojnika. Tražena je poluautomatska puška koja bi vojnicima omogućila dominaciju volumenom precizne paljbe. Prvi pokušaj bila je Simonovljeva AVS-36 (1936.), ambiciozno oružje s mogućnošću automatske paljbe iz spremnika od 15 metaka. Borbena uporaba otkrila je da je oružje prekomplikirano i osjetljivo na prljavštinu. Automatska paljba sa snažnim metkom

TEKST
Ivan Galović

7,62 x 54 mmR bila je nekontrolirana pa je puška brzo povučena. Neuspjeh AVS-36 doveo je do usvajanja Tokarevljeve SVT-38 (1938.). Odmah korištena u surovim uvjetima Zimskog rata s Finskom, pokazala je ozbiljne mane. Bila je teška, plinski sustav pokazao se osjetljivim na hladnoću, kundaci su pucali, a spremnici ispadali. Proizvodnja je obustavljena u travnju 1940. nakon ipak respektabilnih 150 000 primjeraka.

Na temelju iskustava iz Finske, konstruktor Fjodor Vasiljevič Tokarev (1871. – 1968.) proveo je hitna poboljšanja. Rezultat je bio lakši i pouzdaniji SVT-40 (Samozarjadnaja Vintovka Tokareva, tj. Tokarevljeva samodopunjujuća puška), usvojen u travnju 1940. Ključne izmjene uključivale su jednodijelni kundak, metalnu oblogu za zaštitu od topline, premještanje šipke za čišćenje ispod cijevi te sigurniji mehanizam spremnika.

REVOLUCIONARNA TEHNOLOGIJA

Iz inženjerske perspektive, puška SVT-40 postavila je tehničke temelje koje će poslije preuzeti najsuvremeniji sustavi pješačkog naoružanja. Načelo rada temelji se na posudbi barutnih plinova s klipom kratkog hoda smještenim iznad cijevi, što je

Klasična puška SVT-40 iz fundusa Nacionalnog muzeja u Lublinu, Poljska. Iako neuspješna, postavila je tehničke temelje koje će poslije preuzeti najsvremeniji sustavi pješačkog naoružanja

temeljna razlika u odnosu na sustav dugog hoda na američkom M1 Garandu.

Mehanički ciklus započinje opaljenjem, nakon čega se dio plinova usmjerava u plinski cilindar. Ti plinovi potiskuju klip unatrag na kratku definiranu udaljenost (*kratki hod*). Plinski klip udarom prenosi kinetičku energiju na međupolugu (potisnu šipku), koja prenosi energiju na nosač zatvarača, pokrećući ciklus otključavanja i izbacivanja čahure.

Bravljenje se vrši padom (nagibom) zatvarača: u prednjem položaju, stražnji kraj tijela zatvarača spušta se u bravljenu plohu na dnu kućišta puške. Prilikom otključavanja nosač prvo podiže stražnji dio zatvarača prije nego što povuče sklop unatrag.

Taj sustav imao je znatne prednosti. Manja masa pokretnih dijelova osiguravala je bolju kontrolu trzaja, a odvajanje plinske komore sprečavalo je prljanje mehanizma. Inovativnost rješenja potvrđuje činjenica da su ga njemački inženjeri izravno primijenili za pušku Gewehr 43. Jednak je princip poslije postao osnova za slavni belgijski FN FAL.

Ipak, napredna rješenja donosila su i kompleksnost. SVT-40 zahtijevao je puno precizno obrađenih dijelova i visokokvalitetni čelik. U kaotičnim uvjetima invazije nacističkih snaga 1941. te sovjetske evakuacije industrijskih postrojenja na istok, duboko iza Urala, bilo je nemoguće održati visoke tehničke standarde potrebne za proizvodnju SVT-40. To je rezultiralo padom pouzdanosti oružja i konačnim povlačenjem puške iz masovne proizvodnje u korist jednostavnijih sustava. Dok je robustan Mosin-Nagant *opraštao* lošiju metalurgiju, SVT-40 ju je *kažnjavao* zastojsima i lomovima, gubeći pouzdanost upravo kad je bila najpotrebnija.

PODESIVI PLINSKI REGULATOR

Jedna od najkontroverznijih značajki SVT-40 bio je petostupanjski plinski regulator na prednjem dijelu cilindra. Sastojao se od peterokutne matice s urezima (od 1,1 do 1,7) koju je vojnik mogao rotirati posebnim ključem. Svrha je bila osigurati pouzdan rad unatoč varijacijama u streljivu, prljavštini ili ekstremnoj hladnoći. Iako inženjerski izvrsno, to rješenje u praksi se pokazalo katastrofalnim. Neobučeni sovjetski ročnici rijetko su razumjeli potrebu za finim podešavanjem. U strahu od zastoja, instinktivno su postavljali regulator na najvišu postavku (1,7), puštajući maksimalnu količinu plina u sustav. Taj prekomjerni tlak prouzročio bi silovito udaranje nosača zatvarača u stražnji zid kućišta. Posljedice su bile brzo trošenje dijelova, česti lomovi nosača zatvarača i kućišta te nekontrolirani trzaj. Značajka koja je trebala jamčiti pouzdanost dovodila je do krhkosti. Raskorak između nastojanja inženjera i razine obuke vojnika bio je presudan za neuspjeh programa.

METAK S RUBOM

Puška SVT-40 koristila je standardni sovjetski metak 7,62 x 54 mmR, jednako kao i puške Mosin-Nagant te strojnice Maxim. Za dizajnera poluautomatskog oružja taj je metak s izbočenim

rubom (*rimmed*) bio noćna mora. Sprečavanje međusobnog kvačenja oboda streljiva (*rimlock*) zahtijevalo je spremnik precizne geometrije i snažne opruge.

Fjodor Tokarev konstruirao je robustan i zakrivljen odvojivi spremnik od deset metaka. Vatrena moć te puške bila je stoga veća u odnosu na američki M1 Garand (osam metaka) i njemački Kar98k (pet metaka). Međutim, sovjetska logistika nije osiguravala dovoljno pričuvnih spremnika.

Umjesto brze zamjene spremnika, vojska je inzistirala na punjenju s pomoću standardnih spremnika od pet metaka kroz vodilicu na kućištu. To je poništilo prednost odvojivog spremnika. Vojnici su pušku punili tek malo brže u odnosu na stari Mosin-Nagant. Loše planiranje opskrbe tako je ograničilo vatrenu moć.

Iako su je često koristile elitne postrojbe, puška SVT-40 nije zamišljena samo za njih. Sovjetska doktrina predviđala je da postane oružje koje će potpuno zamijeniti repetirku Mosin-Nagant u rukama svakog vojnika. Ambiciozni planovi predviđali su proizvodnju milijuna primjeraka do 1942. No puška SVT-40 trebala je postati i novi snajperski sustav. Odluka o dvostrukoj namjeni izazvala je temeljni sukob u dizajnu. Kao standardna puška, morala je biti jeftina, robustna i jednostavna za neobučene ročnike. Nasuprot tome, snajperska uloga zahtijevala je visoke tolerancije i preciznu izradu. Suprotstavljeni zahtjevi bili su neodrživi, posebno u industriji koja se borila za opstanak.

TEHNIČKA REALIZACIJA I KONSTRUKCIJSKE SLABOSTI

Snajperska inačica SVT-40 usvojena je 1940. kao sekundarni standard. Primarni je ostao Mosin-Nagant. Za snajpersku ulogu, puške SVT-40 nisu nasumice uzimane s redovne proizvodne linije, već su namjenski proizvedene s višim tolerancijama i strožim testiranjem preciznosti. Unatoč ambicijama, proizvodnja je bila ograničena na ukupno 51 710 primjeraka, većinom u Tuli (1941.) i kratko u Mednogorsku (1942.).

Za SVT-40 razvijena je nova optika jer su raniji modeli (PE/PEM) bili preveliki i ometali izbacivanje čahura. Rezultat je bio PU (*skraćeni ciljnik*) – kvalitetno i jednostavno rješenje dizajnirano 1940. Bio je kratak (169 mm), lagan (0,27 kg) i jeftin, s fiksnim povećanjem od 3,5 x, što je bilo dovoljno za vojne potrebe.

Sustav montaže bio je jedinstven. Iako su sve rane puške SVT-40 imale bočne otore na kućištu, samo su snajperske imale poprečni utor za bravljenje na stražnjem mostu kućišta. Namjenska sedlasta montaža imala je klin koji se uglavljivao u taj utor kako bi spriječio pomicanje montaže zbog trzaja. Dizajn nosača koristio je povišeni tunelski profil, koji je strijelcu omogućavao neometano korištenje mehaničkih ciljnika kroz otvor ispod optike. To je bilo ključno za brzo djelovanje u bliskoj borbi ili prilikom oštećenja primarnog optičkog sustava.

Foto: Vladimir Nikolajevič Ivanov / Izvor: Wikimedia Commons

Mnogi sovjetski snajperisti, uključujući poznatu Ljudmilu Pavličenko (1916. – 1974.), preferirali su stari Mosin-Nagant u odnosu na SVT

PODLISTAK

Međutim, taj sustav postao je glavna slabost programa. Intenzivan rad automatike puške i vibracije (često pojačane lošim podešavanjem plina) izazivali su mikropomake i *klimanje* između montaže i kućišta. Za razliku od robusne montaže fiksirane vijcima na Mosin-Nagantu, SVT-ov sustav postavljen na uskim bočnim vodilicama (šinama) bio je iznimno osjetljiv na mehanička oštećenja i trošenje. Zbog male površine nalijeganja, čak i minimalna deformacija vodilica rezultirala bi nepopravljivim gubitkom preciznosti optičkog sustava. Te su uske vodilice zbog konstrukcijskih slabosti te posljedičnih vibracija i mehaničkog trošenja dovodile do stalnog gubitka upucanosti (rektifikacije). Takva nepouzdanost sustava bila je pogubna za snajperiste.

BALISTIČKI PROBLEMI

Jedan od najvećih problema bilo je vertikalno rasipanje pogodaka. Za razliku od jednostavne cijevi Mosin-Naganta, cijev SVT-40 imala je složen sklop plinskog cilindra i obloga. Zagrijavanje prouzročeno paljbom dovodilo je do nejednakog širenja plinskog bloka i cijevi, stvarajući unutarnja naprezanja koja su mikrometarski savijala cijev.

Cijev tankog profila duljine 625 mm nije imala dovoljnu termalnu masu za stabilnost. Posljedica je bila promjena točke pogotka po vertikalnoj osi: prvi hitac iz hladne cijevi bio je precizan, no svaki sljedeći pogađao bi više ili niže, čineći grupiranje na udaljenostima većim od 300 metara neprihvatljivim.

Dodatni izazov bila je plinska kočnica. Iako je učinkovito smanjivala trzaj snažnog metka 7,62 x 54 mmR, za snajperista je bila taktička katastrofa. Bočnim usmjeravanjem plinova stvarala je velik bljesak i podizala oblak prašine ili snijega, jasno otkrivajući položaj strijelca nakon svakog hica. Zbog toga su mnogi snajperisti, uključujući poznatu Ljudmilu Pavličenko (1916. – 1974.), preferirali stari Mosin-Nagant i to ne samo zbog konstrukcijske preciznosti već i zbog znatno manjeg vizualnog i zvučnog odraza pri paljbi. Praktičnim je rješenjem izvrsna i jeftina optika PU-a

OPERATIVNE INAČICE I EKSPERIMENTI

Tokarevljev dizajn poslužio je kao osnova za automatsku inačicu AVT-40. No i ona se pokazala neuspješnom. Laka konstrukcija i snažan kalibar nisu mogli izdržati termički stres i nekontrolirani trzaj. Uz kompaktnu karabinsku inačicu SKT-40, platforma je korištena i za rane eksperimente s prigušivačima te razvojnim metkom 7,62 x 39 mm. Iako te inačice nisu masovno korištene u izvornom obliku, zahvaljujući svojim tehničkim promašajima i vizionarskim inovacijama postavile su temelje za nastanak moderne jurišne puške, redefinišući način dizajniranja, proizvodnje i korištenja pješačkog oružja na suvremenom bojištu.

prebačena na Mosin-Nagant, čime je stvorena legendarna snajperska puška M91/30 PU.

KONAČNA PROPAST

Kraj snajperskog programa SVT-40 nastupio je u listopadu 1942. zbog nemilosrdne ratne matematike. Proizvodnja jedne puške zahtijevala je više od 25 radnih sati i stajala četiri do pet puta više od Mosin-Naganta. Dok je vojska gubila milijune komada oružja, nije se mogla opravdati proizvodnja kompleksne puške koju nisu prihvatili čak ni snajperisti. Dodatni problem bila je obuka. Ročnici nisu znali održavati plinski sustav, pravilno podesiti regulator ni skladištiti oružje, što je dovodilo do kvarova pogrešno pripisivanih dizajnu. SVT-40 povučen je iz snajperske uporabe i prebačen mornaričkom pješaštvu i gardijskim postrojbama. U njima je njegov kapacitet od deset metaka cijenjen više od vrhunske preciznosti.

NASLJEDE I TEHNOLOŠKA INSPIRACIJA

Iako je proglašen neuspješnim, tehničko nasljeđe SVT-40 je neosporno. Bio je to prvi pokušaj stvaranja onoga što danas zovemo puškom za precizne strijelce (DMR). To je poluautomatsko oružje koje omogućuje znatno veću praktičnu brzinu paljbe od klasičnih repetirki, zadržavajući pritom preciznost potrebnu za potporu pješaštvu na srednjim udaljenostima. Koncept plinskog klipa kratkog hoda postao je zlatni standard za poslijeratno oružje.

SVT-40 bio je preuranjen dizajn. Zahtijevao je industrijsku preciznost i logistiku koju ratni SSSR nije mogao pružiti. Naučene lekcije integrirane su dvadeset godina poslije u puški SVD Dragunov, koja je konačno ispunila Tokarevljevo obećanje o poluautomatskoj snajperskoj preciznosti.

TAKTIČKO-TEHNIČKE ZNAČAJKE SNAJPERSKE PUŠKE SVT-40

Vrsta oružja	poluautomatska snajperska puška
Zemlja podrijetla	Sovjetski Savez (SSSR)
Glavni proizvođači	Tvornica Tula (br. 314), Iževsk
Godina uvođenja	1940. (zamjena za SVT-38)
Osnovni mehanizam	posudba plinova (kratki hod klipa)
Duljina puške (mm)	1226
Duljina cijevi (mm)	625
Užljebljenje cijevi	četiri žlijeba, udesno
Kalibar (mm)	7,62
Streljivo	7,62 x 54 mmR (s izbočenim rubom)
Početna brzina (m/s)	830
Masa (kg; s optikom / bez optike)	4,30 / 3,85
Optički ciljnici	PU 3,5 x 22
Sustav montaže	bočna na lijevoj strani kućišta
Učinkoviti domet (m)	300 – 500 (praktični snajperski), 1500 (maksimalni)
Kapacitet spremnika	deset metaka (odvojivi spremnik)

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE
POTENCIJALE

Na temelju članka 4. stavka 1. Pravilnika o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, br. 158/13 i 24/25.), u daljnjem tekstu: Pravilnik

objavljuje

INTERNI OGLAS

za upućivanje

- **djelatnih časnika na prekvalifikaciju za časnike borbenog roda zrakoplovstvo**
- **djelatnih vojnika / mornara i djelatnih dočasnika na osposobljavanje za časnike (TČI) borbenog roda zrakoplovstvo.**

Izrazi koji se koriste u internom oglasu, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski spol.

Uvjeti:

- završen najmanje prijediplomski sveučilišni studij ili stručni studij bilo kojeg usmjerenja
- navršenih najviše 27 godina života do kraja 2026. godine
- djelatni vojnik / mornar mora imati najmanje jednu službenu ocjenu.

Kandidati osim navedenih uvjeta moraju ispunjavati i uvjete iz članka 34., 35. i 43. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18, 125/19, 155/23, 158/23, 14/24 i 136/25.).

Očekivano upućivanje na osposobljavanje za časnike je rujan 2026. godine. Osposobljavanje traje tri godine. Raspored nakon uspješnog završenog osposobljavanja bit će u skladu s rodom te potrebama službe na području cijele Republike Hrvatske.

Prijave s dokazima o ispunjavanju traženih uvjeta dostavljaju se u Središnjicu za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb. Dodatne obavijesti kandidati mogu dobiti na tel.: 01/3784-812 i 01/3784-813.

Rok za podnošenje prijava je 14 dana od dana objave oglasa u Hrvatskom vojniku.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju članka 27. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18, 125/19, 155/23, 158/23, 14/24 i 136/25. – u daljnjem tekstu: Zakon), članka 4. stavka 2. Pravilnika o kriterijima i postupku odabira osoba koje se upućuju na osposobljavanje za časnika (Narodne novine, br. 158/13 i 24/25.) i Plana prijma osoblja za 2026. godinu u Hrvatsku vojsku, s Planom promjena kategorija vojnog osoblja KLASA: 022-03/26-42/03, URBROJ: 50301-29/37-26-2 od 18. ožujka 2026., Uprava za ljudske potencijale Ministarstva obrane raspisuje

JAVNI NATJEČAJ

za prijam kandidata/kandidatkinja za časnike/časnice – vojne pilote

Izrazi koji se koriste u javnom natječaju, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski spol.

Ministarstvo obrane prima:

Deset kandidata za časnike – vojne pilote (završen najmanje sveučilišni prijediplomski studij ili stručni studij bilo kojeg usmjerenja).

Kandidati moraju ispunjavati opće uvjete za prijam u Oružane snage Republike Hrvatske, koji su propisani člankom 34. Zakona, te ne mogu biti primljene osobe za čiji prijam postoje zapreke iz članka 35. Zakona.

Dobno ograničenje:

Kandidati mogu imati najviše navršenih 27 godina života do kraja 2026. godine.

Kandidati koji nisu završili program dragovoljnog vojnog osposobljavanja bit će upućeni na temeljno vojno osposobljavanje.

Kandidati prije upućivanja na temeljno vojno osposobljavanje trebaju uspješno završiti pripreмно osposobljavanje (selekcijско letenje).

Po uspješnom završetku temeljnog vojnog osposobljavanja odabrani kandidati za časnike – vojne pilote bit će upućeni na Temeljnu časničku izobrazbu, nakon koje se primaju u djelatnu vojnu službu, dodjeljuje im se prvi časnički čin i raspoređuju se na časničku dužnost.

Mjesto osposobljavanja i mjesto službe: teritorij Republike Hrvatske.

Uz prijavu kandidati su dužni priložiti:

- životopis
- dokaz o odgovarajućem stupnju obrazovanja (ovjerena preslika diplome)
- potvrdu Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje ili elektronički zapis, ne stariji od 30 dana, o podacima evidentiranim u matičnoj evidenciji Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (e-radna knjižica), a koji sadrže podatke o poslodavcu, početku i prestanku osiguranja, radnom vremenu, stvarnoj i potrebnoj stručnoj spremi i trajanju staža osiguranja
- dokaz o hrvatskom državljanstvu (presliku važeće osobne iskaznice, putovnice ili domovnice)
- rodni list
- dokaz da se protiv kandidata ne vodi kazneni postupak (ne stariji od šest mjeseci).

Prijavu je potrebno vlastoručno potpisati. U prijavi za javni natječaj potrebno je navesti osobno ime i prezime, adresu stanovanja, e-pošte te po mogućnosti broj mobitela.

Prije upućivanja na osposobljavanje kandidati prolaze posebni odabirni postupak.

Kriteriji i postupak za utvrđivanje uvjeta propisani su Zakonom i Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 37/24 i 84/24.).

Ministarstvo obrane isključivat će tijekom odabirnog postupka kandidate koji nisu ispunili neke od uvjeta.

Prijave s dokazima o ispunjavanju uvjeta podnose se poštom ili neposredno, u roku od **14 dana** od objave javnog natječaja u Narodnim novinama, na adresu: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer Oružanih snaga Republike Hrvatske, Središnjica za upravljanje osobljem, 10 000 Zagreb, Ilica 256b, s naznakom Za javni natječaj za prijam kandidata/kandidatkinja za časnike/časnice – vojne pilote.

Dodatne informacije kandidati mogu dobiti na tel. 01/3784-813 i 01/3784-812.

O rezultatima javnog natječaja kandidati će biti obaviješteni putem elektroničke pošte, u roku od osam dana od izbora kandidata.

VOJNA POVIJEST

Krajem prošle godine u izdanju nakladničke kuće Despot infinitus objavljen je *Veliki biografski leksikon hrvatskih generala i admirala od 1804. do 1918.*, čiji je autor umirovljeni brigadir Hrvatske vojske Boris Trnski

HRVATSKI GENERALI I ADMIRALI

Leksikon od petstotinjak stranica obuhvaća životopise generala i admirala koji su rođeni u tadašnjim hrvatskim zemljama (Kraljevina Hrvatska i Slavonija, Kraljevina Dalmacija te Rijeka s okolicom). Autor je na njemu radio sedam godina. Na pitanje što ga je motiviralo na pisanje tako opsežnog leksikona odgovorio nam je: "Kao umirovljeni brigadir HV-a početkom 2018. pripremao sam se za predavanje u povodu dvjestote godišnjice rođenja generala Josipa Filipovića i tom prigodom uvidio da postoji velik broj istaknutih hrvatskih generala i admirala o kojima se u Hrvatskoj vrlo malo ili nimalo zna. Zbog toga sam počeo proučavati austrijske popise generala i admirala i uočio više od 400 prezimena u istraživanom razdoblju koja bi mogla biti hrvatskog podrijetla. To me je motiviralo da završim istraživanje, koje se oduljilo. Trebao sam pregledati iznimno velik broj izvora iz austrijskih leksikona, novina i časopisa, za što je trebalo puno vremena. Budući da je ova tema u Hrvatskoj

TEKST

Hrvoje Lončarević

FOTOJasenka Kranjčević,
Tomislav Brandt

VELIKI BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH GENERALA I ADMIRALA OD 1804. DO 1918.

BORIS TRNSKI

Gradišku graničarsku završetka izobrazbe, u čin poručnika.

Poručnik je u Slinjsku 20. rujna 1854. predevačku graničarsku upravu u Italiji. Vlaškoj, premješten je u Petrovaradinu. Dana 21. prosinca 1862. u činu pukovnika je 4. listopada 1862. osmanskog bombardiranja Srbije nastojala školovane austrijske poručnika, uz pomoć skog dvora brigadira iz Dvora na Uni, 1. psku vojsku.

Poručnik dragovoljac, a prenosiv promaknuo u čin pobočnika. U činu pukovnika u srpsko-turskom ratu u činu pukovnika za oskom. Na inicijativu gorjevića Černjajeva i imenovan za zapovjednikom u boju kod osmanske vojske. Povodom tog m kalendaru „Orao“ kojim Srpstvo prati Horvatić je posle iji vođa srpske voj-

ratu (1877. - im korpusom, s koezo Belu Palanku, a zkom djelovanju sa rot. U razdoblju od čnost diplomatskog e Srpsko-bugarskog n generala, a nakon je u Srbiju, gdje je ene vojske. Na čelu ostao nakon sklapanog ugovora početnog preporuci bivšega ašanina, imenovan čnosti, izradivši teške vojske, ostao je

Đuro Horvatić (Wika)

do veljače 1887. Nakon toga obnašao je dužnost predsjednika Invalidske vojničke komisije. Umro je 1888. Nakon umirovljenja živio je u Beogradu, gdje je umro i pokopan.

LIT: Hrvatski biografski leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1998., 5. tom, str. 679. Veleski enciklopedija, Vojno-izdavački zavod, Beograd, 1991. Drugo izdanje, 3. k., str. 496. Enciklopedija Jugoslavije, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb, 1986., 4. tom, str. 738. Vojni leksikon, Vojno-izdavački zavod, Beograd, 1981., str. 880. Oesterreichischer Soldatenfreund, Wien, Nr. 74, 16. rujna 1861., str. 603. Militär-Zeitung, Wien, Nr. 102, 21. prosinca 1861., str. 824. Militär-Zeitung, Wien, Nr. 78, 4. listopada 1862., str. 664. <http://www.hrvatski-lexikon.hr/dex.php?pojivest/24478-hrvat-duro-horvatic-a-istocnoj-srbiji>, pristupljeno 10. 1. 2023.

HOSTINEK, Josip (Joseph, Josef, Ritter von), brigadni general (* 31. siječnja 1832. - † Beč, 9. svibnja 1905.). Potječe iz časničke obitelji. Brat je brigadnog generala Pavla Hostineka. Vojnu karijeru započeo je kao pripravnik za česko-graničarske administracije u Brodskoj graničarskoj pukovniji. U tom statusu 1. svibnja 1861. premješten je na vojnu izobrazbu u Opatovcu graničarsku pukovniju, u kojoj je, nakon završetka izobrazbe, 1. listopada 1851. promaknut u čin poručnika osposobljenog za borbeno djelovanje. Nakon toga premješten je u Njemačko-banatsku graničarsku pukovniju u Pančevu, u njen Odljed graničarsku upravu, gdje je promaknut u čin natporučnika. Dana 1. siječnja 1857. premješten je u Vrhovno vojno zapovjedništvo u Beču, na dužnost pristupnika u Ratnom komesarijatu.

Na toj dužnosti 1. listopada 1858. promaknut u čin satnika. Nakon toga premješten je u Odljed graničarsku upravu (10. odjel) u Ministarstvu rata.

Beču. Za uspješno obnašanje dužnosti 9. kolovoza 1861. odlikovan je Viteškim križem Reda Franje Josipa. Tijekom službovanja u Odljelu za graničnu upravu napisao je knjigu o organizaciji i društvenom uređenju Vojne granice (krajine), koja je u vojnom tisku promovirana 17. kolovoza 1861. Njegova knjiga često je citirana, jer obiluje značajnim podacima utemeljenim na popisu stanovništva iz 1859. Godine 1862. imenovan je za savjetnika za graničnu upravu u Srpsko-banatskoj graničarskoj pukovniji u Caransebešu (Rumunjska). Dana 1. svibnja 1864. premješten je na istu dužnost u Petrovaradinsku graničarsku pukovniju, u kojoj je 19. rujna 1864. promaknut u čin bojnika.

U tom činu 21. ožujka 1866. premješten je na istu dužnost u Varaždinsko-đurdevačku graničarsku pukovniju u Bjelovaru. Na toj dužnosti 25. lipnja 1869. promaknut je u čin pukovnika i imenovan za zamjenika načelnika Odljela za graničnu upravu u zapovjedništvu 23. graničarske pješake divizije i Vojnog zapovjedništva u Petrovaradinu. Dana 1. siječnja 1872. imenovan je za voditelja Odsjeka za financije u istom zapovjedništvu. Na toj dužnosti 1. svibnja 1872. promaknut je u čin brigadira. Za uspjehe ostvarene u službi, a prigodom razvoja Vojne granice (krajine), 30. rujna 1873. pohvaljen je od cara. Dana 1. prosinca 1876. imenovan je za načelnika Odljela za graničnu upravu u Ministarstvu rata. Na toj dužnosti posebice se istaknuo tijekom ukidanja Vojne granice (krajine) i njenog uključivanja u civilnu upravu, za što je stekao velike zasluge.

Nakon toga 1. lipnja 1879. imenovan je za načelnika Odljela za protokol u Ministarstvu rata. Titulu austrijskog viteza stekao je 15. veljače 1888. na način da mu je prenio njegov brat, umirovljeni brigadni general Pavao Hostinek. Na istoj dužnosti umirovljen je 1. svibnja 1891.

Josip Hostinek (Za kralja i dom)

Viteški grb (ADA)

Veliki biografski leksikon hrvatskih generala i admirala od 1804. do 1918.

Prigodom umirovljenja promaknut je u počasni čin brigadnog generala i odlikovan Redom željezne krunice III. klase. Osim spomenutih odličja bio je odlikovan i Medaljom za vojne zasluge na crvenoj vrpici i Časničkim križem za dugotrajnu službu II. klase. Nakon umirovljenja živio je u Beču, gdje je i umro. Uz vojne počasti i nazočnost vojnog vrha, predvođenog nadvojvodom Leopoldom Salvatorom, pokopan je u obiteljskoj grobnici na bečkom groblju Grinzing.

DJELA: *Vojna krajina, njena organizacija i ustav (Die k. k. Militär-Grenze, ihre Organisation und Verfassung)*, Beč, 1861.

LIT: Schmidt-Brennauer Antonio, Die k. k. bzw. k. u. k. Generalität 1816-1918, Österreichisches Staatsarchiv, Wien, 2007., str. 75. Gerba Rade, Tomičić Ivan, Za kralja i dom - slike, životopisi i crtice 230 hrvatskih generala, Bjelovar, 1908., str. 35. Horel Catherine, Vojnici između nacionalnih fronta - Ukidanje Vojne krajine i razvoj Krajevskog ugarskog domobranstva u Hrvatskoj i Slavoniji 1868. - 1914., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015., str. 57. i 59. Oesterreichischer Soldatenfreund, Wien, Nr. 52, 1. svibnja 1851., str. 209. Oesterreichischer Soldatenfreund, Wien, Nr. 121, 9. listopada 1851., str. 6. Militär-Zeitung, Wien, Nr. 104, 31. prosinca 1856., str. 7. Militär-Zeitung, Wien, Nr. 88, 9. listopada 1858., str. 535. Militär-Zeitung, Wien, Nr. 65, 14. kolovoza 1861., str. 526. Wiener Zeitung, Wien, Nr. 192, 20. kolovoza 1861., str. 1. Neue Militär-Zeitung, Wien, 1862., Heft I. S. 8., Der Kamerad, Wien, Nr. 38, 10. svibnja 1864., str. 309. Der Kamerad, Wien, Nr. 75, 16. rujna 1864., str. 606. Militär-Zeitung, Wien, Nr. 22, 17. ožujka 1866., str. 184. Der Kamerad, Wien, Nr. 114, 25. travnja 1869., str. 4. Wiener Zeitung, Wien, Nr. 313, 31. prosinca 1871., str. 1292. Der Kamerad, Wien, Nr. 52, 1. svibnja 1872., str. 4. Grazer Volksblatt, Graz, Nr. 223, 28. rujna 1873., str. 6. Tagespost, Graz, Nr. 275, 25. studenog 1876., str. 5. Militär-Zeitung, Wien, Nr. 43, 28. svibnja 1879., str. 344. Welt-Blatt, Wien, Nr. 81, 10. travnja 1891., str. 3. Wiener Zeitung, Wien, Nr. 108, 11. svibnja 1905., str. 6. Wiener Zeitung, Wien, Nr. 110, 13. svibnja 1905., str. 6. <https://www.ostatearchives.gcat>, pristupljeno 11. 1. 2023.

HOSTINEK, Pavao (Paul, Ritter von), general-bojnik (* Beč, 1832. - † Graz, 14. veljače 1907.). Potječe iz časničke obitelji. Brat je brigadnog generala Josipa Hostineka. Vojnu karijeru započeo je 1847. kao kadet u 60. pješako-pukovniji u Egeru (Mađarska), u kojoj je, nakon završetka izobrazbe, 1854. promaknut u čin poručnika, a 1. siječnja 1858. u čin natporučnika.

vojni obveznici. Dok je zapadna Europa u nekim navratima mogla predahnuti od ratova, u Vojnoj granici vojnici su morali biti spremni na sukob s Osmanlijama ili na poziv Beča sudjelovati u ratovima europskih zemalja. Ona je u biti stvarala najbolju europsku vojsku onog vremena, koju su većinom činili Hrvati.

OBNAŠANJE NAJVIŠIH VOJNIH DUŽNOSTI

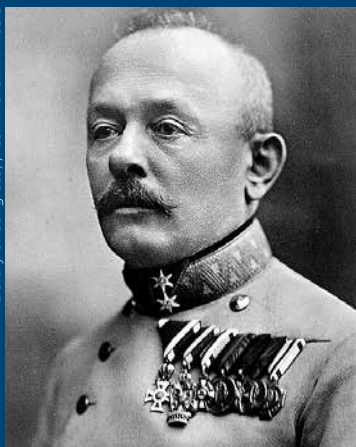
Za početnu godinu istraživanja odabrana je 1804., kao početna godina Austrijskog Carstva, a završava 1918. godinom, odnosno nestankom Austro-Ugarske Monarhije. Trnski navodi još jedan razlog zašto uzima 1804. za početak istraživanja. Do druge polovine XVIII. i početka XIX. stoljeća generalski i admiralski činovi u pravilu su dodjeljivani viso-

kom plemstvu. No, od 1804. časnici u Monarhiji imali su gotovo jednake uvjete za dodjelu generalskih odnosno admiralskih činova s obzirom na to da su im otad pretežito dodjeljivani zahvaljujući zaslugama na bojnom polju. Treba istaknuti da niti jedan hrvatski general ili admiral nije stekao najviši čin, a da tijekom vojne karijere nije sudjelovao u nekom ratu. Pitali smo autora koja su otkrića tijekom sedmogodišnjeg rada prema njegovu sudu najvažnija. "Najupečatljivije mi je bilo prvo otkriće toliko velikog broja

Napoleon Bonaparte je Hrvatima koji su za njega ratovali izjavio: Hrvati, vi ste prvi vojnici na svijetu!

VOJNA POVIJEST

Foto: George Grantham Bain Collection Library of Congress / commons.wikimedia

General Svetozar Borojević

Svetozar Borojević bio je najistaknutiji austrougarski vojskovođa i jedan od najistaknutijih zapovjednika u Prvom svjetskom ratu. Uspješno je zapovijedao skupinom armija u kojoj je bilo oko pola milijuna vojnika. Zbog toga je promaknut u čin feldmaršala, najviši čin u austrougarskoj vojsci, u koji su prije njega promicani samo pripadnici najvišeg austrijskog plemstva.

***

Jedan od najpoznatijih i najuspješnijih austrijskih generala tijekom revolucionarnih 1848. i 1849. bio

Foto: Zaklada "Spomen-dom bana Josipa Jelačića" / commons.wikimedia

ISTAKNUTI HRVATSKI GENERALI

je ban Josip Jelačić. On je na čelu hrvatske vojske spasio Beč od revolucionara, a nakon toga uspješno zapovijedao korpusom te južnom armijom u borbama protiv mađarskih revolucionara. Uz generale Radetzkog i Windisch-Graetza bio je najpoznatiji vojskovođa tog razdoblja.

***

Foto: Foto von Peter Geymayer einer in seinem Besitz befindlichen Originalithographie / commons.wikimedia

General Antun Čorić

Najkompletniji hrvatski general bio je Antun Čorić. U vrijeme revolucije 1848. zapovijedao je obranom Beča, a nakon toga bio je zapovjednik korpusa u ratu. Čak tri i pol godine obnašao je dužnost ministra rata, a nakon toga bio je zapovjednik armije.

***

Malo je poznato da je hrvatski admiral bio zapovjednik austrougarske ratne mornarice tijekom Prvog svjet-

General i ban Josip Jelačić

skog rata. Bio je to Maksimilijan Njegovan.

Admiral Maksimilijan Njegovan

***

Od 1912. pa sve do kraja Prvog svjetskog rata zapovjednik Odjela zračnih brodova bio je general Milan Uzelac. On je u to doba u stvarnosti obnašao dužnost zapovjednika austrougarskog ratnog zrakoplovstva.

Foto: Digital Library of Slovenia / commons.wikimedia

Foto: <http://socialstatesicultura.ro/wp-content/uploads/2013/07/emil-uzelac.jpg> / commons.wikimedia

General Milan Uzelac

GRADSKI MUZEJ POŽEGA

hrvatskih generala i admirala u samo 114 godina i činjenica da je njih u austrijskoj i austrougarskoj vojsci bilo oko deset posto, a na hrvatskom ozemlju živjelo je samo 6,46 posto stanovništva. Osim toga, iznenadila me činjenica da su čak 64 hrvatska admirala i generala stekla činove koji su omogućavali obnašanje najviših vojnih dužnosti (načelnik glavnog stožera, ministar rata, zapovjednik armije i glavni inspektor vojske). Općenito uzevši, najveće mi je otkriće bilo hrvatsko domoljublje, na koje se nailazi u gotovo svih hrvatskih generala i admirala. Oni su koristili svaku prigodu kako bi isticali svoje hrvatsko podrijetlo te veliku ljubav i poštovanje prema rodnom kraju”, naglašava Trnski.

PRVI VOJNICI NA SVIJETU

Na pitanje koje bi događaje iz hrvatske vojne povijesti istraživanog razdoblja istaknuo, autor je odgovorio da su u napoleonskim ratovima hrvatski vojnici iskazali posebnu hrabrost, vještinu i odanost, a zbog nesretnih okolnosti čak su se u nekim bitkama nalazili na suprotstavljenim stranama. Napoleon Bonaparte je Hrvatima koji su za njega ratovali izjavio: “Hrvati, vi ste prvi vojnici na svijetu!” Iduća prilika u kojoj su se istaknuli hrvatski vojnici jesu revolucionarne 1848. i 1849., kad Beč nije pao u pobunjeničke ruke zahvaljujući vojsci pod zapovjedništvom bana i generala

Najupečatljivije mi je bilo prvo otkriće toliko velikog broja hrvatskih generala i admirala u samo 114 godina i činjenica da je njih u austrijskoj i austrougarskoj vojsci bilo oko deset posto, a na hrvatskom ozemlju živjelo je samo 6,46 posto stanovništva

Josipa Jelačića. Trnski ističe i uspješno planiranu i izvedenu operaciju zaposjedanja Bosne i Hercegovine 1878., koju su realizirali hrvatski generali, te hrabrost i poštivost hrvatskih vojnika tijekom Prvog svjetskog rata, posebice u području Galicije i Bukovine, gdje ih je poginulo više od sto tisuća. Upravo potonjem događaju Trnski je posvetio svoju zadnju knjigu, pod naslovom *Hrvatski generali i ratnici u Galiciji i Bukovini*. Upravo je završava, a trebala bi biti tiskana krajem ove ili početkom sljedeće godine. “U knjizi će biti istraženo službovanje hrvatskih generala, ali i ratovanje hrvatskih ratnika u Galiciji i Bukovini, posebice tijekom Prvog svjetskog rata. Nakon toga počinjem istraživati hrvatske generale i admirale do 1804., čime bih završio ovu temu s 1918. godinom”, zaključuje Trnski.

PRIČE O DOMOVINSKOM RATU

Sedmi Javni poziv za dodjelu nagrada za kratku priču o Domovinskom ratu Ministarstva hrvatskih branitelja za učenike srednjih škola u Republici Hrvatskoj i treći za učenike iz Bosne i Hercegovine koji se školuju po nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku bio je otvoren od 13. veljače do 14. ožujka 2025. godine. Pristiglo je bilo 150 priča: 125 iz Hrvatske i 25 iz BiH. U ovom broju donosimo prvu od priča učenika iz Hrvatske koje su osvojile jednu od pet ravnopravnih trećih nagrada

U SREDINI MAGLE

Sive ruševine mrtvih zidova. Miris dima i propadajuće cigle koji je ispunio grad. Svaki dan čuo sam gacanje čizama po blatnim kamenim kockama na ulici. Tihi govor preživjelih, zaglušen nebom koje paraju pucnjevi. Naučio sam živjeti u svojoj novoj svakodnevnici oslikanoj izmučenim i ušutkanim motivima. Provodio sam vrijeme sam. Bio sam malen i tih, neprijetan. Nisam se trebao brinuti o osnovnim potrebama, napravama poput štednjaka nisam se ni znao koristiti, jedva sam ih mogao i doseći.

Svaki dan pogledom izbjegavam očev krevet koji sada prazan hladan leži pored moga. Jedva korišten. Moj otac bio je sjevernog podrijetla, čovjek miješane krvi, no čvrstih uvjerenja. Veći od samog postojanja i čvršći od bedema koji me čuvaju, bio je među prvim braniteljima. Tih i smiren po naravi, takva je bila i priroda njegova odlaska. U rukama mu nikada nisam vidio političke pozive na borbu, zidovi su nam bili čisti od znakovlja i simbola. No, svejedno je znao što treba činiti. Nije bilo vrijeme za premišljanja i uvjeravanja. Jednostavno je jednog dana izišao; tako ga se sjećam i tako ću ga se i sjećati.

U ratu sam se morao okrenuti majci. Svakoga dana nastavila mi je čitati priče prije spavanja. Tješila me šapatom dok smo slušali padanje bombi. Rat joj nije budio

Ivo Bijelić,
učenik
2. razreda
V. gimnazije,
Zagreb

gorući plamen za jedinstvom i za samostalnosti. Provodila je dane u strahu, listajući novine i slušajući radio dok joj je znoj tekao niz čelo do njezinih svijetlih očiju. Pitala bi mog oca općenita i velika pitanja koja su služila kao njezin izvor mira a ne informacija. Krivila ga je zbog odlaska. Osjetio sam to u njezinim zagrljajima koji su svakoga dana postajali drhtaviji i nesigurniji. Njezin nekada glasan smijeh, sada je bio tih i usiljen. Gledao sam kako se smanjivala u stasu i u umu tijekom dana koji su slijedili. Njezin vodič nestao je i uzeo dio nje sa sobom.

Umjesto da bude zaštićena našla je sreću u zaštiti drugih. Podupirali smo jedno drugo, brinuli smo se za nas i samo nas. Bili smo sigurni u tijelu, srcu i umu no sigurnost se nije pružala i na širinu svjetla naše besmrtno duše. Izazivali smo sudbinu, moja majka i ja. Redovito je odlazila izvan podruma po osnovne potrepštine. Vratila bi se svaki put s malo manje stvari. Ponestajalo je zaliha i to smo znali ali problem smo izbjegavali. Nespominjanjem naših muka ogradili smo se od rata. Vrijeme je bilo ispunjeno ničime i nismo ni sami znali čekamo li spasenje ili smrt. Povratci moje majke bili su sve dulji i dulji, a moj je strah rastao i rastao. Sve manje se smijala, njezine iscrpljene riječi, usmjerene nikomu, rušile su naše utočište.

Sam sam provodio dane zatvoren u podrumu, bez ikoga. Prvi dan bez nje nisam se brinuo. Kasnila je više puta. Drugi dan probudio sam se bez hrane u skloništu. Želudac mi se prevrtao od gladne brige.

Fotografija HWGHja

Trećega dana tišina podruma postala je preteška. Glad i žeđ miješali su se sa zebnjom. Srce mi je udaralo u ritmu neizvjesnosti. Konačno sam odlučio. Izići ću.

Gurnuo sam teška, čelična vrata i izvukao se iz svojega utočišta. Ulice su bile puste, prekrivene sivim slojem pepela i zemlje. Kuće bez krovova i zidova stajale su poput polomljenih kostiju, razbacane bez reda. Povremeni zvukovi eksplozija daleko u gradu, odzvanjali su kao prijatnja. Dim se vukao između zgrada, kao da skriva posljednje ostatke života. Koraci su me vodili putem kojim bi majka obično išla. U hodu sam izbjegavao lokve crne vode i razbacane krhotine stakla. Sjena nepoznatog tijela ležala je pored slomljenog stupa. Nisam se usudio prići. Glava mi je pulsirala od straha i spoznaje da možda znam što ću pronaći. I onda, u zavoju ulice, ugledao sam je.

Ležala je potrbuške, a njezina ruka bila je još uvijek stisnuta oko platnene vrećice s nešto malo kruha i staklenkom vode. Haljina joj je bila razderana, izbljedjela, prekrivena prašinom i tamnim mrljama. Haljina – svjedok sretnog života, sada dokaz ovoga pakla. Kroz njezin trup bila je otvorena tamna rupa uništene sreće. Smogao sam snage i okrenuo ju na leđa. Njezino hladno tijelo probijalo me iznutra. Gledao sam u nebo. Kroz suze silio sam samog sebe da sporo spustim pogled na njezino lice.

Čim sam ju ugledao, obuhvatile su me njezine zamagljene oči. Ispred mene otvorio se sam svemir. U magli sam vidio crnu spiralu pogibelji i izumiranja, na čijem je kraju posljednje svjetlo zamrlo zajedno s mojim životom. Osjetio sam i početak postojanja i smrt zadnje zvijezde u našoj galaksiji. Vrijeme i stvarnost spojile su se u jedno.

I onda je sve bilo oduzeto od mene. Vidio sam svoju samoću. Nisam više čuo eksplozije ni pucnjavu. Ostao sam samo ja, malen i tih, neprimjetan kao uvijek, sasvim sam.

PJESME KOJE SU OBILJEŽILE DOMOVINSKI RAT

BOŽE, ČUVAJ

Glazba je u ratnim vremenima motivirala, hrabrila, davala utjehu i nadu, a hrvatski glazbenici bili su posebno inspirirani. Za *Hrvatski vojnik* imali smo priliku razgovarati s jednim od njih, čije pjesme ostavljaju neizbrisiv trag na hrvatskom glazbenom nebu.

Ivan Đani Maršan, poznat kao Đani Maršan, hrvatski je skladatelj, pjevač i diplomat rodom iz Zadra. Jedan je od prepoznatljivijih pjevača tog vremena. Iako je njegova glazbena karijera počela još prije, pjesme poput *Bože, čuvaj Hrvatsku* i *Vivat Croatia – Živjela Hrvatska* obilježile su ratne dane. Bile su jako dobro prihvaćene, posebno među hrvatskim braniteljima, a danas se izvode na svim važnim obljetnicama u Republici Hrvatskoj.

Đani Maršan u svojim je pjesmama govorio o ljubavi

prema Hrvatskoj, rodnom kraju. Bile su romantičnog karaktera, na neki način šansone u kojima je vladala iznimna emocija.

Ovom smo prilikom s legendarnim Zadrancinom razgovarali o tome kako je nastala pjesma *Bože, čuvaj Hrvatsku*.

Gospodine Maršan, autor ste jedne od najpoznatijih domoljubnih pjesama – *Bože, čuvaj Hrvatsku*. Kako ste došli na ideju za pjesmu? Koliko vam je vremena trebalo da je skladate? Što vas je motiviralo i potaknulo?

Naslov skladbe kao i glazbu stanovito sam vrijeme čuvao s nadom u uvrštenje primjerenih stihova, što se u konačnici u suradnji s gospodinom Dragom Britvićem i dogodilo. Tako je nastala skladba *Bože, čuvaj Hrvatsku*. Sve ostalo je povijest!

Glazba je kao neizostavan dio mog odrastanja temeljito utkana u moj svjetonazor. Imao sam i mogućnost i sreću dobar dio svijeta propotovati i kao glazbenik i kao diplomat

HRVATSKU

Hrvatsku povijest i Domovinski rat obilježile su brojne pjesme. U ovom serijalu nastojat ćemo dotaknuti se gotovo svake koja je povezana s tim razdobljem naše povijesti. Povijesti u kojoj je Hrvatska stekla slobodu, suverenitet, samostalnost, neovisnost i napravila važan korak prema budućnosti

Pjesma ima jak domoljubni karakter, ali i religiozni. U pjesmi se spominje i Gospodin, od njega kroz stihove tražite zaštitu za sve one koji su u patnji. Koliko vam je u to vrijeme značila snaga vjere i koliko je utjecala na vaš život?

Rođen sam u obitelji kršćanskog svjetonazora, što je tijekom mog sazrijevanja rezultiralo vjerovanjem u dobro i plemenitost, te neupitno uvažavanje univerzalnih vrijednosti.

Koliko vam je bilo teško (ili možda oslobađajuće) stvarati glazbu u vremenu neizvjesnosti i straha?

Uspirkos vremenu bremenitom neizvjesnošću, to razdoblje držim najplodnijim dijelom svog glazbenog stvaralaštva.

Kakve su bile povratne reakcije ljudi, kolega glazbenika, prijatelja, slušatelja i hrvatskih branitelja kad su čuli vašu pjesmu?

Uvažavajući moje brojne kolege, koji su uz ostalo napisali predivne skladbe domoljubnog sadržaja, najiskrenije hvala i oduševljenje doživljavao sam od hrvatskih branitelja, na čemu sam im iz dubine duše zahvalan.

RAZGOVARAO
Ivan Šurbek

FOTO
privatna arhiva
Đanija Maršana

Postoji li neka pjesma ili trenutak iz devedesetih koji vam se posebno urezao u sjećanje – ne samo umjetnički nego i ljudski?

Prvi put sam prateći se na gitari u nazočnosti predsjednika dr. Franje Tuđmana otpjevao skladbu *Vivat Croatia – Živjela Hrvatska*, nakon čega sam je po njegovoj osobnoj želji snimio uz Mješoviti zbor HRT-a te je redovito izvodio na brojnim predizbornim skupovima.

Kako danas, s vremenskim odmakom, gledate na glazbu nastalu devedesetih godina? Posebno na domoljubne pjesme, koje su itekako jake. Mislite li da mlađe generacije mogu osjetiti tu težinu i emociju?

Uz neupitno uvažavanje tog bremenitog dijela naše povijesti, u što sam se bezbroj puta osobno uvjerio, od današnjeg mladog naraštaja nije realno očekivati osjećaje moje generacije, sudionika tog razdoblja, kad većina njih nije tad bila ni rođena. Doduše, na moje ugodno iznenađenje, nerijetko na mojim koncertima uz mene i iz duše zapjevaju neke od stihova mojih domoljubnih pjesama.

Vaša su braća pokojni Tomislav i Vedran Ivčić. Poput vas, veliki su pjevači s izraženom ljubavi prema domovini. Jeste li razgovarali s njima o glazbi i pjesmama?

Makar su Tomislav i Vedran po uvriježenoj definiciji moja polubraća (ista majka, drugi otac), mi smo uvijek i zauvijek bili i ostali prava braća. Iako se rijetko u javnosti spominje, imali smo i stariju sestru Pinu, koja je živjela i preminula u inozemstvu. Dakako da smo glazbeno surađivali, što je rezultiralo brojnim

PJESME KOJE SU OBILJEŽILE DOMOVINSKI RAT

Pjesme koje su obilježile Domovinski rat imale su važnu i višeslojnu ulogu u hrvatskom društvu. One nisu bile samo glazba nego snažno sredstvo otpora, identiteta i zajedništva. Neke su od njihovih glavnih uloga bile:

Jačanje nacionalnog identiteta i zajedništva

U ratnim okolnostima pjesme su pomagale ljudima da se osjećaju povezano – bez obzira na to jesu li bili na bojištu, u izbjeglištvu ili kod kuće. One su učvršćivale osjećaj pripadnosti narodu i državi koja se stvarala.

Psihološka potpora i moral

Za branitelje i civile glazba je bila oblik ohrabrenja i nade. Pjesme su dizale moral, davale snagu u teškim trenucima i pomagale ljudima da izdrže strah, gubitke i neizvjesnost.

Izraz otpora i domoljublja

Mnoge pjesme jasno su izražavale otpor agresiji i odlučnost u obrani domovine. Glazba je bila nenasilan, ali vrlo snažan način slanja poruke – i unutar zemlje, i prema svijetu.

Čuvanje kolektivnog sjećanja

Te su pjesme danas dio povijesne memorije. One prenose emocije i iskustva rata budućim generacijama, često snažnije nego suhoparni povijesni podaci.

Medijska i simbolička uloga

Emitirane na radiju, televiziji i na koncertima, pjesme su postale simbol vremena i često su bile povezane s humanitarnim akcijama i javnim okupljanjima.

U godini u kojoj obilježavamo 35. obljetnicu Hrvatske vojske želja nam je prisjetiti se pjesama koje su nastajale istodobno s njezinim ustrojavanjem i koje su na svoj način pridonijele obrani i jačanju domovine.

zajedničkim nastupima na festivalima, koncertima, te vrlo uspješnim albumima *Dalmatinske noći* i *Pisme iz konobe*.

Dio života proveli ste u Milanu. Proputovali ste svijet. Ono što je impresivno u vašim pjesmama ljubav je prema domovini, rodnom kraju i zavičaju. O njima ste napisali nekoliko predivnih pjesama, a često ste isticali kako se ponosite svojim korijenima. Pjesme poput *Zadar je u srcu mome* i *Vivat Croatia* imaju posebnu emociju. Što biste nam mogli reći o njima?

Glazba je kao neizostavan dio mog odrastanja temeljito utkana u moj svjetonazor. Imao sam i mogućnost i sreću dobar dio svijeta proputovati i kao glazbenik i kao diplomat. U diplomaciji sam na odgovornim dužnostima (Sveta Stolica, Trst, Perth, Milano) proveo desetak godina, a svoje sam obveze izvršavao odgovorno i nadasve časno.

Ipak, najveći sam dio svijeta obišao zahvaljujući glazbi. Uz domoljubni opus – *Bože, čuvaj Hrvatsku*; *Hrvatski mornari*; *Vivat Croatia – Živjela Hrvatska*; *Molitva za Josipu* (skladanu u sjećanje na djevojčicu Josipu ubijenu na pragu svoga doma na području Petrinje), zatim *Velebite, suzo moja* i druge, često sam naglašavao ljubav prema rodnom kraju, prirodnim ljepotama, moru, kamenu, što je, dakako, bilo potaknuto osje-

Mladom naraštaju u svakoj prigodi koja mi se ukaže poručujem sljedeće: Budite svjesni žrtava položenih na oltar domovine kako biste u Lijepoj Našoj u miru mogli graditi svoju budućnost

čajem i mislima na neizrecivu ljepotu moje domovine Hrvatske.

Prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman jako je volio pjesmu *Bože, čuvaj Hrvatsku*. Jeste li razgovarali s njim o toj pjesmi? Je li vam otkrio zašto mu je bila toliko posebna?

Držim da je predsjednik dr. Franjo Tuđman pjesme *Bože, čuvaj Hrvatsku* te *Vivat Croatia – Živjela Hrvatska* u najmanju ruku uvažavao makar o pojedinostima nisam imao prigodu razgovarati.

S bogatim životnim iskustvom koje imate, koju biste poruku ostavili mladima u Hrvatskoj danas – o domoljublju, ali i o otvorenosti prema svijetu?

Mladom naraštaju u svakoj prigodi koja mi se ukaže poručujem sljedeće: “Budite svjesni žrtava položenih na oltar domovine kako biste u Lijepoj Našoj u miru mogli graditi svoju budućnost.”

Prvi put sam prateći se na gitari u nazočnosti predsjednika dr. Franje Tuđmana otpjevao skladbu *Vivat Croatia – Živjela Hrvatska*, nakon čega sam je po njegovoj osobnoj želji snimio uz Mješoviti zbor HRT-a te je redovito izvodio na brojnim predizbornim skupovima

Bože, čuvaj Hrvatsku,

Bože, čuvaj Hrvatsku, moj dragi dom
ljude koji blaguju pri oltaru Tvom
nek' se sliju molitve sve u jedan glas
čuvaj ovo sveto tle, blagoslovi nas.

Ref.

Ako treba, Gospode, evo, primi zavjet moj
uzmi život od mene pa ga podaj njoj
i u dobru i u zlu, budi s nama, budi s njom
Bože, čuvaj Hrvatsku, moj dragi dom
Bože, čuvaj Hrvatsku, moj dragi dom.

RAZGOVOR

BRANKO CRNOV

DRAGOVOLJAC DOMOVINSKOG RATA, DOBITNIK PRIZNANJA HOO-A I MINISTARSTVA HRVATSKIH BRANITELJA ZA DOPRINOS U OBRANI REPUBLIKE HRVATSKE

Hrvatski olimpijski odbor (HOO) u suradnji s Ministarstvom hrvatskih branitelja drugi je put dodijelio zajednički ustanovljeno Godišnje priznanje sportskim klubovima, sportašima i sportskim djelatnicima za doprinos u obrani Republike Hrvatske, kojim se valoriziraju zasluge dionika sportskog sustava u Domovinskom ratu

DOLAZAK U ZNG BILO JE NEPROCJENJIVO ISKUSTVO

RAZGOVARAO Ivan Šurbek
FOTO privatna arhiva Dragana Crnova, HOO

Dragovoljci Domovinskog rata bili su presudni za stvaranje slobodne Hrvatske. Jedan od njih je i Branko Crnov. On je ujedno i jedan od ovogodišnjih jedanaest dobitnika priznanja koje HOO i Ministarstvo hrvatskih branitelja dodjeljuju ljudima koji su mladost i najbolje godine dali za obranu domovine. Priče o dobitnicima tog priznanja donosimo u našem časopisu.

Branko Crnov rođen je u rano proljeće 1964. u Đakovu, predivnom i mirnom slavonskom gradu, u kojem je do Domovinskog rata živio, mogli bismo reći, svakidašnjim životom. Sport je njegova ljubav od malena. Prve korake napravio je u rukometu, koji je trenirao od drugog razreda pa do kraja osnovne škole. Rukometna škola u Đakovu poznata je po tome što je dala brojna vrhunska imena, među kojima i nekadašnjeg kapetana hrvatske reprezentacije Domagoja Duvnjaka. Branko Crnov polazio je srednju školu u Splitu. Ondje se, s 15 godina, prvi put susreće s džudom, koji do danas ostaje njegova sportska ljubav. Bilo je to u sklopu nastave, koja je sadržavala i samoobranu. Poznato je da džudo jako dobro objedinjuje snagu i disciplinu. Branko Crnov dao je puno i hrvatskom sportu i obrani domovine. Kao dragovoljac Domovinskog rata pristupio je 1. srpnja 1991. godine 4. brigadi Zbora narodne garde (ZNG), legendarnim Paucima. Najveći dio ratnog

puta proveo je na zapovjednim dužnostima u toj postrojbi te na stožernim dužnostima u Zapovjedništvu Zbornog područja Split (IZM Zadar). Od srpnja 1994. obnaša dužnosti u 1. hrvatskom gardijskom zboru.

Iza ovog uzornog čovjeka impresivna je vojna i sportska karijera. Kao dragovoljac Domovinskog rata prošao je brojna bojišta, a kao sportaš osvajao je najsajnija odličja. Osnivač je Judo kluba (JK) "Solin" i dopredsjednik Hrvatskog judo saveza.

S Brankom Crnovom razgovarali smo o njegovu životnom putu, sportu, sinu Draganu – vrhunskom treneru i izborniku iznimno uspješne ženske reprezentacije u džudu.

RATNI PUT, POČECI I MOTIVI

Što vas je motiviralo da se uključite u obranu domovine na samom početku Domovinskog rata?

Nije to bila nekakva teška odluka u tim vremenima. Kao školovani vojnik nisam dvojio ni trenutka o tome da se stavim na raspolaganje našoj državi te sam se prijavio u ZNG. Bila su to vremena posebnog nacionalnog naboja i spremnosti na žrtvu. Zapravo, gledajući to sad iz ove perspektive, uopće nije ni trebalo donositi neku posebnu odluku. Bio je to dio obveze i časti za svakog mladog čovjeka.

Kako pamтите svoje prve dane u obrani Hrvatske i s kakvim ste se izazovima suočili?

Dolazak u ZNG bio je neprocjenjivo iskustvo. Upoznavanje s novim suborcima te dijelom naoružanja koje dotad nisam vidio. Prva postrojavanja i prvi odlazak na teren, u Kruševo, u srpnju 1991. Uslijedili su i prvi borbeni rasporedi, a s njima i, naravno, bolna sjećanja – prva ranjavanja, prvi poginuli suborci. Generalno težak zadatak i prvi koraci u tom novom svijetu. Ali, kao što sam već naveo: mladost, izniman nacionalni naboj i spremnost na žrtvu učinili su da smo u hodu usvajali nova znanja i samo se jačali u izvršavanju zadataka.

RAZGOVOR

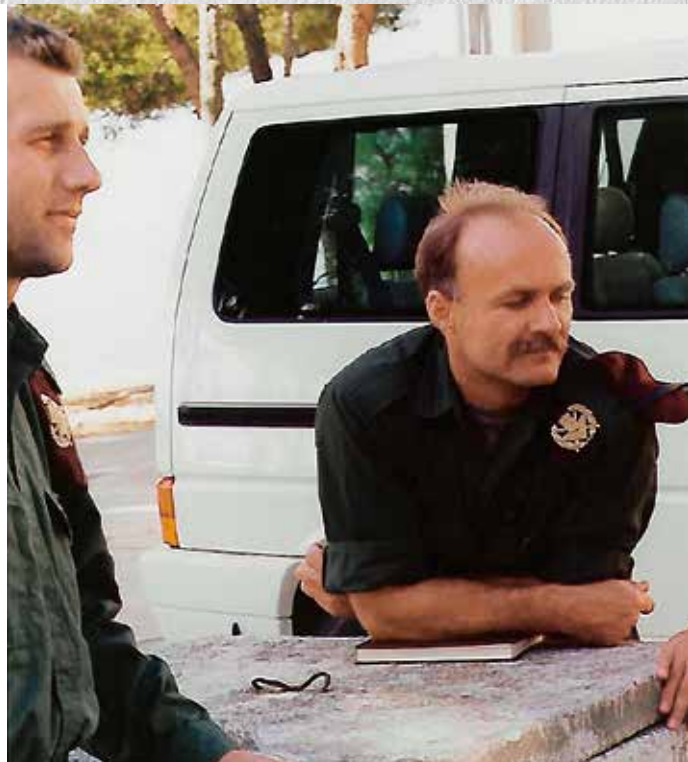
Postoji li neko ratno iskustvo ili trenutak koji su vam posebno ostali u sjećanju?

Često s prijateljima iz tih prvih dana razgovaram o tome. Definitivno mi je iz cijelog rata najjače ostalo urezano vrijeme od 18. rujna do 18. listopada 1991. za vrijeme obrane Zadra (Dračevac Zadarski i Ploča). Tih trideset dana, nedostatak naoružanja, posebno protuoklopa i PZO-a, konstantni napadi sa golemom topničko-raketnom potporom. Doslovce smo bili okruženi na samom ulasku u Zadar. Svakodnevno su se vodile pješачke bitke i tukli smo se za svaku kuću. Toliko mi je ostalo u sjećanju da svaki put kad dođem u Zadar odvojim dva sata i obidem svaki rov i svaki bunker gdje smo se borili. Mislim da to sjećanje nikad neću izgubiti.

Kako je rat utjecao na vaš karakter i životne vrijednosti koje nosite i danas?

Rat sigurno nije neko stanje u kojem čovjek i zapovjednik može u svakom trenutku raditi na sebi i stvarati neke posebne vrijednosti osim brige da pre-

Često s prijateljima iz tih prvih dana razgovaram o tome. Definitivno mi je iz cijelog rata najjače ostalo urezano vrijeme od 18. rujna do 18. listopada 1991. za vrijeme obrane Zadra (Dračevac Zadarski i Ploča)

živi on i njegovi vojnici. Međutim, upravo ta odgovornost i briga definitivno vas nauče donositi pravodobne i najbolje odluke i to od vrlo malo ulaznih podataka. Naučite cijeniti prijateljstvo i žrtvu za drugoga i generalno vam da samopouzdanje da se možete nositi sa svim izazovima. Malo *ogrubite*, ali definitivno mislim da nas sve što smo proživjeli može napraviti samo kvalitetnijim i boljim ljudima.

ŽIVOT NAKON RATA

Kako je izgledao vaš prelazak u civilni život nakon završetka ratnog puta?

Povratkom u Split 1996. godine, nakon službe u 1. HGZ-u, dobio sam radno mjesto na Učilištu HRM-a kao predavač u Časničkoj školi. Iskreno govoreći, bilo je malo dosadno. Zamislite ratnog zapovjednika punog akcije i adrenalina kako doslovce preko noći sjedne u ured i radi od 7 do 15 sati i svakog je vikenda slobodan. Mogu reći da je to stvarno bio velik izazov u mojoj vojnoj i životnoj karijeri. E, tu je ušao džudo na velika vrata u moj život. Počeo sam putovati na turnire sa sinom, koji je već tad bio perspektivan džudaš, a trener je bio moj profesor iz srednje škole. Malo-pomalo, našao sam hobi koji je moje slobodno vrijeme pretvorio u obvezu, i to vrlo dragu. Po umirovljenju 2003. godine u potpunosti sam se posvetio sportu i klubu (JK "Solin"), koji sam osnovao 1998. godine.

Koliko vam je sport, posebno džudo, pomogao u prilagodbi i nastavku života nakon ratnih godina?

Ulaskom u svijet džuda i tom obvezom ispunio sam u početku svaki svoj slobodan trenutak. Putovanja na natjecanja i njihova organizacija, novi krug ljudi i novi zadaci vrlo su jednostavno stvorili život ispunjen mišlju da radim nešto dobro i trajno, da pridonosim društvu svojim djelovanjem i to me je u potpunosti ispunilo. Imam osjećaj da je vrijeme rata sad postalo samo jedan mali dio mog života. Nije jedino što mi se dogodilo te nije u potpunosti obilježilo moj život, nego ga se sjećam s ponosom, spreman na nove izazove u sportskom okruženju.

SPORTSKA KARIJERA

JK "Solin" važan je dio vašeg života. Možete li nam reći nekoliko rečenica o njemu. Koliko je jaka povezanost vas i Kluba, koji postiže vrhunske rezultate i stvara hrvatske sportaše? Koliko ste ponosni na svoj rad?

JK "Solin" je *moje dijete*, nastalo iz ho-

Kad je u pitanju vojska, imam poseban senzibilitet. Izniman je osjećaj kad vidite da vaša *dica* dođu do statusa hrvatskog vojnika i vrhunskog sportaša. Koliko to znači za našu promociju te za njih osobno, ne treba ni isticati. Ponosan sam na njih, a Hrvatska vojska je sigurno dobila dobre ljude

bija i prilagođavanja civilnom životu. Doduše, vizija uspjeha uvijek je postojala, ali u tim trenucima 1998. godine nisam mogao ni sanjati što će se dogoditi s Klubom. Danas, nakon 28 godina djelovanja i rada, Klub u svojim vitrinama ima 107 naslova prvaka Hrvatske, 39 medalja sa svjetskih kupova, dvije medalje s Olimpijskih igara mladih, jednu medalju s Mediter-

Branko Crnov proveo je u Domovinskom ratu 60 mjeseci: od 1. srpnja 1991. do njegova kraja. Tijekom ratnog puta prošao je do srpnja 1994. sva bojišta na jugu naše zemlje. U sastavu 4. gardijske brigade sudjelovao je u svim njezinim akcijama od srpnja 1991. do svibnja 1993. (Kruševo: srpanj – rujan 1991.; osvajanje vojarni u Splitu i Šibeniku – rujan 1991.; obrana Zadra rujan – listopad 1991.; Moseć, Svilaja, Čavoglave studeni – prosinac 1991.; Južno bojište 1992., akcija Maslenica 1993.). Danas je u mirovini, ali itekako je aktivan.

RAZGOVOR

ranskih igara, 27 medalja s Grand prix i Grand slam natjecanja, 17 medalja s europskih i tri medalje sa svjetskih prvenstava. Nedostaje nam još koja medalja s Olimpijskih igara, ali i to će, uvjeren sam, biti već na sljedećim Igrama, 2028. u Los Angelesu.

U Klubu sam uvijek bio na upravljačkim pozicijama i osiguravanju materijalnih uvjeta za rad. Međutim od 2011., a po završetku sportske karijere, u Klubu je kao trener počeo raditi moj sin Dragan Crnov, koji je imao viziju rada u stručnom i organizacijskom smislu. Zahvaljujući njegovu radu i pristupu, već 2013. počeli su stizati međunarodni rezultati, a od 2017. doslovce ne postoji godina u kojoj nema europske ili svjetske medalje. Primjerice, 2025. osvojene su tri europske i jedna svjetska. U Klubu trenutačno imamo devet reprezentativaca. Posebno je interesantno da su u ženskoj reprezentaciji čak tri članice našeg Kluba, koje su i u top pet na svjetskoj rang ljestvici u svojim kategorijama – Lara Cvjetko, Ana Viktorija Puljiz i Helena Vuković.

Mislim da trenutačno nema ponosnijeg čovjeka od mene, a pogotovo što ove vrhunske rezultate seniora prate i rezultati mladih dobnih kategorija – kadeta i

Ulaskom u svijet džuda i tom obvezom ispunio sam u početku svaki svoj slobodan trenutak. Putovanja na natjecanja i njihova organizacija, novi krug ljudi i novi zadaci vrlo su jednostavno stvorili život ispunjen mišlju da radim nešto dobro i trajno

juniora. Osjećaj da Klub ima budućnost i da uvijek ide korak naprijed izaziva veliko zadovoljstvo i ponos.

Dobitnik ste posebnog priznanja Ministarstva hrvatskih branitelja i Hrvatskog olimpijskog odbora za doprinos u obrani Hrvatske. Koliko vam ono znači?

Ovdje ću citirati riječi koje sam čuo na uručenju priznanja, a koje su me duboko nadahnule: "Ova nagrada je ustanovljena ne da bi se samo dodijelila nego i da otrgne zaboravu sav doprinos sportskih djelatnika i sportaša čije su sportske karijere zaustavljene i prekinute odlaskom u rat. Ona treba valorizirati doprinos sportaša u ratu i posebno njihov doprinos razvoju hrvatskog sporta nakon rata."

Mislim da je zapravo spojilo sportske i ratne karijere te zaokružilo sva naša djelovanja tijekom života. Mogu reći iz

svoje perspektive da je to nagrada za životno djelo jer je upravo povezala moj život. Spojila je 49 godina djelovanja i rada – život profesionalnog vojnika (21 godinu) i sportskog djelatnika (28 godina). Nakon toga čovjek ne može nego biti ponosan na uručanju priznanja.

Kako gledate na razvoj sporta u Hrvatskoj danas, posebno kroz angažman u Savezu?

Hrvatski judo savez već godinama ima jasnu strukturu napredovanja i djelovanja. Dokaz su brojne medalje s europskih i svjetskih prvenstava, kao i sa zadnjih Olimpijskih igara, održanih u Parizu. Postavljeni ciljevi nose izazove, ali imamo stručne djelatnike, definiranu strukturu upravljanja, kao i odgovornost za naše mlade sportaše. Najveći je izazov osiguranje materijalnih uvjeta za rad i život trenera i sportaša. Jedan

U Judo klubu "Solin" trenutačno imamo devet reprezentativaca. Posebno je interesantno da su u ženskoj reprezentaciji čak tri članice našeg Kluba, koje su i u top pet na svjetskoj rang ljestvici u svojim kategorijama – Lara Cvjetko, Ana Viktorija Puljiz i Helena Vuković

dio riješen je kroz sustav HOO-a, a zadnjih godina i kroz sustav ugovornih pričuvnika MORH-a, koji osiguravaju sportašima da se potpuno posvete treniranju. Hrvatski judo savez ima vrhunske ljude, koji su organizirani unutar Stručno-trenerske komisije. Predsjednik Komisije je prof. dr. sc. Hrvoje Sertić.

MLADI SPORTAŠI I VOJSKA

Kako gledate na mlade džudašice poput Lare Cvjetko i Ane Viktorije Puljiz, koje su ujedno i ugovorne pričuvnice Hrvatske vojske? Što takva povezanost sporta i vojske donosi?

Kad je u pitanju vojska, imam poseban senzibilitet. Izniman je osjećaj kad vidite da vaša *dica* dođu do statusa hrvatskog vojnika i vrhunskog sportaša. Koliko to znači za našu promociju te za njih osobno, ne treba ni isticati. Ponosan sam na njih, a Hrvatska vojska je sigurno dobila dobre ljude.

Vrhunska sportašica Helena Vuković članica je vašeg Kluba. Trenutačno je na temeljnom vojnom osposobljavanju (TVO). Koliki je to poticaj za mlade ljude?

Prijam u vojnu službu sigurno je znak priznanja i poštovanja sportskih rezultata. Iz razgovora znam da će joj to omogućiti sigurnost te nastavak sportske karijere. Od nje očekujem napredak u sportskom razvoju, a nadam se, po završetku karijere, i vojnom.

PORUKA MLADIMA

Koju biste poruku uputili mladima danas, posebno onima koji se žele baviti sportom i služiti domovini? Koju poruku imate za one koji odlaze na TVO?

Oduvijek se sportom i služenjem domovini pokazivalo domoljublje. Odlazak na TVO jedan je od načina kako danas u doba mira pokazati koliko volimo Lijepu Našu.

DOMOVINSKI RAT

Jedan od najpotresnijih i najupečatljivijih spomenika Domovinskog rata koji čuva sjećanje na prerano završen život je memorijal *Slomljeni pejzaž*. Posvećen je Gordanu Ledereru, fotografu i snimatelju Hrvatske radiotelevizije, koji je na novinarskoj zadaći ubijen snajperskim hicem ratne 1991.

PRIPREMILA

Vesna Pintarić

FOTO

Tomislav Brandt

SLOMLJENI PEJZAŽ

SPOMEN-OBILJEŽJE POSVEĆENO POGINULOM SNIMATELJU GORDANU LEDERERU

Jedan od najpotresnijih i najupečatljivijih spomenika Domovinskog rata koji čuva sjećanje na prerano završen život je memorijal *Slomljeni pejzaž*. Posvećen je Gordanu Ledereru, fotografu i snimatelju HRT-a, koji je na novinarskoj zadaći ubijen snajperskim hicem ratne 1991. Spomen-obilježje nalazi se na brdu Čukuru iznad Hrvatske Kostajnice i u obliku je stilizirane propucane leće s objektiva Ledererove kamere.

Spomen-obilježje djelo je kipara Petra Barišića i arhitektonskog studija NFO, odnosno arhitekata Kate Marunice i Nenada Ravnića. Predstavlja golem fotografski objektiv unutar kojeg je velika leća, napukla, propucana snajperskim metkom, simbolizirajući i samu Ledererovu smrt, smrt snimatelja koji je umro *naoružan* samo svojom kamerom.

Dizajniran na taj način spomenik je autentično svjedočanstvo o smrti snimatelja i novinara, ali istodobno simbolizira i silu oružja te nasilno zaustavljeno izvješta-

vanje i bilježenje istine o Domovinskom ratu. Upravo time posvećen je ne samo Ledereru nego i svim fotografima, snimateljima i novinarima poginulim tijekom rata.

Smješten je usred prekrasnog prirodnog okruženja, a do njega vodi pomno osmišljena staza, koja je također dio memorijala. Sastoji se od 33 betonske ploče koje simboliziraju broj godina poginulog snimatelja, a posložene su poput okvira role filma, s brojevima utisnutim u beton.

Kraj te vijugave staze završava malim proširenjem i pločom s natpisom: "... sada kad mirom dišu kolovoška jutra sja kroz banijska praskozorja svijetla sjeta u očima Gordana Ledera". Kad se pogled podigne, položen samo na travi stoji taj veliki fotografski objektiv, odnosno leća slomljena jednim jedinim metkom. Pejzaž sagledan kroz njega posljednji je pogled koji je snimatelj imao, zaustavljen u trenutku i vječnosti. Poziciju spomenika na vrhu Čukura karakterizira impresivnost okolnog pejzaža, gotovo idiličnog i smirujućeg okruženja, koje posjetitelju ostavlja prostor razmišljanju u tišini.

Unatoč dislociranosti od grada, odbлесак леће видљив је и у раним јутрима кад се Сунчеве зраке с истока ломе у сломљеној лећи те суптилно подсећају и случајног путника на сам споменик, страдање, незаборављену прошлост. Споменик-обилежје *Slomljeni pejzaž* откривено је у коловозу 2015. године на 24. обилетницу Ledererове погибје, управо ондје гдје је и погинуо, на свом радном мјесту снимajući хрватске војнике, као подсетник на трагични догађај, али и професионалност и посвећеност новинарској задаци и као та-

Gordan Lederer рођен је 21. травња 1958. у Загребу. Својом камером преносио је истину о Домовинском рату и борби за слободу с банијског и других бојишта у Хрватској. Био је у групи с војницима, оборужан ТВ камером. Погинуо је 10. коловоза 1991. на радном мјесту, управо на Чукуру, смртно погођен из снајпера док је снимао хрватске војнике. Lederer је изdahнуо јер ЈНА није допустила хеликоптерски лет до болнице у Загребу. Сати су изгубљени у пријевозу запријећеним цестама, што је било пресудно за губитак његова живота.

Они који су пучали на Lederera до данас нису приведени правди. Снајперист је 1999. на Жупанијском суду у Сиску у изоћности осуђен на казну затвора од 15 година. Оптужба је одбачена 1996. године – наиме казни поступак је обустављен због примјене Закона о опћем опросту.

Lederer је јавности познат најпрвије као ратни сниматељ. Његове ратне снимке, које свјedoче о посебно потресним тренуцима у којима је у раној јутарњој магли ухватио лица хрватских војника, њихове погледе и кретање током извиданја непријатељских положаја, накондано су монтиране у емотиван и упечатљив видеуратак под називом *Banijska ratna praskozarja*, који прати глзбена подлога пјесме *Brothers in Arms* групе Dire Straits.

кав инспирација је генерацијама које долазе. Јер хитак у Gordana Lederera није зауставио преношење истине о Домовинском рату. Снимке које је тад направио заувјек ће свјedoчити о времену у којем се Хрватска бранила од агесије те подсећати на све који су придонјели њезиној орани, самосталности и неовисности.

